

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Faculty of Landscape Architecture, Horticulture
and Crop Production Science

ATT TILLGÄNGLIGGÖRA VATTNET

- Ett gestaltungsförslag för ett stadsnära vattenrum

Moa Danielsson

Att tillgängliggöra vattnet
- Ett gestaltungsförslag för ett stadsnära vattenrum

Accessing the water
- A design proposal for an urban water front

Moa Danielsson

Supervisor: Stefan Lindberg, SLU, Department of landscape architecture, planning and management

Examiner: Anders Folkesson, SLU, Department of landscape architecture, planning and management

Credits: 30
Project Level: A2E
Course title: Master Project in Landscape Architecture
Course code: EX0184

Programme: Landscape Architecture Master Programme

Place of publication: Alnarp

Year of publication: 2018

Cover art: Moa Danielsson

Images and visualizations: The author is the originator of all images and visualizations, unless otherwise stated

Online publication: <http://stud.epsilon.slu.se>

Keywords: Landskapsarkitektur, gestaltungsförslag, tillgänglighet, användbarhet,
tillgängliggöra vatten, vattenrum, vatten som designelement, Ulricehamn, Ulricaparken

SLU, Swedish University of Agricultural Sciences
Faculty of Landscape Architecture, Horticulture and Crop Production Science
Department of Landscape Architecture, Planning and Management

TACK!

Detta arbete är ett examensarbete för masterexamen på masterprogrammet i landskapsarkitektur på Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp, våren 2018.

Tack till Planavdelningen på Ulricehamns kommun. Ett speciellt tack riktas till Eva Öhlund, Dennis Bengtsson och Ida Sjöberg på planavdelningen som bistått med material.

Jag vill även rikta ett stort tack till min handledare Stefan Lindberg för vägledning och goda råd under arbetets gång.

SAMMANDRAG

Tillgången på grönytor minskar alltmer i takt med att städerna förtätas och nya bostadskvarter byggs ut vid gammal industrimark vid vattnet. Detta ställer högre krav på kvaliteten, tillgången och nåbarheten till den bostadsnära naturen som även ska klara ett högre besöksstryck på grund av den stora inflyttningen till tätorterna.

Målet med examensarbetet är att undersöka och visa på vilka sätt tillgängligheten och användbarheten kan höjas av stadsnära vattenrum som stärker invånarnas och besökarnas förbindelse till vattnet. Syftet med arbetet är vidare att öka kontakten mellan land och vatten med fokus på tillgänglighet och användbarhet genom ett plats-specifik gestaltning av Ulricaparken i Ulricehamn.

Uppsatsen inleds med en förstudie (kapitel 2) där litteraturstudie och studie av referensprojekt studeras utifrån olika aspekter av tillgänglighet och användbarhet.

Därefter följer kapitlet "Inventering" (kapitel 3) som innehåller dokumentstudier av Ulricehamns kommun och Ulricaparken och avslutas med tre stycken analyser av tillgänglighet och användbarhet i Ulricaparken vilka är "Lynchanalysen", "Analys av tillgänglighet och användbarhet samt "Analys av tillgänglighet, siktlinjer och programmerad plats".

I kapitel 4 presenteras gestaltningsförslaget av Ulricaparken samt analyserna som utvärderar hur förslaget svarar mot aspekterna tillgänglighet och användbarhet.

Kapitel 5 är det sista kapitlet och innehåller en diskussion kring resultatet av frågeställningen, litteraturstudien, referensplatserna och reflektioner över metod och teorier samt gestaltningsprocessen. Därefter nämns nya frågeställningar som kommit upp under arbetets gång och avslutas med slutord.

Slutsatser som kan dras utifrån de olika delarna och momenten i uppsatsen och som bör prioriteras i arbetet med att tillgängliggöra och öka användbarheten av stadsnära vattenrum är följande; en god belysning som förlänger användbarheten, förbättrar tillgängligheten och ökar tryggheten på platsen samt tillgängliggöra och öka användbarheten för barn i utemiljön. Vidare bör användandet av växtlighet i gestaltningen prioriteras som har en god placering för att skapa dynamik och rumslighet och belysa årstidsväxlingar i stadsrummet. Slutligen bör välplanerade övergångar mellan olika material skapas som bidrar till en god tillgänglighet för bland annat personer med rörelsesvårigheter och rullstolsbundna personer.

ABSTRACT

Access to green spaces is decreasing increasingly as cities are densified and new housing blocks are being erected on old industrial land by the water. This imposes higher demands on the quality, availability and accessibility of residential proximity, which also has to provide a higher visitor pressure due to the large migration to the urban areas.

The aim of the thesis is to investigate and show how to increase the accessibility and usefulness of urban water spaces that strengthen residents and visitors' connections to the water. The purpose of the work is to increase contact between land and water, focusing on accessibility and usability through a site-specific design of Ulricaparken in Ulricehamn.

The essay starts with a prestudy (chapter 2) where literature studies and study of reference projects are studied based on various aspects of accessibility and usability.

Next, the chapter entitled "Inventory" (chapter 3) contains document studies of Ulricehamn municipality and Ulricaparken and concludes with three analyzes of accessibility and usability in Ulrica Park, which are the "Lynchanalysen", "Analysis of Accessibility and Usability, and" Analysis of Accessibility, sightlines and programmed location ".

In chapter 4 is the design proposal of Ulricapark presented as well as the analyzes that evaluate how the proposal responds to the aspects of accessibility and usability.

Chapter 5 is the final chapter and contains a discussion about the outcome of the question at issue, the literature study, the reference sites and reflections on method and theories as well as the design process. Thereafter, new issues are mentioned that have arisen during the course of work and end with final words.

Conclusions that can be drawn from the different parts and points of the essay and which should be prioritized in the work of making accessible and increasing the usefulness of urban water spaces is, a good lighting that extends usability, improves accessibility and increases the safety of the site and making the outside environment available and increasing the usefulness for children. Use well-placed vegetation in order to create dynamics and spatiality and highlight seasonal changes in an urban environment and create well-planned transitions between different materials that contribute to good accessibility for people with disabilities and wheelchair-related persons.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	3
SAMMANDRAG.....	4
ABSTRACT.....	5

DEL 1. INLEDNING

BAKGRUND.....	8
FRÅGESTÄLLNING.....	8
SYFTE & MÅL.....	8
AVGRÄNSNING.....	8
METOD.....	8
Kevin Lynch "The Image of the City".....	10
Analys av tillgänglighet & användbarhet.....	11
Social Space Survey.....	11
Twelve Urban Quality Criteria.....	11
Analys av tillgänglighet, siktlinjer & platsbildning.....	11
Krupinska- Skissandeprocessen.....	11

DEL 2. FÖRSTUDIE

INTRODUKTION TILL LITTERATURSTUDIE.....	14
OFFENTLIGA RUM.....	15
Det offentliga rummets funktion och användning.....	16
ASPEKTER PÅ TILLGÄNGLIGHET & ANVÄNDBARHET.....	17-22
Funktion.....	17-18
En säker utemiljö för alla.....	17
Utformning.....	17
Allmän plats enligt plan och bygglagen.....	17
Boverkets föreskrifter & allmänna råd.....	17
Bryggor för bad, fiske & båtar.....	18
Markbeläggning & gångvägnät för god tillgänglighet.....	18
Trygghet.....	19-20
Belysning.....	21
Belysning i parker.....	21
Barn.....	21-22
DESIGNPRINCIPER VID VATTEN.....	22-23
Utformning av vattenlandskap.....	22
Gångvägar intill vatten.....	23
Inlopp, hamnar, däck & plattformar.....	23
SAMMANFATTNING LITTERATURSTUDIE.....	23
INTRODUKTION TILL STUDIER AV REFERENSProjekt.....	24
Norra Älvstranden, Göteborg.....	25-26
Röda Sten, Göteborg.....	27-28
Älvbrinken, Skellefteå.....	29-30
Stenpiren Resecentrum, Göteborg.....	31-32
Scaniaparken, Malmö.....	33-34
Daniaparken, Malmö.....	35-36
SAMMANFATTNING REFERENSProjekt.....	37-38

DEL 3. INVENTERING

INTRODUKTION TILL STUDIER AV PARKEN & KOMMUNEN.....	40
ULRICEHAMNS KOMMUN.....	41
Infrastruktur.....	41
Klimat.....	41
Vatten.....	41
Befolkning.....	41
Tillgänglighet enligt Ulricehamns ÖP.....	42

Karta över Ulricehamn & Ulricaparken.....	43
ULRICAPARKEN.....	44
Nulägesplan Ulricaparken.....	45
Nulägesbilder Ulricaparken.....	46
INTRODUKTION TILL ANALYSER AV ULRICAPARKEN.....	47
Lynchanalysen.....	48-49
Analys av tillgänglighet, siktlinjer & programmerad plats.....	50-51
Analys av tillgänglighet & användbarhet.....	52-57

DEL 4. GESTALTNINGSFÖRSLAG

GESTALTNINGSFÖRSLAG "UPPLEV VATTNET".....	59-70
Intention.....	59
Idé, form & koncept.....	59
Illustrationsplan.....	60
Beskrivning av förslagets delar.....	61-62
Illustration Södra delen.....	63
Illustration Relax & lek.....	64
Illustration Sturebadet.....	65
Illustration Norra delen.....	66
Södra entrén (elevation A-A).....	67
Relax & lek (snitt B-B).....	68
Sturebadet (elevation C-C).....	69
Illustration Ljussättning.....	70
INTRODUKTION TILL ANALYS AV GESTALTNINGSFÖRSLAG.....	71
Lynchanalysen.....	72-73
Analys av tillgänglighet, siktlinjer & programmerad plats.....	74-75
Analys av tillgänglighet & användbarhet.....	76-81

DEL 5. DISKUSSION

ATT TILLGÄNGLIGGÖRA & ÖKA ANVÄNDBARHETEN AV STADS- NÄRA VATTENRUM.....	83-85
Metoder & Teorier.....	85-86
Gestaltningprocessen.....	86
Nya frågeställningar.....	86
Slutord.....	86

DEL 6. REFERENSER

Referenser.....	90-93
-----------------	-------

DEL 7. BILAGOR

Boverkets föreskrifter & allmänna råd.....	93-104
Gångytor.....	93
Utgångningar mellan gångytor.....	93
Ramper och trappor.....	93
Hissar.....	93
Kontraster och markeringar.....	93
Varningsmarkeringar.....	94
Skyltar.....	94
Belysning.....	94
Sittplatser.....	94
Parkeringsplatser för rörelsehindrade.....	95
12 quality criteria.....	96-99
Social space survey.....	100-104

INLEDNING

Här presenteras introduktion, bakgrund, frågeställning, syfte & mål, metoder samt avgränsning.

BAKGRUND

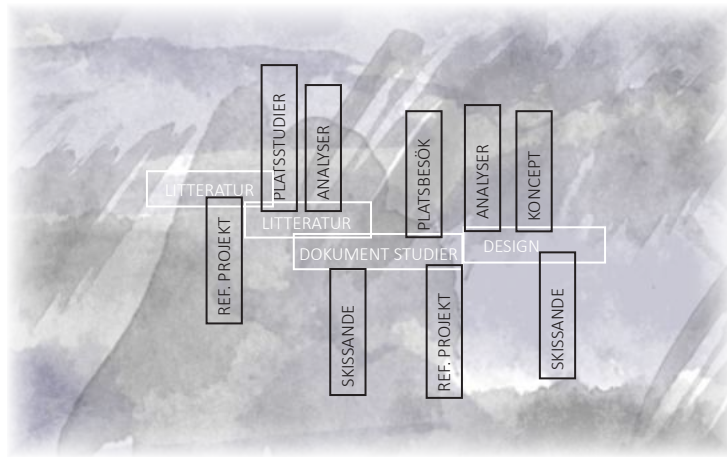
Detta examensarbetet har utvecklats mot bakgrund av mitt intresse för gestaltning samt min vilja att fördjupa mina kunskaper inom tillgänglighet. Utöver detta blev mitt pågående arbete med ett planprogram i Ulricehamns kommun utgångspunkten för valet av plats.

Ulricaparken ligger i Ulricehamn i anslutning till sjön Åsunden och har ett mycket centralt attraktivt läge i staden. Åsunden är, och har historiskt sett varit, ett betydande element och naturlig dragningspunkt i Ulricehamns stad och i Ulricaparken. Parken och de anslutande områdena är i behov av nya riktlinjer och visioner för hur platsen skall utvecklas för att möta dagens och framtida behov. Parkens anslutning till sjön öppnade upp för en rimlig ingång till arbetet där fokus riktas till på vilka sätt tillgängligheten och användbarheten kan höjas av det stadsnära vattenrummet för att stärka invånarnas och besökarnas förbindelse till- och upplevelse av vattnet och parken under hela året.

Enligt JM (2015) söker sig allt fler svenskar sig till vattnet när de väljer bostad. Kaplan (1998) och JM (2015) menar att egendom intill vatten ofta är dyrare samtidigt som många människor är beredda att betala extra. Vatten har historiskt sett varit förknippat med arbetsplatser, transportvägar och hamnar. Idag ses en tydlig trend där många städer har flyttat industrierna längre bort från vattnet vilket frigjort stora ytor och lämnat plats för vattennära stadsdelar med mycket bostäder (JM, 2015). Enligt Boverket (2016) sker många förtätningsprojekt på gammal industrimark, hamnområden samt parker. Detta sker även i Ulricehamn där bland annat området Brunnsbo- Fiske-

backen norr om Ulricaparken skall göra plats för bostäder vid vattnet istället för industriområde (Ulricehamns kommun, 2017). Ulricehamn förtätas och ökar i befolkningsmängd. Under år 2017 ökade befolkningen i Ulricehamns kommun med 409 personer, jämfört med 393 personer under år 2016, vilken är den hittills största uppmätta befolkningsökningen (SCB, 2017), (Ulricehamns kommun, 2018). Den stora exploateringen innebär därför ett större hot för befintliga grönytor. Detta ställer högre krav på att grönområden som finns tas tillvara på för att klara av ett större besöksstryck tillgängliga och användbara för alla (Boverket, 2007).

I Plan och bygglagen (PBL) samt byggnadsförordningen används begreppen tillgänglighet och användbarhet i beskrivningar om hur allmänna platser samt byggnader ska utformas. Svensson (2008) menar att begreppet tillgänglighet alltid ska kopplas till användbarhet vilket innebär att miljön ska utformas på ett sådant sätt att den inte ska innebära ett hinder. Genom att designa utemiljöer som utgår ifrån vetenskapen att människor är olika och har olika förutsättningar, vilka varierar för samma person över tid i olika situationer blir platserna användbara för en så stor del av befolkningen som möjligt, utan att det krävs en speciell anpassning (Certec, 2017). För att stadens allmänna rum ska vara attraktiva, inkluderande och locka människor att vistas där belyser arbetet tillgänglighet och användbarhet från olika perspektiv. Platsens geografiska placering vid sjön Åsunden samt vetenskapen om vattnets rekreativa värden (Faskunger, 2008) bidrar till arbetes inriktning på vilka sätt man kan höja tillgängligheten och användbarheten av stadsnära vattenrum.

Min arbetsprocess.

FRÅGESTÄLLNING

På vilka sätt kan tillgängligheten och användbarheten höjas av stadsnära vattenrum?

SYFTE & MÅL

Målet med examensarbetet är att undersöka och visa, genom valda metoder, på vilka sätt tillgängligheten och användbarheten kan höjas av stadsnära vattenrum. Syftet med arbetet är vidare att öka kontakten mellan land och vatten med fokus på tillgänglighet och användbarhet genom en platsspecifik gestaltning som stärker invånarnas och besökarnas förbindelse till vattnet.

AVGRÄNSNING

I det gestaltande arbetet av det stadsnära vattenrummet har mina undersökningar och idéer implementerats gällande vilka sätt tillgänglighet och användbarhet av vattnet och parken kan höjas varit mitt huvudsakliga fokus. Ulricaparkens platsspecifika förutsättningar, problem och möjligheter har därav påverkat de platsspecifika analyserna och undersökningarna som legat till grund för min gestaltning.

Fokusområdet har avgränsats till olika aspekter av tillgänglighet och användbarhet. Litteraturstudien belyser på vilka sätt ett stadsnära vattenrum kan göras tillgängligt och användbart, det offentliga rummets betydelse för människorna i staden samt en beskrivning av tillvägagångssätt i utformning av vattenlandskap. Tillgängligheten och användbarheten av stadsnära vattenrum har studerats genom att undersöka olika komponenter som bidrar till att göra en plats inkluderande, tillgänglig och användbar för så många olika människor som möjligt, oavsett ålder och förutsättningar. Litteraturstudien och analyserna be-

lyser hur olika komponenter kan skapa en plats som upplevs trygg och är användbar oavsett tid på året. Vidare belyser studien olika element som skapar en attraktiv och inkluderande plats som lockar människor oberoende ålder och förutsättningar att vistas där. Tekniska föreskrifter som gäller för allmänna platser (ALM) ligger som en bilaga i slutet av arbetet. I litteraturstudien nämns mer generell information om hur de tekniska föreskrifterna skall användas. Övergripande höjder har där det ansetts relevant preciserats men inte detaljerad höjdsättning för vattenavrinning. Förslag på vissa materialval samt utrustning (ej fabrikat) har angetts i det fall det ansetts relevant för platsen. Ekonomiska faktorer i förslaget såsom anläggnings- och materialkostnader för den nya gestaltningen har inte beaktats. En ytterligare avgränsning som gjorts i arbetet är att eventuell havsnivåhöjning och 100-års regn inte tagits hänsyn till i gestaltungsarbetet.

Arbetsområdet för gestaltungsförslaget ligger i Ulricehamn i Ulricaparken intill sjön Åsunden. Det fysiska området har en yta på ca 7,3 hektar uppmätt med hjälp av Eniro (2018). Avgränsningen av det fysiska området kommer att vara där Åtran möter Åsunden i den norra delen av Ulricaparken. Bangårdsgatan i södra delen samt Hotell Bogesund ovanför Strandgatan. I syd-öst avgränsas det fysiska området mot busstationens infart och i väster av Åsunden.

METOD

Uppsatsen är indelad i tre kapitel kallade "Förstudie", "Inventering" och "Gestaltungsförslag" som tillsammans används för att besvara frågeställningen. Uppsatsen inleds med en litteraturstudie där litteratur söktes genom, SLU:s söktjänst, Google Scholar, Primo samt på olika bibliotek.

Litteraturstudien efterföljs av en empirisk studie av sex olika referensplatser som studerats genom att analysera hur de svarar på de olika aspekterna av tillgänglighet och användbarhet. Platserna som studerats är Norra Älvstranden i Göteborg, Röda Sten i Göteborg, Stenpiren Resecentrum i Göteborg, Älvbrinken i Skellefteå, Scaniaparken i Malmö samt Daniaparken i Malmö. Urvalet av referensobjekten har gjorts utifrån den geografiska placeringen där jag bor (Borås) samt för att hinna besöka och studera platserna inom tidsramen för arbetet. Det efterföljande kapitlet "Inventering" innehåller olika delar av empiriska studier som i kombination med förstudien ligger till grund för gestaltungsförslaget. Kapitlet "Inventering" innehåller dokumentstudier av Ulricehamns kommun samt Ulricaparken som används i syfte att bidra till en bättre förståelse för kommunen och sätta Ulricaparken i ett kontext. En nulägesplan med tillhörande beskrivning och foton tagna i Ulricaparken presenteras för att ge en bild av hur det ser ut i Ulricaparken idag. Den sista delen i kapitlet "Inventering" består av platsanalyser och inventering i Ulricaparken med fokus på hur man kan tillgängliggöra och öka användbarheten av vattnet och platsen.

Analysmetoden som heter "Analys av tillgänglighet och användbarhet" bygger på två metoder från Gehl Institute kallade "Social space survey" och "Twelve urban quality criteria" som kombinerats och modifierats för att passa uppsatsens syfte och frågeställning. Två andra analyser som gjorts på platsen är "Lynchanalysen" samt "Analys av tillgänglighet, siktlinjer och programmerad platsbildning". Lynchanalysen och Analys av tillgänglighet, siktlinjer och programmerad platsbildning presenteras först visuellt på var sin separat illustrationsplan av Ulricaparken som sedan efterföljs av en skriftlig beskrivning som förtydligar det visuella analyserna.

I kapitlet "Gestaltungsförslag" presenteras den nya utformningen av Ulricaparken med arbetsnamnet "Upplev vattnet". Kapitlet avslutas med en genomgång och utvärdering av gestaltungsförslaget genom "Lynchmetoden", "Analys av tillgänglighet, siktlinjer och programmerad plats" samt "Analys av tillgänglighet och användbarhet".

Analysmetoder som använts är Kevin Lynch "The Image of the City", Analys av tillgänglighet, siktlinjer och programmerad platsbildning samt "Analys av tillgänglighet och användbarhet" som bygger på metoderna "Social Space Survey" från Gehl Institute (2018a) och "Twelve Urban Quality Criteria" från Gehl Institute (2018b). Som metod för framtagande av gestaltungsförslag kommer jag referera till Krupinska (2016) och hennes beskrivning av skissande och sökande. De ursprungliga

metoderna kommer nu att beskrivas mer ingående.

KEVIN LYNCH "THE IMAGE OF THE CITY"

Lynchanalysen används som ett inventeringsverktyg för att identifiera en övergripande bild av den befintliga platsens utformning, innehåll och uppbyggnad i form av stråk, gränser, knutpunkter, områden och landmärken.

Utgångspunkten i Kevin Lynch metod handlar om hur människor upplever eller lägger märke till sin omgivning, den fysiska miljön (Lynch, 1960), (Shibbye & Pålstam, 2001). Lynch menar att allting upplevs i förhållande till sin omgivning och aldrig som en enskild företeelse (Lynch, 1960), (Shibbye & Pålstam, 2001).

Analysen innefattar studier av fysiska kvaliteter men relaterar till utmärkande egenskaper som identitet och struktur av den mentala bilden. Målet är att finna det som väcker en stark mental bild hos betraktaren där man söker efter det som inte är direkt fysiskt observerbart vilket Lynch kallar imagebility, legibility (Lynch, 1960), (Shibbye & Pålstam, 2001). För att få fram dessa mentala bilder av staden måste den mentala bilden av staden testas med den faktiska visuella bilden. Bilden av staden och dess element delas in i stråk, gränser, områden, knutpunkter, landmärken (Lynch, 1960), (Shibbye & Pålstam, 2001).

Stråk definieras som leder, gator, vägar, stigar m.m. längs vilka människor rör sig och observerar sin omgivning. Stråken är de dominerande elementen i minnesbilden av staden vilka de övriga delarna av omgivningen är relaterade till (Lynch, 1960), (Shibbye & Pålstam, 2001).

Gränser definieras som linjära element och inte uppfattas som stråk vilka ofta är gränser mellan två typer av områden och fungerar som referenser i sidled snarare än i huvudriktningen. Gränserna är betydelsefulla då de sammanhåller områden, dock är den mentala bilden av gränser inte lika stark som för stråk (Lynch, 1960), (Shibbye & Pålstam, 2001).

Områden definieras som relativt stora områden i vilka människor mentalt kan gå in i och som har någon slags gemensam karaktär. Ett område som har ett system av otydliga stråk är det vanligt att områdena underlättar orienteringen då dessa alltid skiljer sig från omgivningen (Lynch, 1960), (Shibbye & Pålstam, 2001).

Knutpunkter definieras som strategiskt utvalda platser dit man kan gå och är vanligen knutpunkter mellan stråk eller en koncentration av karak-

tärsfulla objekt (Lynch, 1960), (Shibbye & Pålstam, 2001).

Landmärken definieras som en typ av punktreferenser fysiska element av varierande skala som är lätta att identifiera. Landmärken utgör ofta en kontrast till omgivningen och utgör också det som är betydelsefullt för en stad (Lynch, 1960), (Shibbye & Pålstam, 2001).

ANALYS AV TILLGÄNGLIGHET & ANVÄNDBARHET

"Analys av tillgänglighet och användbarhet" bygger på de två metoderna "Social platsundersökning" samt "12 urbana kvalitetskriterier" från Gehl Institute (2018a) och Gehl institute (2018b). Vissa av frågorna i analyserna har tagits bort då de ansetts att inte ha någon relevans för att besvara min frågeställning. Likaså har frågor adderats som saknats i de ursprungliga analyserna för att kunna besvara frågeställningen samt för att skapa verktyg till möjliga åtgärder i det nya gestaltungsforlaget.

Tolv urbana kvalitetsregler har kombinerats med Social platsundersökning för att bättre besvara min frågeställning men också för att vissa av frågorna ansetts såpass lika att de därför kunnat kombineras.

Kommentarer och slutsatser av analyserna i Ulricaparken används i syfte att komma fram till vilka typer av möjliga åtgärder som kan användas i den nya gestaltningen av Ulricaparken.

SOCIAL SPACE SURVEY

Gehl Institute (2018) menar att metoden Social Space survey hjälper till att analysera och förstå hur den offentliga rumsdesignen framkallar eller hindrar socialt samspel och om den är inkluderande eller exkluderande. Verktöget skapar förutsättningar att förstå hur designen och planeringen av en plats påverkar möjligheten för ett ställe att främja samexistens mellan olika typer av människor. Genom att studera frånvaron eller närvaron av nyckeldesign på platsen samt fastställa dess karaktäristiska element kan det sedan avgöras hur elementen fungerar i relation till varandra (Gehl Institute, 2018). Verktöget är avsett att användas för att förstå barriärer och viktiga beståndsdelar för en inkluderande plats som inbjuder till socialt samspel men kan också användas inför planering av nya åtgärder för att förbättra möjligheten för en plats att inbjuda till samspel och attrahera en mångfald av användare (Gehl Institute, 2018). Metoden har anpassats utefter för att bättre kunna besvara min frågeställning där tre frågor adderats med fokus på vattnets tillgänglighet och användbarhet.

TWELVE URBAN QUALITY CRITERIA

Analysen tolv urbana kvalitetsregler består utav tre huvudteman skydd, komfort och njutning (Gehl Institute, 2018b).

Enligt Gehl institute (2018b) undviker folk i allmänhet att spendera tid i på en plats där grundläggande skydd mot bilar, buller, regn och vind saknas. Skydd för dessa saker är avgörande för att ett utrymme ska användas kontinuerligt.

Komfort handlar enligt Gehl Institute (2018b) om att platser som saknar element som gör att promenera, stå, sitta, se och prata bekvämt generellt inte lockar någon att spendera tid där. Olika alternativ för motion och lek är andra faktorer som också gör platser mer inbjudande för människor i alla åldrar (Gehl Insitute, 2018b).

Bra offentliga platser tenderar att erbjuda positiva estetiska och sensoriska upplevelser, utnyttja det lokala klimatförhållandet (t.ex. att erbjuda skugga i varmare städer) och tillhandahålla element i mänsklig skala så besökare inte känner sig vilse i sin omgivning (Gehl Insitute, 2018b).

ANALYS AV TILLGÄNGLIGHET, SIKTLINJER & PROGRAMMERAD PLATS

Analys av tillgänglighet, siktlinjer och programmerad plats är en metod jag tagit fram i syfte att studera hur gång- och cykelvägar samt vägar för bilar och driftfordon är placerade i området i förhållande till varandra och hur dess placeringar påverkar tillgängligheten och användbarheten av platsen. Gångvägar med trappor lokaliseras också för att se om och i så fall var på platsen det finns behov av att förbättra tillgängligheten. Analysen används även för att lokalisera och identifiera fördelningen och placeringen av siktlinjer och programmerade platser.

KRUPINSKA- SKISSANDEPROCESSEN

Enligt Krupinska (2016) är skisser och skissarbete en förutsättning för att preliminära och slutgiltiga lösningar skall kunna formuleras. Krupinska (2016) menar att skisser kan identifiera avgränsningar både faktiska, fysiska och tankemässiga. Hon skriver vidare att uttryck genom bild är ett verktyg för att skapa distans och kontroll. Identifiering av problemens huvuddrag sker genom skisstadiet och om nödvändigt görs övertygande problemformuleringar (Krupinska, 2016). Skissandet bidrar till att möjliga koncept övervägs. Sammanställningar formuleras och olika lösningar vägs sinsemellan (Krupinska, 2016). När idéer skissas på papper eller görs i digital eller fysisk form kan för- och nackdelar enklare upptäckas i

den tilltänkta lösningen (Krupinska, 2016). Skissandet kan ske på olika sätt genom olika tekniker och Krupinska (2016) menar att det är viktigt att känna sig trygg med vald teknik då den annars kan hämma den kreativa processen. Skissandet används också för att utveckla sina tankar och söka kunskap (Krupinska, 2016). Krupinska (2016) menar att skissandet i slutändan handlar om en professionell kvalificerad gissning då den kreativa processen är både ångestskapande och en lustfylld utmaning.

I den skissande undersökningen har en utskriven CAD-ritning använts som underlag. Skisspapper och ritande i AutoCAD har använts för att identifiera olika problem samt skapa problemformuleringar som lett fram till olika lösningar. De möjliga lösningarna har prövats och deras olika för- och nackdelar har vägts in för att till sist komma fram till en slutgiltig gestaltning.

2

FÖRSTUDIE

Här presenteras resultatet av litteraturstudie samt referensprojekt som använts som förebilder & inspiration.

INTRODUKTION TILL LITTERATURSTUDIE

Litteraturstudien inleds med en övergripande genomgång av de offentliga rummens betydelse för människans hälsa och välbefinnande där även tillgängligheten ur ett större perspektiv belyses. Därefter följer en genomgång av olika aspekter på tillgänglighet och användbarhet. Den första aspekten handlar om funktion där den tekniska aspekten av tillgänglighet och användbarhet lyfts fram. Vidare följer aspekten trygghet som belyser olika element som påverkar den upplevda tryggheten av utemiljön och illustrerar hur tryggheten kan förbättras och därmed öka tillgängligheten och användbarheten av utemiljön. Nästa aspekt är belysning som bland annat exemplifierar hur utemiljön kan belysas för att förbättra tillgängligheten och användbarheten under hela året. I den sista aspekten av tillgänglighet åskådliggörs hur utemiljön kan tillgängliggöras för barn. Litteraturstudiens sista del belyser olika exempel på utformning av vattenlandskap för att sedan avslutas med en sammanfattning.

OFFENTLIGA RUM

I Boverkets nationella byggbehovsprognos som bygger på SCB nyaste befolkningsprognos från 1 april 2017 beräknas det att ca 600 000 nya bostäder behöver byggas fram till år 2025 med en årstakt på cirka 80 000 de närmaste fyra åren (Boverket, 2017a) (Boverket, 2007). Sverige är idag ett starkt urbaniserat land där mer än 80 % av Sveriges befolkning bor i en tätort (Boverket, 2007). Enligt en rapport från SCB (1994) och Boverket (2007) minskar andelen grönytor i tätorter trots vetenskapen om naturens positiva effekter på hälsan och människors vanligtvis höga värdering av naturen (Faskunger, 2008). I en rapport gjord av SCB år 2010 skriver Lundgren (2015) att tillgången till olika vattendrag, sjöar och hav ser annorlunda ut jämfört med tillgången på grönområden. Framförallt beror tillgången på blåtor på att det i många fall är det rena naturgeografiska förutsättningar som avgör lägen för vatten då få vattenytor är anlagda. Befolkningens tillgång på blåområden i Sverige inom 300 m varierar (Lundgren, 2015). Flera tätorter i undersökningen som låg längs sjöar och hav uppvisade låga andelar som nådde blåområden inom 300 meter. Undersökningen från SCB visade också enligt Lundgren (2015) att i 31 av de 37 studerade tätorterna hade en större andel människor i åldersgruppen 65 år och äldre tillgång till blåområden inom 300 meter jämfört med åldersgruppen 0 – 6 år. Under de senaste årtiondena har många städer enligt Kaplan (1998) investerat i projekt för upprustning längs vattnet för att göra områdena till starka kommersiella attraktioner och på många platser har vattenområden även utvecklats till grönområden som erbjuder möjlighet till att promenera och cykla och observera naturen (Kaplan, 1998).

Enligt Boverket (2007) upplever människor som bor "mitt i naturen" ändå inte att de har god tillgång till natur. För att kunna ta tillvara på den tillgång som naturen är och göra den tillgänglig behövs faktiska och upplevda ingångar (Boverket, 2007). Att säkra tillgången och samtidigt öka tillgängligheten och användbarheten till det bostadsnära landskapet och naturen är en av stadsplaneringens stora utmaningar (Boverket, 2007). Att skapa grönskande uterum som stimulerar till möten och aktivitet och som ger möjlighet till rekreation och lek för alla åldrar och grupper i samhället handlar enligt Boverket (2007) både om att skapa förutsättningar för folkhälsa, demokrati och välfärd. I en rapport från Statens folkhälsoinstitut skriver Faskunger (2007) att kontakten med natur är avgörande för människans utveckling och välbefinnande på lång sikt. Enligt Faskunger (2008) är tillgången till natur en viktig förutsättning för ett aktivt liv. Han skriver vidare att parker, kolonilotter, privata tomter, skogsområden,

sjöar och andra vattendrag och tätortsnära natur fungerar som en sammanbindande länk mellan natur i staden och natur ute i landskapet. Att vistas eller exponeras i naturen har enligt Faskunger (2008) påtagliga hälsoeffekter oberoende av hälsovinsterna med fysisk aktivitet vilket han vidare skriver innebär att kombinationen av "fysisk aktivitet" och "naturvistelse" därför i mycket hög grad kan främja folkhälsan.

Artrika gröna rum främjar naturförståelse och bidrar till stadens biologiska mångfald (Boverket, 2007). Den bostadsnära naturen är mycket viktig och förutsätter att naturen och parkerna håller en viss kvalitet (Boverket, 2007). Faskunger (2007) skriver att en undermålig utformning av ett område bidrar till en stillasittande livsstil mental ohälsa såsom depression, ökad risk för hjärt-kärlsjukdom, övervikt och fetma, minska de sociala kontakterna och hindra att det uppstår olika nätverk. För att säkra tillgången på bostadsnära natur både vid nybygge och vid förvaltning av den befintliga gröna resursen bör tre aspekter alltid följa med i den fysiska planeringen enligt Boverket (2007). Dessa tre aspekter är enligt Boverket (2007):

- Tillgång, den faktiska resursen som bostadsnära natur utgör (Boverket, 2007).
- Nåbarhet, den faktiska och upplevda tillgängligheten till denna natur (Boverket, 2007).
- Kvalitet, den bostadsnära naturens storlek, innehåll och värden (Boverket, 2007).

Enligt Boverket (2007) behöver alla tre aspekterna tas hänsyn till men väger olika mycket beroende på villkoren för tillgången på bostadsnära natur som landskapets förutsättningar samt typ av stad och stadsdel. Kvaliteten och nåbarheten blir desto viktigare i innerstaden där tillgången på bostadsnära natur kan vara begränsad av en tät bebyggelse (Boverket, 2007). I innerstaden kan tillgången av natur ökas genom att anlägga ny på t.ex. en rivningstomt. I slättbygd där tillgången och nåbarheten är begränsad kan tillgången förbättras genom att plantera ny bostadsnära natur och arbeta med stråk och nätverk ut i landskapet (Boverket, 2007). I en mindre tätort i skogsbygd, kan tillgången vara väldigt stor men nåbarheten begränsad och kvaliteterna obearbetade Boverket (2007). Boverket (2007) skriver att tätorter ofta omges av större vägar som ligger som barriärer mellan bostaden och den bostadsnära naturen. En av de mest värdefulla kvaliteterna i den bostadsnära naturen brukar vara tystnad och ro vilken kan skadas av buller från vägar och trafik (Boverket, 2007). För att nå framgång i arbetet

med den bostadsnära naturen bör kommunerna enligt Boverket (2007) i det dagliga arbetet ha tillgång till kompetens som förstår hur aspekterna kompletterar, ersätter och/eller förstärker varandra. Enligt Whyte (2009) skapar utbudet av bra platser en efterfrågan. En bra ny plats lockar människor och leder dem till nya vanor, som att äta utomhus vilket gör att personer använder nya vägar (Whyte, 2009).

Möjligheterna att utveckla en god bebyggd miljö med bostadsnära natur påverkas enligt Boverket (2007) särskilt av två trender i stadsutvecklingen. Den första utvecklingsriktningen rör tillväxten av städer och tätorter som ofta sker genom två parallella utvecklingar, vilken har verkan på framförallt tillgången på och nåbarheten till bostadsnära natur. De flesta tätorter växer, antingen befolkningsmässigt eller ytmässigt. Dels växer staden och tätorten inåt genom förtätning av innerstad i redan bebyggda områden men städerna växer också utåt genom stadsutbredning – urban sprawl. Det stora antalet bostäder som behöver byggas i kombination med en efterfrågan på bostäder och tomter i attraktiva natur- och vattennära lägen i städernas utkanter gör att stadstillväxten nästan alltid tar bostadsnära natur i anspråk för bebyggelse enligt Boverket (2007), vilket även sker i tätorter där befolkningen minskar. Detta ökar trycket på bostadsnära natur ytterligare (Boverket, 2007).

Den andra trenden som påverkar möjligheterna till att utveckla en god bebyggd miljö är enligt Boverket (2007) skiftet i ägande och förvaltning av bostadsnära natur och minskningen av offentliga ytor och allmän platsmark i städer och tätorter. Förändringen i ägandet påverkar förvaltningen vilket i sin tur kan ge konsekvenser för både nåbarhet och kvalitet på den bostadsnära naturen (Boverket, 2007). Även en minskad skötsel av befintlig bostadsnära natur och allmän platsmark till följd av den försämrade ekonomin under 1990-talet har enligt Boverket (2007) lett till en sjunkande kvalitet på dessa marker. När ombildning av bostäder och privatisering av allmännyttan sker påverkas den mark som omger bostäderna. Boverket (2007) menar att det till stor del beror på att planeringen och utvecklingen av nya bostadsområden hamnar hos byggherrarna vilka inte har något ansvar för det allmänna platserna. Detta resulterar ofta i att bostadsområdena exploateras så mycket som möjligt med små bostadsgårdar och få platser för rekreation möten och lek (Boverket, 2007). Trots att parker, bostadsgårdar och torg har en avgörande betydelse för hälsa, integration, och social sammanhållning byggs städer och tätorter ut med stadsdelar som saknar stads-element av allmän karaktär (Boverket, 2007).

DET OFFENTLIGA RUMMENS FUNKTION & ANVÄNDNING

Andersson et al. (2013) skriver att användningen av parker och offentliga rum under senare år förändrats mot en allt mer sydeuropisering där städerna fått fler uteserveringar och träffpunkter och de offentliga rummen fått en annan användning. Parkerna och torgen används i allt större utsträckning som mötesplatser än tidigare och människor vistas gärna längre tid där (Andersson et al., 2013). Förändrade aktivitetsvanor är enligt Andersson et al. (2013) en av de bidragande orsakerna till att till att parker och torg övergått från att ha varit genomgångsplatser till att bli uppehållsplatser. Idag finns helt andra krav ställda på parker som traditionellt sett varit relativt generella platser med få byggstenar som gräs, träd och stigar (Andersson et al., (2013). Aktiviteter har på ett påtagligt sätt enligt Andersson et al., (2013) introducerats i de offentliga rummen som fotbollsplaner, ytor för boules samt hårdgjorda ytor för skateboard och street basket. Anledningen till aktiviteternas mer självklara plats i parkerna och de offentliga rummen är enligt Andersson et al. (2013) en starkt ökande ungdomskultur där viljan att synas och få vara i centrum har varit drivande men utvecklingen har även politiska bottnar (Andersson et al., 2013). Parken har blivit en scen, en arena att visa upp sig på samtidigt som vi lever i en sundhetskultur där rörelse och motion är nyckelbegrepp (Andersson et al., 2013). Offentliga ytor har även börjat användas som konsumtions- och evenemangsplatser med festivaler, karnevaler och förtäckta företagsevent (Andersson et al., 2013). Dessa händelser har ofta ägt rum på platser som i första hand inte varit tänkta att inhysa sådana aktiviteter vilket lett till att ytorna delvis fått ställas om för att klara detta (Andersson et al., 2013).

Under senare år har det enligt (Andersson et al., 2013) funnits en vilja att skapa flexibla stadsrum som ska klara allt vilket gett upphov till nya intresseväckande miljöer i städerna. Torget är ena dagen en omstigningsplats för vardagsresenärer för att i nästa moment ge plats för en rockkonsert och parkeringsplatsen görs om till sportplan när den inte är fylld med bilar. Andersson et al., (2013) menar dock att detta lett till att platser anpassade för total flexibilitet blivit tömda på nästan allt sitt innehåll. Det anpassningsbara stadsrummet har på grund av efterfrågan på flexibilitet, stilmässigt fått sin materialisering förenklad med få enhetliga material och minimal färgsättning med så få objekt som möjligt (Andersson et al., 2013).

ASPEKTER PÅ TILLGÄNGLIGHET & ANVÄNDBARHET

FUNKTION

EN SÄKER UTEMILJÖ FÖR ALLA

Riksdagen beslutade år 2000 att Sverige ska vara ett samhälle tillgängligt för alla år 2010 (Boverket, 2010). Målsättningen innebär att alla med funktionsnedsättning ska få ökade möjligheter till delaktighet och bättre förutsättningar att verka i samhället. Tillgänglighet finns även med i det transportpolitiska funktionsmålet som en viktig målsättning (Prop. 2008/09:93) (Boverket, 2010).

Fysiska, sensoriska och mentala förmågor varierar från person till person och för individer och påverkas på olika sätt ju äldre man blir (Universal-design, 2014). Enligt Universal-design (2014) ska människor med olika förmågor kunna använda platser och byggnader bekvämt och säkert i så stor utsträckning som möjligt utan särskild hjälp. Att från början designa utemiljöer och byggnader i ett universellt utformningsutförande som passar den breda mångfalden av befolkningen eliminerar eller minskar behovet av dyra förändringar för att tillgodose behoven hos vissa grupper i ett senare skede (Universal-design, 2014). För att lyckas med utformningen är det bra att i ett så tidigt skede som möjligt fastställa behoven hos de förväntade användarna och kontrollera nya konstruktioners användbarhet och praktiskhet med en varierad användarpanel (Universal-design, 2014).

UTFORMNING

När en plats eller ett område ska göras om är det viktigt att de utformas så att de blir användbara för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga enligt Boverket (2011). Personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga avser de med större utomhusrullstol, med manuell rullstol eller med rollator med utomhusanvändning samt för personer med nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga. Ur säkerhets- och framkomlighetssynpunkt är det viktigt med en miljö utan hinder. När nivåskillnader inte kan undvikas bör de enligt Boverket (2011) minimeras och utjämnas med ramp och trappa och sammanhängande stråk bör utformas med lättbegripliga och tydliga gångzoner och möbleringszoner. Det rekommenderade vändmåttet för att tillgodose användbarheten för personer med större utomhusrullstol är en cirkel med diametern 2,00 meter. Lekplatser ska kunna användas av både barn och vuxna med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. På platser där toalett för allmänheten finns ska minst en toalett kunna användas av personer med rullstol för begränsad utomhusanvändning. Toaletten avsedd för personer med rullstol bör

vara minst 2,2 x 2,2 meter stor och ha ett fritt dörrpassagemått på minst 0,90 meter. En vändzon bör finnas i direkt anslutning till toalettdörren (Boverket, 2011).

ALLMÄN PLATS ENLIGT PLAN & BYGGLAGEN

De allmänna råden i Boverkets författningssamling BFS 2011:5 ALM 2 innehåller generella rekommendationer om tillämpningen av föreskrifterna i huvudförfattningarna och anger hur någon kan eller bör handla för att uppfylla föreskrifterna. Så länge föreskrifterna uppfylls står det den enskilde fritt att välja lösningar och metoder. Författningen 1 § innehåller föreskrifter och allmänna råd till kravet i 8 kap. 12 § första stycket plan- och bygglagen (2010:900), PBL, att allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader ska kunna användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Författningen trädde i kraft den 2 maj 2011 (Boverket, 2011).

En allmän plats är enligt 1 kap 4 § PBL en gata, en väg, en park, ett torg eller ett annat område som enligt en detaljplan är avsett för ett gemensamt behov. Ett område avsett för andra anläggningar än byggnader kan till exempel vara fritidsområden, nöjesparker, djurparker, golfbanor, skidbackar med liftar, campingplatser, småbåtshamnar, friluftsbad, parkeringsplatser utomhus och begravningsplatser. Allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader ska enligt Av 8 kap. 12 § PBL arrangeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbildningen och till natur- och kulturvärdena på platsen (Boverket, 2011).

Föreskrifterna och de allmänna råden i 6–16 §§ är alltid gällande med undantag där detta är orimligt att genomföra på grund av rådande terräng på platsen samt andra förhållanden. Exempel på delar av platser där det med hänsyn till terrängen är orimligt att föreskrifterna gäller fullt ut är bergiga partier med stora höjdskillnader (Boverket, 2011).

BOVERKETS FÖRESKRIFTER & ALLMÄNNA RÅD

Boverkets föreskrifter och allmänna råd avser allmänna platser som parker och motsvarande samt områden för andra anläggningar än byggnader som nöjespark, djurpark, golfbana, skidbackar med liftar, campingplats, småbåtshamn, friluftsbad, begravningsplatser m.m. (Svensson, 2008).

BRYGGOR FÖR BAD FISKE & BÅTAR

Enligt Svensson (2008) kan gungning vara mycket besvärande för personer med nedsatt funktionsförmåga vilket gör att bryggor bör vara så stabila som möjligt. Flytbryggor är lätttrörliga och ur denna aspekt ingen bra lösning för personer med nedsatt funktionsförmåga. En annan nackdel enligt Svensson (2008) är att flytbryggor nås via landgång vars lutning varierar med vattenståndet eftersom avståndet mellan brygga och vattenyta är konstant. Men flytbryggor har också fördelar, under förutsättning att avståndet mellan brygga och vatten är litet, detta underlättar förflyttning ner i vattnet från bryggan (ibid.). För att en flytbrygga ska vara något stabil bör den enligt Svensson (2008) placeras där den är skyddad från vind, svallvågor och liknande. Flytbryggans bredd bör minst vara 2,4 m med en längd på ca 5 m och lastkapaciteten minst 0,5 ton per m vilket fortfarande gör bryggan lätttrörlig. För bättre stabilitet i utsatta lägen bör ytan och lastkapaciteten bör ökas samt förankras. Om bryggan dessutom är T- eller L-formig blir den mindre känslig för vågrörelser och belastningar (Svensson, 2008).

En brygga bör vara utrustad med skyddsräcke kompletterat med ledstång på höjderna 0,7 och 0,9 m över mark enligt Svensson (2008) samt vara utrustad med avåkningsskydd som skyddar rullstolar eller käppar från att glida utanför. Avåkningsskyddet/kanten bör sitta några cm ovanför bryggans yta för att underlätta vattenavrinning. Kontrastmarkeringar av bryggans kanter och räcket bör finnas då det underlättar för personer med nedsatt syn (Svensson, 2008). Tillgängliga bryggor måste tillåta vändning med rullstol på bryggan med ett fritt utrymme på minst 2,0x2,0 m helst 2,3x2,3 m. Utrymme för eventuell sittbänk ska ligga utanför denna yta och behöver utökas om fler personer i rullstol ska kunna använda bryggan samtidigt. Risk för att komma väldigt nära kanten vid vändning av rullstolen kräver därför ett stabilt räcke enligt Svensson (2008). Landgångsbryggan bör helst ha en bredd på 1,8 m och luta max 1:20. Sandiga och ojämna stränder kan göras tillgängliga genom att trätrallar läggs ut med ohyvlade tvärliggade brädor. Brädorna bör vara minst 0,9 m breda och ha högst 5 mm mellanrum (Svensson, 2008). Längs kommunala bostads- eller kajpromenader ska livräddningsutrustning i form av livboj, stege och exempelvis livräddningsshake finnas var 200:e meter enligt MSB (2012).

På fiskebryggor bör räcket på någon del sänkas till 0,70 m så att man kan sitta i rullstolen och luta metspöet mot räcket samt öppningar i räcket ca 20-25 cm breda där det endast finns avåkningsskydd för att lättare kunna dra upp fisken (Svensson, 2008). På bryggor och landgångar där beläggningen riskerar att bli extra hal kan

karborundumremсор användas som läggs vinkelrätt mot gångriktningen på avståndet 10-15 mm (Svensson, 2008).

Omklädningsrum vid badplatser ska enligt Svensson (2008) kunna användas av personer med nedsatt funktionsförmåga. Enskild omklädningshytt bör även finnas för den som önskar avskildhet eller som har med sig en hjälpare av annat kön utöver de allmänna omklädningsrummen. Omklädningsrummen bör dimensioneras för extra rymlighet då större rullstolar används utomhus och möjlighet att sitta i skugga bör finnas. (Svensson, 2008).

Exempel på åtgärder för att underlätta för personer med nedsatt rörelseförmåga att ta sig ner i vattnet enligt Svensson (2008):

- För den som har svårt att gå ger räcken med handledare ut i vattnet extra stöd. Ett avstånd mellan ledstängerna för att göra det möjligt att stödja sig på båda ledstängerna samtidigt bör vara på 0,6 m (Svensson, 2008).
- För att möjliggöra så personer med fysiska funktionshinder kommer ner i vattnet kan ett hårdgjort stråk med ledstång ut i vattnet behövas. Bredden bör vara minst 0,9-1,0 m och lutningen bör vara max 1:12 helst max 1:20. Stolen som används måste tåla vatten t.ex. duschstol och rampen hållas fri från alger för att undvika halkrisk (Svensson, 2008).
- Om det finns en bekvämt utformad trappa kan personer med nedsatt rörelseförmåga förflytta sig ner i vattnet från brygga. Helst bör det finnas flera trappor, t.ex. lös trappall, med olika vattendjup och skydd så att inte badande ofrivilligt hamnar under trappa eller brygga (Svensson, 2008).
- Bassänglyft underlättar förflyttningen till vattnet för en person med nedsatt rörelseförmåga. Bassänglyft förutsätter dock att det finns personal på badplatsen som har ansvaret för användningen av lyften (Svensson, 2008).
- För personer med nedsatt syn underlättar orienteringen om flytbojar i kontrasterande färger finns i badområdets yttergränser (Svensson, 2008) (Svensson, 2015).

MARKBELÄGGNING, CYKEL- & GÅNGVÄGNÄT FÖR GOD FRAMKOMLIGHET

Markbeläggning som är ojämn är mycket tungt att köra på med rullstol och rullator enligt Svensson (2008). Den ojämna beläggningen kan innebära att man mår mycket dåligt eftersom rullsto-

len skakar. För att underlätta förflyttning krävs därför en beläggning som är så jämn så möjlig vilket innebär att fogarna bör vara fyllda och plattor inte ha fasade kanter. Vidare bör ytan vara fast och halkfri även vid regn och gropar och sprickor etc. bör inte vara bredare än 5 mm (Svensson, 2008).

Gräsytor är svårframkomliga för personer i rullstol men en kortklippt och jämn gräsyta ger enligt Svensson (2008) viss framkomlighet. För att underlätta framkomligheten på gräs kan gräsarmeringsplattor i plast användas. Trädäck av ohyvlade brädor som minskar halkrisken kan i vissa sammanhang vara en acceptabel beläggning (Svensson, 2008). Brädorna bör läggas vinkelrätt mot vägen sträckning med max 5 mm mellanrum enligt Svensson (2008). Asfalt ger en slät yta med god framkomlighet men kan av estetiska skäl i vissa miljöer bytas ut mot grus som lagts i asfalt. Väl lagda rektangulära släta stenhällar, betongplattor och betongmarksten utan sättningar eller uppstickande kanter ger god framkomlighet (Svensson, 2008). Stenmjöl, krossat berg i kornstorlek 0-4 mm, som läggs ut i 5 cm tjockt lager, vattnas och packas hårt ger viss framkomlighet och kan därför användas i t.ex. naturområden. Denna markbeläggning kräver dock en hård och bra grund samt att ytan underhålls eftersom den slits av snöröjning och regnväder. Där kravet på framkomlighet inte är alltför högt kan sågade rektangulära plattor av sandsten eller glimmerskiffer kan ge en acceptabel beläggning om ytan är väl lagd (Svensson, 2008).

Gångvägnätet bör enligt Svensson (2008) vara enkelt och logiskt att följa så att blinda eller synskadade personer kan bygga upp en "inre mental kartbild". Gångvägarna bör även innehålla naturliga ledytor att följa och kompletterande ledytor över öppna ytor (ibid.). Genom att använda olika beläggningar på huvudstråk samt sidogångar underlättas orienteringen i stadsrummet (ibid.). Målpunkter ska vara lätta att upptäcka och bör därför markeras (ibid.). Vid korsningar och andra förändringar av gångvägnätet bör orienteringspunkter finnas (Svensson, 2008). Gång- och cykeltrafik bör separeras på sådant sätt att även personer med nedsatt syn kan uppfatta gränsen antingen genom kännbar heldragen linje visuellt och taktil kännbar eller genom några rader av smågatsten mot slät yta (Svensson, 2015). Cykelställ ska enligt Svensson (2015) placeras utanför själva gångytan på lämplig plats för cyklister så att de används och sittplatser placeras utanför själva gångytan med en minst 1 m bred hårdgjord yta bredvid så att rullstol eller barnvagn kan placeras vid sidan om sittplatsen (Svensson, 2015).

TRYGGHET

Otrygghet i parker och bostadsområden är enligt Gunnarsson, Jansson, Fors & Kristensson, (2012) och Brå (2018) ett stort samhällsproblem som begränsar människors möjligheter att röra sig i sin närmiljö och leva ett rikt och hälsosamt liv. Idag är nästan en tredjedel av Sveriges befolkning (29 %) orolig över att bli utsatt för brott (Brå, 2018). Enligt Gunnarsson et al. (2012) varierar den upplevda otryggheten ofta mellan individer samt mellan sociala grupper, åldrar och genus. Enligt Brå (2018) uppger 19 procent av Sveriges befolkning (31 % kvinnor och 9 % män) mellan 16-79 år att de känner sig mycket eller ganska otrygga eller att de till följd av otrygghet avstår från att gå ut sena kvällar. Undersökningen visar också att kvinnor (12 %) i betydligt större utsträckning avstår från att gå ut ensamma sent på kvällen i sitt bostadsområde på grund av otrygghet jämfört med män (2 %). Framförallt är andelen otrygga särskilt stor bland de yngsta och äldsta kvinnorna medan det bland män inte är några större skillnader mellan åldersgrupperna. Även oron för att bli utsatt för misshandel eller överfall ökade påtagligt mellan 2015 och 2016. 16 procent oroar sig mycket eller ganska ofta för överfall eller misshandel och kvinnornas oro för att bli utsatta är betydligt vanligare (Brå, 2018).

Att uppnå en känsla av total trygghet för alla, överallt i utemiljön i våra tätorter och när som helst på dygnet är enligt Gunnarsson et al. (2012) förhållandevis omöjligt att åstadkomma. Otrygghet försämrar människors hälsa och livskvalitet, och många tycker det är obehagligt att röra sig utomhus vid mörker. Därför är ett samhälle där alla ska våga ta sig till fots eller cykel, oavsett om det är dagsljus eller mörkt, mellan hemmet och olika målpunkter såsom tvättstuga, busshållplats, dagis, skola, affärer och fritidsverksamheter något som alltid bör eftersträvas (Gunnarsson et al., 2012).

Trygghet i utemiljön skapas genom att den är tillgänglig och användbar oavsett ålder och förmåga (Boverket, 2011). Upplevelsen av den yttre miljön påverkas i hög grad enligt Boverket (2011) av en människas ålder. Barn upplever sin omgivning anorlunda än vuxna vilket innebär att en häck, som för en vuxen inte uppfattas som något problem kan innebära en stor säkerhetsrisk för ett barn. Enligt Boverket (2010) kan höga trottoarkanter eller ojämna gångvägar för äldre människor och personer med funktionsnedsättning innebära problem som inte bekymrar andra människor i samma utsträckning. Gator som anpassas till de gåendes villkor leder ofta till att antalet personer som rör sig där ökar, rörelsemönstret blir rörigare och mer flanerande (Boverket, 2010). Ett stadsrum

med blandad befolkning och mycket människor upplevs enligt Boverket (2010) ofta som trygga. Dock finns det en gräns, för många människor på samma plats leder till trängsel och är något som kan uppfattas som otryggt (Boverket, 2010). För människor med funktionsnedsättning blir trängsel särskilt problematiskt då de får problem att ta sig fram obehindrat (Boverket, 2010).

En studie gjord av Ferrer, Ruiz & Mars (2015) identifierade faktorer i byggda miljöer som påverkar korta gångavstånd för transport bland vuxna (18-65 år) med särskild uppmärksamhet på egenskaper i mikroskala. Resultatet av studien visade att faktorer relaterade till säkerhet som avskräcker människor från att gå utomhus är rädslan för att bli utsatt för brott, frånvaro av människor och dålig gatubelysning tillsammans med tillgång till bilparkering på destinationen för bilanvändare. Något som nästan alla deltagarna i studien relaterade med säkerhet var breda trottoarer, närvaro av träd och låg trafikvolym. Enligt Ferrer, Ruiz & Mars (2015) tyder resultaten på att trottoarbredden inte bara påverkar valet av rutt som en fotgängare gör utan även att bredden kan vara ett hinder för att gå. Vissa av deltagarna i studien upplevde även att trottoarcaf  er och pollare som fysiska hinder (Ferrer, Ruiz & Mars, 2015).

Människors upplevda känsla av trygghet eller otrygghet har enligt Gunnarsson et al. (2012) visat sig påverkas av vegetationens karaktär och täthet och dess samspel med övriga egenskaper i miljön, framförallt belysningen. Även hur planteringarna anläggs samt skötseln av dem i och kring bostadsområden har en effekt på den upplevda tryggheten och en medveten riktad skötsel har visats sig göra skillnad mellan ett instängt eller ett utåtriktat liv (Gunnarsson et al., 2012). Till människors otrygghetsupplevelser kopplas ofta naturlika, gröna utemiljöer, medan mer ordnade parkrum upplevs som trygga (Gunnarsson et al., 2012). Problemet med många av dagens så kallade naturlika planteringar   r att de har anlagts utan hänsyn till trygghet som tillsammans med utebliven skötsel skapat en tät och snårig karaktär (Gunnarsson et al., 2012). Bland annat b  r grenar som hänger ner över g  ngtyor besk  ras så att den fria höjden   r minst 2,20 m och uppstickande r  tter i g  ngtyor tas bort (Svensson, 2008). Bevarad vegetation medför många vinster, bland annat för lek och samvaro, rekreation, vindskydd, luftrening och biologisk mångfald (Gunnarsson et al., 2012). Enligt Svensson (2008) fyller vegetationen många olika funktioner och kan användas på olika sätt. Svensson (2008) skriver att vegetation på en yta för rekreation kan användas för att skapa rum, ge skugga och vindl  . En blandning av olika typer av växter g  r miljön mer upplevelserik och en variation mellan öppna och slutna rum samt mellan

olika markbeläggningar behövs för att möjliggöra olika aktiviteter (Svensson, 2008). Enligt Gunnarsson et al., (2012) finns ett starkt samband mellan miljöns egenskaper och trygghetsupplevelsen. Då alla reagerar olika på miljöns utformning beroende på sociala skillnader, som kön, ålder och etnisk bakgrund samt individuella skillnader i hur otrygg/trygg miljön upplevs kommer alla påverkas i olika hög grad på förändringar av vegetation. Däremot kan trygghetsskapande insatser i vegetationen göra stor skillnad (Gunnarsson et al., 2012).

Gunnarsson et al. (2012) sammanställning och analys av forskning om hur gröna miljöer påverkar trygghetsupplevelsen tyder på att fyra egenskaper hos vegetationen   r särskilt viktiga att ta hänsyn till vid trygghetsskapande insatser vilka hänger samman och samverkar med varandra. För bästa trygghetsskapande effekt bör därför alla utvecklas och studeras samtidigt istället för att fokusera på dem enskilt. Flera av egenskaperna kan antas gynnas av att vegetationen i busskiktet reduceras (Gunnarsson et al., 2012).

Enligt Gunnarsson et al. (2012) handlar de fyra egenskaperna hos vegetationen man ska ta hänsyn till för att skapa trygghet om:

1) Vegetationen i förhållande till utemiljön i stort. Avståndet till vegetationen och vad som finns på olika sidor om den som rör sig längs ett stråk med vegetation samt vegetationens samspel med belysning   r av betydelse. "Slutna rum" i vegetationen upplevs ofta som otrygga (Gunnarsson et al., 2012).

2) Möjligheter att överblicka och kontrollera miljön. Genom att hålla undan skymmande vegetation och ha öppna siktstråk, kan skapa möjlighet för överblick. Det essentiella   r att känna sig skyddad, ha utsikt samt tillgång till möjliga flyktvägar (Gunnarsson et al., 2012)

3) Vegetationens täthet kopplat till genomsikt. Möjligheten att se in i vegetation mellan knä- och ögonhöjd kan ge en känsla av kontroll och intryck av att ha en flyktväg medan ett högt f  ltskikt kan ge intryck av att vara en barriär. En medeltät vegetation där de inre delarna och kvaliteterna är synliga kan både bidra till ökad trygghet och samtidigt skapa en vackrare vegetation (Gunnarsson et al., 2012).

4) Vegetationens karaktär och skötselnivå. Ett prydligt och välskött intryck inger ofta mer trygghetskänsla än en vild och oordnad karaktär. Vegetation som fått växa fritt kan upplevas som dåligt skött och bli ett tecken på oordning och otrygghet (Gunnarsson et al., 2012).

BELYSNING

Enligt Eliasson (2013) för en genomtänkt belysning ofta med sig många bra saker vare sig det handlar om ett område, flerbostadshus eller villor. Han skriver vidare att ett område med mycket aktivitet och människor i rörelse minskar risken för inbrott och skadegörelse samt skapar trygghet för de boende i närheten. Fler människor i rörelse kan även verka positivt för verksamheter i ett område och skapar på så sett en positiv spiral (Eliasson, 2013). En bra planerad belysning ger liv åt utemiljön och fyller många funktioner som bidrar till att området kan användas året runt oavsett årstid (Eliasson, 2013). Genom att belysa växtlighet och fasader kan en året runt-upplevelse under dygnets mörka timmar förlänga en vacker utemiljö enligt Eliasson (2013). Belysning kan också göra årstidsväxlingar mer markanta, ett högt grönt prydnadsgräs under sommaren blir även en vacker silhuett under vinterhalvåret (Eliasson, 2013). Att titta ut över en stämningsfullt ljussatt park eller stadsrum skapar känslan av ett extra rum (Eliasson, 2013). Förutom att belysning ger en ökad rumskänsla och ökad känsla av trygghet både inomhus och utomhus medför också belysningen till att fler har lust att ge sig ut under den mörka årstiden (Eliasson, 2013). Eliasson (2013) menar att områden med väl och genomtänkt belysning ofta blir populära stråk för kvällspromenader. Han skriver vidare att man med hjälp av olika färgtemperaturer på ljuset kan förändra känslan och upplevelsen av det som blir belyst. Kallt ljus på gräs får det att framstå som friskt och grönt medan varmt ljus får gräset att upplevas som lite visset (Eliasson, 2013). Genom att blanda kallt och varmt ljus skapas fina kontraster, där det kalla ljuset lyfter fram till exempel klippor, stenar och björkstammar och det varma ljuset framhäver växtligheten (Eliasson, 2013). Blandningen av varmt och kallt ljus gör också att det känns tryggare och mer ombonat (Eliasson, 2013).

BELYSNING I PARKER

Enligt Energimyndigheten (2013) beror belysningens utformning utomhus helt på hur den ska användas och fungera, parker kräver till exempel en annan typ av belysning än vägar och idrottsplatser. Parkernas belysning bör varieras så att sevärda delar av miljön framträder på ett attraktivt sätt (Energimyndigheten, 2013) (Eliasson, 2013). Andra viktiga aspekter som enligt Energimyndigheten (2013) är avgörande för känslan av trygghet och säkerhet är möjligheten att kunna se hela personen vid ett möte, framförallt ansiktet. Energimyndigheten (2013) skriver vidare att belysningen på aktivitetsytor, idrottsplaner, gator och vägar bör ha en jämn belysningsstyrka. Enligt Eliasson (2013) och Energimyndigheten (2013) är

det är alltid viktigt att belysningen är väl avbländad och om bostäder ligger i närheten är det viktigt att skärma av så att bländning inte uppkommer för de boende.

Armaturens placering i förhållande till vägen och omgivningen är en viktig faktor för att uppnå en upplevelse av säkerhet och trygghet (Energimyndigheten, 2013). Till exempel är högt placerade armaturer som lyser upp gångvägen och dess omgivningar enligt Eliasson (2013) trygghetsgivande. Han skriver vidare att en lägre höjd på lyktorna gärna kan användas än vad det normalt brukar vara på gator och torg för att skapa en trevlig stämning. Eliasson (2013) skriver att knutpunkter kan belysas med strålkastare och lysa upp i träden. Genom att belysa utvalda träd skapas en rumskänsla som även kan upplevas när man kör förbi på närliggande vägar (Eliasson, 2013). Han skriver vidare att markstrålkastare kräver mer skötsel och riskerar att utsättas för vandalisering vilket gör att uppåtriktat och nedåtriktat ljus som placerats på samma stolpe är ett bättre alternativ. Genom att placera lyktstolpar ojämnt längs en gång skapas en spännande rytm (Eliasson, 2013). Buskage och växtlighet som är placerad flera meter från gångvägen gör att det blir möjligt att se och överblicka omgivningen från vägen vilket skapar trygghet (Eliasson, 2013).

BARN

Artikel 31 i FN:s barnkonvention hävdar barns rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder (Olsson, 2010). Jansson (2013) menar att möjligheten för barn att ha tillgång till och influera specifika platser i deras miljö har minskat vilket beror på alltmer begränsade öppna ytor, reducerad rörlighet och en mer stillasittande livsstil och mindre tid för lek. Samtidigt menar Jansson (2013) att barns behov av tillgång till den lokala omgivningen inte är belyst på samma sätt som den var för några årtionden. Utomhusmiljön är enligt Åkerblom, Åkerlund & Normann Bjarsell (2016) barns och unga människors levnadsmiljö och platsen där förutsättningar bestäms för deras framtida hälso- och välbefinnande men även där engagemang för den sociala och fysiska världen som omger dem skapas. Gehl (2006) menar att lekplatser tjänar som en startpunkt för barns aktiviteter och har en mycket viktig roll som mötesplats. Enligt Åkerblom, Åkerlund & Normann Bjarsell (2016) är det viktigt för barn att bli sedda och respekterade, och tillåtas lämna sina avtryck och få en förståelse för sin existens. Gehl (2006) och Whyte (2009) menar att barn lockas av att leka på platser där det finns en chans att något kommer att hända och där andra människor befinner sig vilket ofta är på gatorna. Enligt Talay et al. (2010) kan barriärer skapa mindre interaktion mellan

barn och begränsar alla barn i den fysiska miljön, framförallt barn med funktionshinder, eftersom det förhindrar möjligheten till fri interaktion med andra barn. Detta påverkar barns fysiska, kognitiva, känslomässiga och sociala utveckling (Talay et al., 2010). Barriärer ska därför vara väl designade så att de inte blir oöverstigliga hinder utan tillhandahålla behoven för användarna/ barnen (Talay et al., 2010). Barn behöver enligt Åkerblom, Åkerlund & Normann Bjarsell, (2016) rum för att testa sina kroppar, mod samt sociala förmågor och söker därför utomhusmiljöer som erbjuder fysiska utmaningar och kontakt med vänner som väcker deras intresse och nyfikenhet. Åkerblom, Åkerlund & Normann Bjarsell, (2016) menar att den urbana planeringen därför måste tillgodose dessa önskemål.

Något som har stor betydelse för en plats attraktivitet för barns lek är enligt Jansson (2010) inte bara utrustningen utan även platsens kontext, placeringen och de platsspecifika kvaliteterna. Bengtsson (1981) påpekar betydelsen av att inte ha för stora och öppna platser utan att skapa platser som känns behagliga att vara i. Detta menar även Golicnik och Ward Thompson (2010) som skriver att människor undviker att sitta mitt på en stor gräsyta på grund av avsaknaden av en "kant", vilket brukar benämnas "Kant effekten". Enligt Golicnik och Ward Thompson (2010) undviker människor att sitta på gräsytor gränsande till vägar som saknar alléer av träd då det verkar uppfattas som en bristande kant. Genom att använda vegetation kan platser som är för stora och öppna delas upp för att bli mer inbjudande (Bengtsson, 1981). Woolley & Lowe (2013) menar att platser för lek med en mer 'naturlig' utformning erbjuder ökade möjligheter för lek än de mer 'traditionellt' utformade platserna. Woolley & Lowe (2013) skriver vidare att naturliga material har många fördelar. Trä, vatten, sand, stenar och vegetation kan erbjuda pedagogisk och kreativ stimulans, medan stenblock och stenar ger fysisk, fantasifull, dramatiskt, social och fantasi-influerad lek (Woolley & Lowe, 2013). För att inbjuda till fysisk lek är landformen enligt Woolley & Lowe (2013) ett utmärkt redskap. Landformen kan användas för att skapa förändringar i nivåer för klättring, rullande, hoppande och glidande och ger också höga och låga rumsliga upplevelser och känsla av inneslutning (Woolley & Lowe, 2013). När det gäller vegetation kan användandet av träd och buskar inom en miljö addera estetik, kreativitet och ett utbildningsvärde enligt (Woolley & Lowe, 2013). Vegetation kan också enligt Cele (2005) och Woolley & Lowe (2013) användas som förtätning eller som ett pedagogiskt verktyg när man undervisar barn om miljön och säsongsförändringar. Rörliga eller lösa delar kan förbättra kreativ och fantasifull lek och låta ett barn få möjlighet att interagera

med och förstå sin omgivning (Cele, 2005) och (Woolley & Lowe, 2013). Cele (2005) menar att en variation i markmaterial och förekomsten av sluttningar har en positiv påverkan på barns upplevelse av utemiljön. Sluttningar, kullar och vägbanker som inslag på en plats är enligt Golicnik och Ward Thompson (2010) också positivt då de gärna används som sittplatser.

DESIGNPRINCIPER VID VATTEN

UTFORMNING AV VATTENLANDSKAP

Vatten är enligt Dee (2001) ett viktigt primärt element i landskapsarkitektur. Enligt Kaplan (1998) har vattenkanten en stark attraktion och är en populär plats för att skapa grönområden. Platser med vatten lockar ofta människor på grund av dess varierade rekreationspotential och är även viktiga habitat för vilda djur och växter (Dee, 2001). Vatten symboliserar och förknippas ofta med en källa till liv har en viktig bestående fundamental kulturell betydelse (Dee, 2001).

Stora inre vattenområden som sjöar är ett värdefullt element på grund av sin bredd, öppenhet och dess egenskaper som ger kontrast till land och omgivningen enligt Dee (2001). Hon skriver vidare att vattenmiljöer är attraktiva platser för rekreation bland annat för att de är visuellt och sensoriskt dynamiska genom att de reflekterar himlen och vädret. Vattenmiljöer ändrar på så sätt dramatiskt utseende beroende på om det är sol, regn och moln, vind eller stilla (Dee, 2001). Vatten i sig själv attraherar människor enligt Dee (2001). Samtidigt menar Kaplan (1998) att närvaron av vatten inte alltid garanterar ett trevligt landskap då förorenat vatten som orsakar lukt och missfärgning eller synen av främmande objekt i vattnet kan försämma en annars scenisk miljö.

Design möjliggör för många olika rekreationsmöjligheter på och i direkt kontakt med vatten samt skapar och skyddar olika habitat (Dee, 2001). Enligt Dee (2001) finns viktiga visuella överväganden att ta hänsyn till vid utformning av ett vattenlandskap. Det inbegriper bland annat vattenkroppens form och topografiska relation, perspektiv, skala, variation och det komplexa förhållandet mellan kanter och vägar till vatten. Andra viktiga aspekter enligt Dee (2001) är att skapa platser möjliga att stanna vid men också utformningen av trösklar och övergångar. Dee (2001) skriver också att det är viktigt att både skapa öppna och skyddade platser men även platser för tillflykt och platser med utsikter.

GÅNGVÄGAR INTILL VATTEN

Enligt Kaplan (1998) tenderar vattenlandskap som har en mer naturlig form och vegetation längs kanten att uppskattas i högre grad i jämförelse med vattenlandskap som är bundna till raka kanter. Samtidigt menar Kaplan (1998) att osköta, översvämmade och eroderade kanter längs vattnet ofta anses vara mindre attraktiva och även kan leda till ogynnsamma publika reaktioner. Kaplan (1998) varnar även för att växter som tillhör eller är viktiga för ett habitat vid vattnet kan bidra till en plats som ger intrycket av att vara bortglömd och oskött. Rekreativa stråk associeras ofta med kanaler, vattendrag eller kust- eller inlandsvattenmassor (Dee, 2001). Ett enformigt intryck vid vattnet kan undvikas genom att skapa en mångfald av vägrelationer och händelser längs vägen (Dee, 2001).

INLOPP, HAMNAR, DÄCK & PLATTFORMAR

Naturliga och artificiella inlopp från större vattenlement är naturliga platser att stanna på och överbryggande punkter som blir tröskelutrymmen mellan vatten och land (Dee, 2001). I en större skala tillhandahåller hamnar tröskelutrymmen mellan vatten och land (Dee, 2001). Dee (2001) menar att däck och plattformar över vattnet förser människor med en intim kontakt med vatten utan att behöva bada eller paddla. Däck tillåter människor att fiska eller ockupera en plats bland vilda djur och vattenlevande växter eller bara omges av det kraftfulla ljuset som vattnet reflekterar och ljudet av vatten som slår mot strukturer, stranden eller stenarna (Dee, 2001).

SAMMANFATTNING

- Vegetationens karaktär, täthet och samspel med omgivande miljö och belysning påverkar upplevelsen av trygghet.
- Stabila bryggor underlättar användandet för alla människor.
- Ett stadsrum med blandad befolkning upplevs som tryggt.
- Breda trottoarer, låg trafikvolym och närvaro av träd är trygghetsingivande.
- Platsens kontext, placering och platsspecifika kvaliteter har betydelse för en plats attraktivitet för barns lek.
- En god belysning förlänger platsens användbarhet och tillgänglighet under hela året.
- En variation av händelser och vägrelationer längs vattnet och gångvägen skapar en mer

dynamisk plats.

- Däck och plattformar över vattnet förser människor med en intim kontakt med vatten utan att behöva bada eller paddla.

INTRODUKTION TILL STUDIER AV REFERENSPROJEKT

Här presenteras resultatet av de sex referensprojekten som studerats. Referensprojekten valdes utifrån deras geografiska läge i förhållande till vattnet, där samtliga platser ligger i anslutning till sjö, hav eller älv. De valdes också utifrån min möjlighet att besöka dem under uppsatsperioden, med undantag för Älvbrinken (referensprojekt 3) som låg för långt bort för att hinna besökas.

När platserna besöktes fokuserade jag på vad platsen hade för olika funktioner och aktiviteter kopplade till vattnet, säkerhetsutrustning, belysning, om platsen var rullstolsvänligt utformad samt väl utformad för personer med nedsatt funktionsförmåga, nivåer på mark, utformning av plattformar och bryggor vid vattnet, tillgänglighet för barn, tillgängligheten och användbarheten av platsen under olika årstider, möjlighet till ytkontakt med vattnet, materialval, badplatser och dess utformning, växtlighetens placering i förhållande till gångvägar och tydlighet i platsens utformning och funktioner. Jag var även uppmärksam på om jag kunde hitta några brister på platserna som jag kunde ta lärdomar av. I slutet av genomgången av referensprojekten sammanfattas fynd och lärdomar att ta med sig till gestaltningen av Ulrica-parken.

REFERENSprojekt 1

NORRA ÄLVSTRANDEN, GÖTEBORG GÖTEBORGS STADSBYGGNADSKONTOR 1985-

Figur 1: Plattformer ut till vattnet.

Figur 2: Stråk längs vattnet i två nivåer med angränsande båtplatser.

Figur 3: Plattform ut i vattnet med sittplats, ramp för ökad tillgänglighet.

Figur 4: Stråk längs vattnet med konstverk utplacerade.

Transformeringen av den norra älvstranden på Hisingen i Göteborg är ett gigantiskt stadsbyggnadsprojekt som påbörjades i spåren av 1970-talets varvskris och kommer pågå ännu i många år (Andersson et al., 2013). Projektet sträcker sig från Älvsborgsbron i väster till Tingstadstunneln i öster, en sträcka på 6 km (Andersson et al., 2013). Den norra sidan av älven vänder sig mot söder med utblickar mot centrala Göteborg och är idag älvens godsida men förknippades enligt Andersson et al. (2013) under varvstiden med smutsade industrier. Norra Älvstranden är platsen där den moderna staden byggs insprängd bland minnena från varvstiden i form av skeppsbyggnadshallar, torrdockor och kranbanor (Andersson et al., 2013). Här finns exklusiva bostadsrätter, bryggor, caféer, fickparker och ett högteknologiskt Science center (Andersson et al., 2013). Det hårdgjorda och sterila landskapet har gjort att grönskan som tillförts har gjorts med eftertanke och är väl genomtänkt för att klara den hårda växtplatsen (Andersson et al., 2013). Projektet har pågått i 30 år och är enligt Andersson et al. (2013) en provkarta på landskapsarkitekturens utveckling under

denna tid där trenden gått mot en mer sparsmakad gestaltning. De återstående spåren av varvsepoken har med tiden tagits allt bättre tillvara i takt med att de blivit allt färre (Andersson et al., 2013).

REFLEKTIONER OM PLATSEN

Den norra delen av gångstråket längs vattnet (se figur 1, 2 & 3) har en mer samtida utformning med färre material som upprepas i nyanser av grått, vitt och svart och svagare pastellfärger på vissa av byggnaderna. Den västra delen är byggt tidigare och utmärker sig bland annat genom en mer varierad färgsättning på husfasaderna (se figur 4). Vattnet i den norra delen av stråket är mer tillgängligt och användbart där bryggor och sittplatser är placerade närmare vattennivån. I den västra delen är det svårare att komma i kontakt med vattnet vilket kan bero på att det ska vara säkrare att vistas där på grund av de stora fartygen som passerar. Den norra delen av gångstråket har långa bänkar i betong och träplankor utan rygg- eller armstöd. I den västra delen finns sitt-

platser utplacerade i utskjutande delar av bryggan. Dessa sittplatser har ryggstöd men inga armstöd. Belysningen längs stråket är av två olika sorters stolparmaturer, en i modernare tappning med rakare former och mörkgrå färg längs det norra gångstråket och en blå färgad i äldre stil i längs det västra stråket. Som komplement till stolparmaturerna har även det västra stråket pollare närmare husen för att undvika bländning för de boende samt belysa gångstråket (se figur 4). Den västra sidan längs gångstråket utmärker sig med flera olika stora skulpturer. Mellan husen är grönska insprängt och på vissa ställen av stråket finns fickparker. På markplan i bostadsrätterna huserar diverse typer av verksamheter, till största delen caféer, restauranger och konditorier men även en blomaffär och mäklarfirma. När vattnet fryser på i den norra delen används det av både barn och vuxna för att åka skridskor och pimpla fisk. Markmaterialen i Norra Älvstranden är av gatsten, asfalt, marktegel, bryggor och plattformer av trä och platsgjuten betong med inslag av kanter av cortenplåt. Vissa av bryggorna har en kant mot vattnet som ökar säkerheten för att falla i vattnet för t.ex. rullstol. Ramper och räddningsstegar finns utplacerade med jämna mellanrum längs med bryggorna.

Figur 5: Ramp till platformen i vattnet.

Figur 6: Sittplats med granitmur och perennplantering.

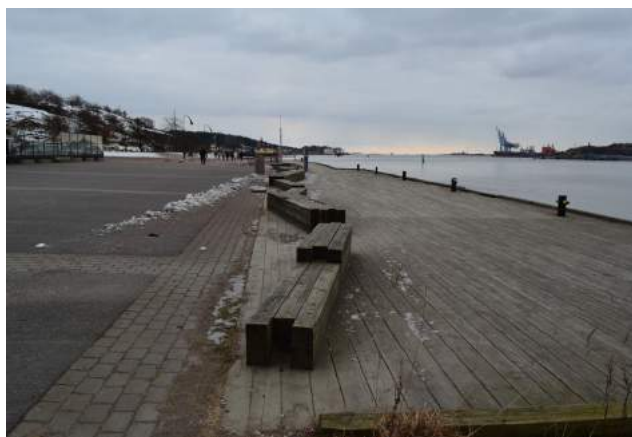
REFERENSprojekt 2

RÖDA STEN, GÖTEBORG

GÖTEBORGS STADSBYGGNADSKONTOR

Figur 7: Den röda stenen som blivit ett landmärke och givit namn åt platsen.

Figur 9: Bryggor med sittplatser i olika höjd längs vattnet, avåkningskydd vid bryggans kant för ökad säkerhet.

Området kring Röda Sten Konsthall är ett välbesökt rekreativt område för både göteborgare och tillresta. Området utmärker sig med sin unika urbana karaktär och närhet till naturen och lockar en blandad besökskara av fiskare, turister, grafittimålare, skejtare, tangodansare, yogautövare, solbadare, flanörer, barnfamiljer och seniorer (Rödasten, 2018). Platsens namn kommer från den rödmålade stenen som ligger i vattenbrynet väster om Röda Sten Konsthall (se figur 7). Stenen är känd redan sedan 1758 och det finns olika mytomspunna sägner om varför stenen är röd (Illovegoteborg, 2007) (Rödasten, 2018). Platsen är full med historia, bland annat finns lämningar från stenåldern och de medeltida resterna från gamla Älvsborgs fästning. Runt de medeltida resterna från Älvsborgs fästning finns idag en mängd kulturaktiviteter i form av konstnärsateljéer, dans och teater. Grannar till Röda Sten Konsthall är hotellet Novotel, restaurangen Sjömagasinet och en marina för veteranbåtar (Rödasten, 2018). Den stora tegelbyggnaden under Älvsborgsbron utgjorde tidigare stadens värmecentral men är sedan ett tiotal år tillbaka konsthall, restaurang och

Figur 8: Stråk längs vattnet i två nivåer med sittplatser.

Figur 10: Röda Sten konsthall.

skate-park där allt från spelningar till utställningar och olika evenemang äger rum (Thatsup, 2018).

REFLEKTIONER OM PLATSEN

Röda Stens strandpromenad består av en brygga i den nord-östra delen som övergår till en asfalterad gång- och cykelväg i väster. Gång- och cykelvägen är belägen längre från vattnet jämfört med bryggorna vilket försvårar kontakten med vattnet. Markmaterialen vid Röda Sten består av stensmjöl, asfalt, betongplattor, gräsmatta, platsgjuten betong och gatsten. Bänkarna vid bryggan saknar arm- och ryggstöd men har olika sitthöjd som gör att bänkarna är anpassade för både längre och kortare människor. Vid övergången mellan brygga och gång- och cykelväg finns en ramp för rullstol etc. Bryggorna är placerade en bit upp från vattnet och inga livbojar eller stegar finns vilket gör det omöjligt att ta sig upp på bryggan igen. Bryggan har avåkningskydd för rullstolar och käppar inte ska glida utanför men saknar skyddsräcke. Under Älvsborgsbron finns en liten strand där man kan gå ner till vattnet. Dagen jag besökte

platsen matade några barn ankor med sina föräldrar. Grafittiväggarna som är utställda vid Röda Sten konsthall går att måla på året runt vilket gör platsen användbar under alla årstider. Under sommaren är platsen ett populärt tillhåll att grilla på och soptunnor för engångsgrillar finns utplacerade längs stråket. Tyvärr är landmärket, den röda stenen, svår att komma till för dem som har rörelsesvärigheter som t ex. sitter i rullstol eller har rullator. Det finns ingen gångväg ner till stenen utan bara en upptrampad stig med stora stenar. Belysningen på Röda Sten består av stolpmatur längs gång- och cykelstråket. Cykelställena är placerade vid sidan av cykelvägen vilket gör att de inte är i vägen för gång- och cykeltrafikanter. På platsen är trafiken från Älfsborgsbron väldigt påtaglig med ett ständigt buller. Trots bullret och ljuden går det ändå att föra en normal samtalston stående under bron. Havet och de stora strukturerna på platsen gör att platsen känns väldigt storskalig och människorna väldigt små. Avståndet upplevs som väldigt långa då ytorna är stora, öppna och saknar rumsindelning i en mänsklig skala. Gångstråket kan upplevas som monotont då det är svårt att komma intill vattnet på grund av den enförmiga utformningen.

Figur 11: Ramp för ökad tillgänglighet.

Figur 12: Strandpromenad.

REFERENSprojekt 3

ÄLVBRINKEN, SKELLEFTEÅ

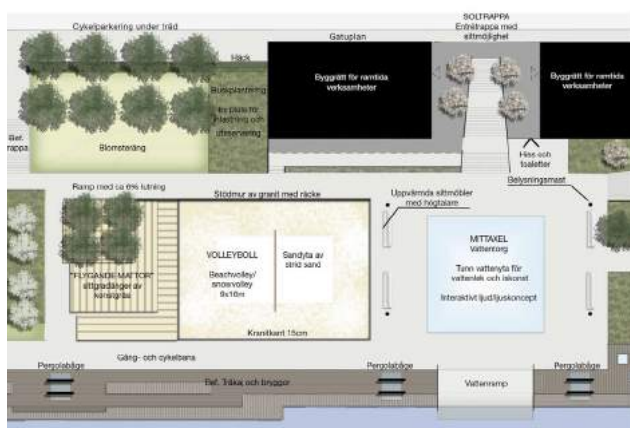
RAMBÖLL & SKELLEFTEÅ KOMMUN 2014-2018

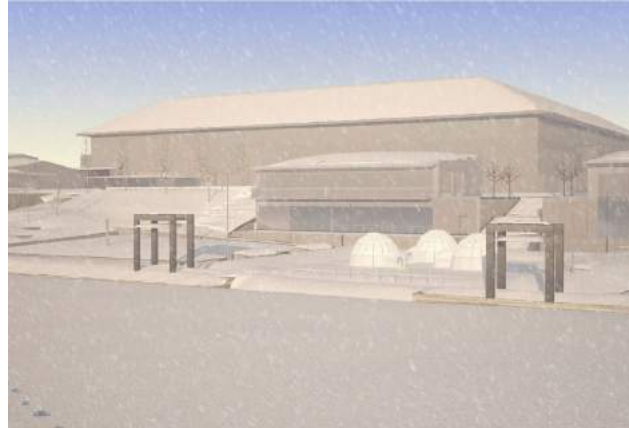
Figur 13: Perspektivbild över hela området (Hansson 2014, s 8).

Figur 14: Perspektiv över vattentorget i mittaxeln (Hansson 2014, s 12).

Figur 15: Plan över entréplatsen och beachvolleyn (Hansson 2014, s 10).

Figur 16: Vinterperspektiv över mittaxeln (Hansson 2014, s 13).

Älvbrinken är den enda referensplatsen som jag inte hade möjlighet att besöka på grund av att avståndet var för långt. Platsen studerades därför genom ett häfte, tillgängligt på Skellefteås kommuns hemsida. Ombyggnaden av Älvbrinken har utförts i etapper och sista etappen av området beräknas vara färdigställt sommaren 2018 enligt Skellefteå kommun (2018). Då mycket information fanns att tillgå om platsen har detta referensprojektet därför fått lite mer utrymme än de andra.

Älvbrinken är en viktig mötesplats för många generationer med fokus på rekreation, fritid och lek (Skellefteå kommun, 2018), (Skellefteå kommun, 2014). Årstidernas variation samt förutsättningar för aktiviteter året runt var ett grundläggande tema för att göra Älvbrinken så intressant som möjligt (Skellefteå kommun, 2018), (Skellefteå kommun, 2014). Älven är enligt Skellefteå kommun (2018) stadens livsnerv och menar att attraktiva stråk och mötesplatser är viktigt för ett centrum med liv och rörelse.

Entré till området är mittaxeln som blivit ett centralmotiv. Stråket längs Norra Älvbriken har anlagda zoner med olika typer av sociala aktiviteter vilket ligger till grund för hur ytorna gestaltats (Skellefteå kommun, 2014). Av sikten med de olika funktionsytorna är att få spridning över hela området med en varierad intensitet på olika platser (Skellefteå kommun, 2014). De olika funktionsytorna består av; evenemang, relax (restaurang), sport (plan och åskådarplats, mittaxeln (entré, vatten/is), relax (sandlek, bad), aktiv lek (rutsch och studs), utsikt (skyltplats) och Boströmsbäcken (natur och utegym) (Skellefteå kommun, 2014). Rörelsemönster och siktaxlar följer gatornas förlängning ned till Älvbrinken och är förslaget grundkoncept (Skellefteå kommun, 2014). Markbeläggningen varierar beroende på plats där det är huvudsak är trä närmast vattnet och i anslutning till relaxytorna. Ytor som har kraftiga lutningar har beläggning av asfalt eller betong, utöver detta används grus som markmaterial. Ett stråk parallellt med Strandgatan ökar tillgängligheten för besökare och servicefordon (Skellefteå kommun, 2014).

Mittaxeln består i centrum av trappans axel av en tunn vattenyta på någon centimeter som avgränsas med en acodrainkonstruktion. Vattenytan kompletteras med fontäner som kommer att inbjuda till lek för alla åldrar. Under vintertid används platsen för konstnärliga uttryck som snögrottor, iskonst etc. Ljussättningen ska under vinterhalvåret förstärka platsen och dess innehåll (Skellefteå kommun, 2014). Dolda högtalare i uppvärmda specialgjutna sittbänkar i terrazzo har inbyggd modern teknik som gör det möjligt för besökarna att spela sin egen musik med telefon och IPod. Mittaxeln ramas in av två träkonstruktioner i limträ och nedpendlat glastak (Skellefteå kommun, 2014).

I funktionsytan sport finns ett beach- och snövolleyboll plan. Stora sittytor av konstgräs i en färgskala lånad från mönstret i den norrländska trasmattan. Som avskärmning mot Strandgatan har en häck samt rader av björk planterats (Skellefteå kommun, 2014).

Relaxytan är en utmärkt aktivitetsyta att vara på under varma sommandagar. Nivåskillnaden har utnyttjats genom en våfflad sittyta i trä som ger en god överblick över sandlek och bad som skapas i Skeleffteälven med en flytande träbrygga nedanför den permanenta kajen. För de mindre barnen finns vatten infällt i trädäcket och en megadush som är en vattengardin med uppvärmt reurvatten (Skellefteå kommun, 2014).

I sandhavet finns en grupp med hängmattor som plockas ned under vintertid. Servicevägen som tar mycket plats har utformats som en skateramp från vilken man får access till trädäcket samt landskapet i gummi via en tunnelrutsch. Det byggda trädäcket avslutas närmast vattnet med integrerad sandlek och utomhusbad i Älven (Skellefteå kommun, 2014). Planteringsytor som i huvudsak består av prydnadsgräs med inslag av perenner används för att mjuka upp och rama in. För att ge vintergröniska respektive sommarflor används närmast Strandgatan tall och prydnadsaplar (Skellefteå kommun, 2014).

Utsiktsplatsen ligger i förlängningen av Hörnellgatan som blir en given skyltplats för Skellefteå men också för sittplatser under en stor pergola försedd med nerpendlat glastak. Den västra långsidan har utformats som en lättare klättervägg i betong och de resterande väggarna kläs med träspaljé för att minska risken för klotter. För snabbare förbindelse har en trappväg anlagts mellan Strandgatan och strandpromenaden (Skellefteå kommun, 2014).

De stora nivåskillnaderna på platsen har utnyttjats i funktionsytan "Aktiv lek" genom ett mjukt

böljande landskap av gummi med en integrerad stor rutschkana som är fyra meter bred samt mindre studsmattor och klätternät. Skeleffteälven och servicevägen är avgränsade med staket och avsikten med platsens utformning är enligt Skellefteå kommun (2014) att den ska locka till aktiv lek för "barn i alla åldrar".

REFLEKTIONER OM PLATSEN

Älvstranden har ett varierat utbud av aktiviteter under alla årstider och åldrar för att attrahera så många besökare som möjligt. Att vinterperspektivet tagits hänsyn till då det under stor del av året är kallt. Skellefteå kommun och Ramböll visar med sitt förslag hur man kan arbeta med ljus- och ljudinstallationer samt multifunktionella ytor för att öka användbarheten av en plats och på så sätt spara yta och alltid låta en yta vara aktiverad vilket tillför en livligare plats som är kul att vistas på. Uppdelningen av olika funktionsytor skapar en fin struktur på platsen och gör den på så sätt mer sammanhängande. En tydlig entré har skapats och siktlinjer som väcker intresse. Platsen består av mycket raka former vilket underlättar rörelse och tydlighet. Växterna i planteringsbäddar mjukar upp det strikta formerna och skapar på så sätt en fin harmoni tillsammans.

Figur 17: Perspektiv över relaxdelen med mittaxeln i bakgrunden (Hansson 2014, s 16).

Figur 18: Utblick över Älvbrinken från utsiktsplatsen (Hansson 2014, s 20).

REFERENSPROJEKT 4

STENPIREN RESECENTRUM, GÖTEBORG SWECO ARCHITECTS 2016

Figur 19: Bänkar i granit och trä.

Figur 20: Stråk längs vattnet i två nivåer med angränsande båtplatser.

Figur 21: Stenpiren resecentrum, färjeläget till vänster.

Figur 22: Tydlig fördelning mellan cykel- och gångväg.

Stenpiren resecentrum färdigställdes 2016 och ritades av arkitekter och landskapsarkitekter på Sweco (Sweco, 2018a). Stenpiren har tilldelats många priser däribland Sienapriset 2017 och Future Transport Award i kategorin Public Transport 2015. Platsen blev även nominerad till Svenska Ljuspriset 2017, Trafikverkets arkitekturpris 2017 samt Per och Alma Olsons fond 2017 för "årets byggnad" (Sweco, 2018a).

Utgångspunkter för Stenpiren resecentrum och dess omgivning har enligt Sweco (2018a) varit flöden och människor i rörelse och vila. Platsens stora mängd resenärer ställer stora krav på överblickbarhet, tydlighet och inte minst trygghet under dygnet och årets mörka timmar. Stenpiren resecentrum består av en serie rum eller platser som tillsammans bildar en helhet: Skeppsbroplatsen, Stenpiren, hållplatsläget, det södervända torget framför byggnaden och den stora flytbryggan. Terminalbyggnaden är en attraktiv och levande mötesplats tack vare en mångfald av funktioner och service befolkad både under dag och kväll under veckans alla dagar. Inne i vänthallen finns

möjlighet för resenären att köpa biljetter, sätta sig ner och ta en kopp kaffe eller göra mindre inköp (Sweco, 2018a).

Enligt Sweco (2018a) ställer en miljö med hårt slitage från 12 000 resenärer per dag stora krav på beständiga och hållbara material med robust utformning. Det har inneburit att stor omsorg lagts på materialval, detaljlösningar och höjdsättning för att säkerställa tillgänglighet men också för att erbjuda en hållbar och tilltalande helhet. För att binda samman miljön inne och ute återfinns en grå granit (Kuru) med genomgående fogar på båda sidor om byggnadens glasfasad (Sweco, 2018a).

REFLEKTIONER OM PLATSEN

Uppdelningen av rum med olika funktioner i Stenpiren resecentrum skapar en bra och fungerande helhet. Platsen har genom en ljus- och en mörk grå nyans på granitstenarna samt olika mönster tydligt markerat gränsen mellan gång- och cykelvägen. En fin detalj i stenarna är den inristade cy-

kel symbolen som visar var cykelvägen är. De två olika gråa nyanserna på granitstenarna återkommer även i trappstegen mot vattnet (se figur 20) och skapar en fin kontrast som även förbättrar tillgängligheten för synskadade.

Det finns en variation av olika bänkar. Både mer klassiska med rygg- och armstöd, utskurna granitstenblock i rektangulär form samt vissa specialbyggda med asymmetriska former (se figur 19, 20, & 23). Livräddningsutrustning i form av stegar och livboj finns på platsen och belysningen består av lägre pollare samt stolpmatur. I den nordöstra delen av Stenpiren är markbeläggningen av gatsten vilket ur tillgänglighetssynpunkt inte är ett så bra material på grund av sin ojämna yta. På vintern är den stora flytbryggan borttagen. Flytbryggan har längs hela långsidan en sammanhängande bänkrad med många sittplatser.

Figur 23: Sittplats i granit.

Figur 24: Gångväg av gatsten i den nord-östra delen av Stenpiren resecentrum.

REFERENSprojekt 5

SCANIAPARKEN, MALMÖ

LANDSKAPSARKITEKT JÖRGEN CARLSSON 1990-91

Figur 25: Gång- och cykelbro över vattnet.

Figur 26: Scaniabadets bryggor.

Figur 27: Artificiella gräsbeklädda kullar, på denna platsen finns ljudinstallationen.

Figur 28: Beachvolleybollplaner.

Scaniaparken ritades av landskapsarkitekten Jörgen Carlsson och tillkom i samband med att SAAB:s bilfabrik etablerades på det gamla Kockumsområdet i Västra hamnen 1990-1991 (Malmö Stad, 2017a). Parken är enligt Malmö Stad (2017a) en "doldis" för många malmöbor vilket kan bero på att den inte är så lummig som många föreställer sig att en park ska vara.

I samband med bomässan Bo01 byggdes den södra delen av parken och ersattes då delvis av Daniaparken. Den återstående delen av parken sträcker sig längst den norra delen av Västra hamnen och vänder sig ut mot havet. Parken har få träd och består till stor del av öppna gräsytor som till viss del är modellerade (Malmö Stad, 2017). Enligt Malmö Stad (2017a) är parkens mest utmärkande del är en stor gräsbevuxen del som kallas "grytan".

År 2005 tillkom en ny badplats i Scaniaparken "Scaniabadet, ett havsbad med rejäla bad- och solbryggor och hög servicenivå (Malmö Stad, 2017a). Badplatsen har blivit en populär attraktion för malmöborna (Malmö Stad, 2017a).

Malmökontoret har i samarbete med KFUM Malmö Volleyboll anlagt tre beachvolleybollplaner i Scaniaparken. Scaniaparken erbjuder även möjlighet att lyssna på musik. Bland kullarna finns en ljudinstallation (se figur 27) som mellan kl 11-22:00 spelar utvald musik (Malmö Stad, 2017a).

REFLEKTIONER OM PLATSEN

Scaniaparken har en stor skala och stora rumsindelningar som formats av de artificiella gräsbeklädda kullarna. Parkens storskalighet och havet som granne gör att skalan kännes väldigt liten i landskapet. Platsen är mycket blåsig på grund av sin öppna karaktär och saknar vindskydd, vilken gör det till en väldigt kall plats att befinna sig på som dagen jag var där. En gångväg i asfalt går runt parkens ytterkant och övergår på vissa ställen i stenmjöl och gatsten. I övrig har parken gräs eller sand som markmaterial vilket är svårt att röra sig på ur handikappsynpunkt och tillgänglighet. Belysning i form av stolparmatur finns längs hela gång- och cykelvägen i parken. I den norra delen av parken är det mer växtlighet, främst tallar och buskage för att skärma av mot bostadsområdet

Bo01. I resten av parken finns endast lägre buskage. Den norra delen av parken har även ett litet utegym och ett konstgjord damm och bäck som rinner ut i havet. Parken har mest aktiviteter att erbjuda under sommarhalvåret, beachvolleyboll, badplats och en bar som endast är öppen sommartid. Ljudinstallationen spelar musik året om. Sittplatser i form av bänkar och trappsteg i Scaniabadets bryggor är koncentrerat till den norra delen av parken. Längs gångvägen och söder ut i parken finns inga bänkar eller andra primära sittplatser utan endast kullarna som kan användas som sekundära sittplatser.

En vall med stora stenar sträcker sig längs hela gång- och cykelvägen och skiljer havet och parken åt. På ett ställe i muren av sten finns en stentrappa som gör det möjligt att komma närmare vattnet. Bortsett från trappan i muren är den enda kontakten med havet som går att få i den södra delen av strandpromenaden vyn. Scaniabadet har tre stycken fasta bryggor i olika höjd över vattnet som möjliggör en bättre kontakt med vattnet. Bryggorna har staket som sedan slutar i mitten av dem. En trappa på båda sidorna av bryggan leder ner i vattnet. Den upphöjda träkonstruktionen i Scaniabadet har ramper som möjliggör för personer i rullstol eller rullator o.d att använda platsen.

Figur 29: Ramp på Scaniabadets brygga.

Figur 30: Handikappanpassad offentlig toalett med grönt tak.

REFERENSprojekt 6

DANIAPARKEN, MALMÖ SWECO ARCHITECTS

Figur 31: Plattform ut i vattnet.

Figur 32: Plattform ut i vattnet.

Figur 33: Svagt lutande gångväg i gatsten lagt i bågformat mönster.

Figur 34: Bänkar placerade i rad i svagt sluttande plan. Perennplanteringar emellan.

Daniaparken ritades av Sweco Architects och tilldelades LAR:s Sienapris för årets bästa utemiljö år 2001 (Sweco, 2018b). Parken ligger i Bo01 området har en spännande men strikt arkitektur som vissa säger sig associera till inka- och den egyptiska kulturen (Malmö Stad, 2017b), (Sweco, 2018b). Enligt Malmö Stad (2017b) är en viktig del av tillgängligheten ur handikapssynpunkt kring Daniaparken och Strandpromenaden de rena, plana ytorna som karaktäriserar hela området samtidigt som de är estetiskt och arkitektoniskt tilltalande. Daniaparken har en yta på 20 000 kvm och är utformad med en serie av mindre rum inplacerade i den stora, nästan gränslösa öppenheten (Sweco, 2018b). Parken är genom sina olika rumsligheter uppbyggd kring tankar om social användning i olika sammanhang (Sweco, 2018b).

Rummen fungerar enligt Sweco (2018b) som ett slags förtätningar och består bland annat av Spejarna och Balkongerna som är tre tjärade spånskar intryckta i slänten i parkens bakkant (se figur 36). Ytterligare ett rum är Noden, bestående av ett upphöjt bord av stora mått med meterbredda barriärmurar runt om (Sweco, 2018b), (Malmö

Stad, 2017b). Det gigantiska stenbordet ligger fem meter ovan havsytan, med en fantastisk utsikt (Sweco, 2018b). Rummet nås genom en ramp som under soliga lugna dagar blir en skönt plats att vara på (Malmö Stad, 2017b). Det största rummet i Daniaparken är Gräsfältet som är inplacerat bakom en ridå av havtorn och vitoxlar (Sweco, 2018b).

Enligt Malmö Stad (2017b) har trapporna ned mot havet blivit populära platser för solbad. En annan plats i parken som inbjuder till vila är sittplatserna vid perennplanteringen upp mot stenbordet (se figur 34) (Malmö Stad, 2017b).

Tre höga master med strålkastare belyser Strandparken medan palissaden mot korsningen är belyst med lampor på en meters höjd (Malmö Stad, 2017b).

REFLEKTIONER OM PLATSEN

Daniaparkens rumsindelning med varierade element gör den spännande och ger nya upplevelser alltefter man rör sig. De rena plana ytorna gör att

platsen är lätt att röra sig på och de olika nivåskillnaderna skapar nyfikenhet att upptäcka vad som finns på andra sidan. Platsen har många utblickspunkter och siktlinjer som väcker nyfikenhet och gör platsen intressant. De strikta raka formerna ger rummen en tydlig struktur och skapar harmoni i kombination med sitt varierade innehåll. Daniaparken upplevs som en finpark och innehåller inte så många element för aktiviteter utan är mer till för att strosa omkring i och vila. Masterna med strålkastare syns på långt håll och blir ett spännande landmärke och även utsiktsplatsen i den nord- västra delen av parken (se figur 33 & 35). Platsens material i granit, gatsten, cortenplåt och trä i grå nyans ger platsen en exklusiv och hållbar känsla.

Figur 35: Utsiktsplats i den nord- västra delen av Daniaparken.

Figur 36: En av de tre tjärade balkongerna.

SAMMANFATTNING REFERENSPROJEKT

Platserna som studerades/besöktes hade varierande egenskaper. Några av platserna som studerades t.ex. Älvbrinken, Norra Älvstranden, Scaniaparken och Daniaparken hade fler programmerade ytor vid vattnet i jämförelse med Röda Sten och Stenpiren Resecentrum. Samtidigt varierade syftet och funktionen av dessa platser vilket också avgör hur många och vilka typer av funktioner som är möjligt att ha vid vattnet. Både Stenpiren resecentrum, Röda Sten och Västra delen av Norra Älvstranden har större båtar som passerar vid platsen vilket gör att en större säkerhet måste hållas för att undvika olyckor. Detta kan vara orsaker till att dessa stråken längs vattnet inte möjliggör samma ytkontakt som Daniaparken, Scaniaparken, Älvbrinken och Norra delen av Norra Älvstranden. Daniaparken, Scaniaparken, Älvbrinken och Norra delen av Norra Älvstranden har funktioner där kontakt till vattnet uppmuntras så som badplats, bryggor och plattformar i olika nivåer som möjliggör ytkontakt med vattnet vilket är svårare eller inte möjligt i samma utsträckning på de andra platserna.

ATT TA MED SIG VIDARE:

- Indelning av rum med olika funktioner skapar struktur och programmerade platser.
- Belysa årstidernas variation i parken genom ljussättning och ett varierat växtmaterial.
- Skapa förutsättningar för aktiviteter året runt, genom att fokusera på årstidsväxlingar och olika väder.
- Aktivitetsytor kan varieras beroende på vilken årstid det är och på så sätt vara flexibla och användbara året runt.
- Topografin och marknivå kan varieras för att skapa dynamik och rumsligheter.
- Kullar används gärna som sittplatser.
- Skapa skydd för regn, vind, snö och sol.
- Använd växtlighet för rumsindelning, färgsättning och årstidsvariation.
- Skapa siktlinjer och utblickspunkter.
- Använd material med en god tillgänglighet och hållbarhet.
- Ta tillvara på platsens befintliga kvaliteter och kontext.

- Skapa tydliga gång- och cykelvägar med en markerad uppdelning mellan gång och cykeltrafikanter.
- Skapa en varierad strandlinje som ökar användbarheten och tillgängligheten till vattnet.
- Buskage och annan växtlighet får inte skapa otillgängliga och otrygga platser.
- Tillvarata platsens naturliga förutsättningar.
- Avåkningsskydd, staket och markerade trappsteg i början och slutet av en trappa ska finnas för god säkerhet.
- Dynamik mellan övergången från land till vatten kan skapas genom olika nivåer av bryggor eller trappsteg.
- Blandade aktiviteter i en park och längs vattnet lockar olika typer av människor vilket skapar mångfald.

Några delar i referensprojekten som jag ansåg som mindre bra och tar lärdom av till gestaltningen av Ulricaparken:

Badplatsen i förslaget Älvbrinken såg ut att sakna tillgänglighetsanpassade stegar, badbryggor och ramper för att ta sig ner i vattnet vilket kan begränsa personer med rörelsesvårigheter eller rullstolsbundna personer att ta sig ned i vattnet.

Scaniaparken hade stora kullar av gräs och mycket mark med markmaterial av sand vilket kan ses som ett hinder och begränsning ur tillgänglighetsynpunkt. Detta kan begränsa användbarheten då personer med rörelsesvårigheter endast håller sig till den asfalterade gång- och cykelvägen längs parkens ytterkanter och begränsar deras rörelsefrihet och möjlighet att delta i aktiviteter.

Scaniaparken hade få växtmaterial och avskalad på material i allmänhet, den större delen av parken hade gräsmatta och endast några få längre buskage och saknade träd. Detta gjorde parken "fattig" på möjlighet att se årstidsväxlingar vilket jag upplevde som tråkigt och fattigt på intryck.

Trots att avåkningsskydd skall finnas på bryggor saknades detta på vissa delar av Norra Älvstrandens bryggor vilket är en säkerhetsrisk framförallt för rullstolsbundna personer eller personer med ledkäpp.

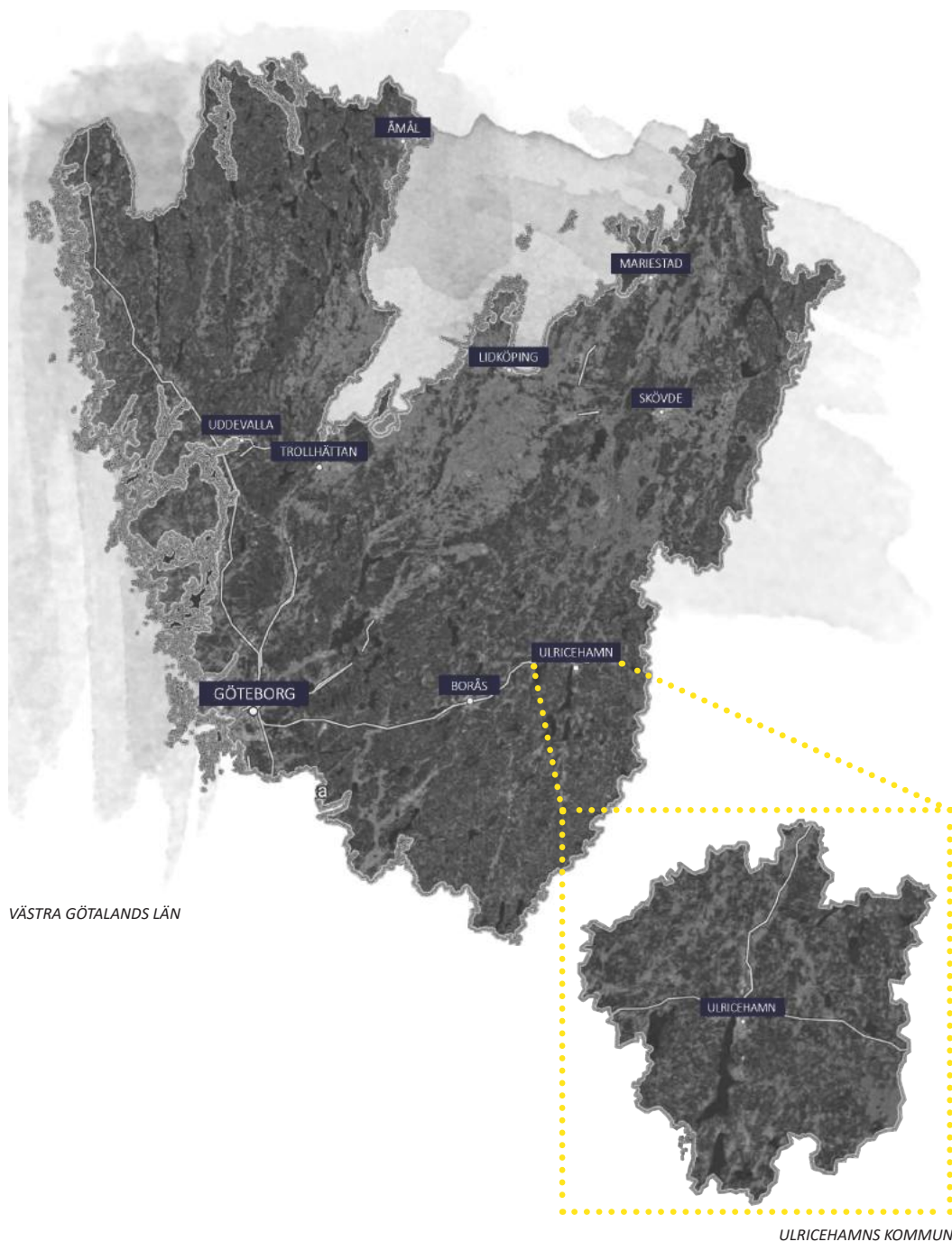
Samtliga platser saknade en formell lekplats. Älvbriken var platsen som hade mest funktioner anpassade för barn. Att skapa platser som även är anpassade för barn och ungdomar är viktigt för att locka barnfamiljer eller en yngre del av befolkningen.

3

INVENTERING

Detta avsnitt innehåller dokumentstudier av Ulricaparken samt en mer djupgående beskrivning av platsens kontext och nuvarande situation. Kapitlet avslutas med en genomgång av analyserna i parken.

INTRODUKTION TILL STUDIER AV KOMMUNEN & ULRICAPARKEN

På följande sidor presenteras materialet från dokumentstudierna av Ulricehamns kommun och Ulricaparken. Informationen används i syfte att bidra till en bättre förståelse för kommunen och sätta Ulricaparken i ett kontext. En nulägesplan med tillhörande beskrivning samt en nulägesplan med bilder tagna i Ulricaparken presenteras för att ge en bild av hur det ser ut i Ulricaparken idag.

ULRICEHAMNS KOMMUN

Ulricehamn är huvudorten i Ulricehamns kommun och ligger på den västra kanten av sydsvenska höglandet (Ulricehamns kommun, 2015). Staden har anor från medeltiden och bygden är rik på förhistoriska lämningar där staden växte fram ur en äldre handelsplats på vägen mellan Halland och Västergötland. Staden hette tidigare Bogesund men 1741 bytte staden namn till Ulricehamn för att hedra drottning Ulrika Eleonora (Ulricehamn, 2015a). Ulricehamn karaktäriseras av dominerande barrskogslandskap med inslag av stora myrmarker. Landskapet korsas av ett antal långsträckta låglinjer, däribland Ätrons och Viskans dalgångar. Topografin är relativt kuperad i Åsundenområdet med en relativ höjdskillnad mellan dalgång och omgivande höjder på mellan 50- 100 m, resterande delar utgörs av kullig terräng med en relativ höjd av 20- 50 m. I Ulricehamn finns även den högsta punkten i hela Västra Götaland, Galtåsen med en höjd på 362 m ö h (Ulricehamns kommun, 2015). Ulricehamns stadskärna omfattas av riksintresse för kulturmiljövård på grund av sin bevarade medeltida- och sen-medeltida bebyggelse och Storgatans karaktäristiska medeltida böjning. Men även för sin bevarade tidstypiska sekelskiftsbebyggelse (Ulricehamns kommun, 2001).

INFRASTRUKTUR

Ulricehamns kommun ligger i ett bra kommunikationsläge längs riksväg 40 mellan Göteborg – Borås och Jönköping. Vägen har idag byggts ut till motorvägsstandard från Borås fram till Ulricehamn. Det andra viktiga kommunikationsstråket genom kommunen är riksväg 46 mot Falköping – Skövde och väg 157 söderut. Den största bristen enligt Ulricehamns kommun (2015) avseende infrastruktur är frånvaron av en direkt järnvägsförbindelse. Idag finns de närmaste järnvägsstationerna i Borås, Herrljunga, Falköping, Jönköping, Mullsjö och Limmared. Idag pågår utredningar och en förstudie har gjorts för en järnvägsförbindelse mellan Göteborg och Stockholm: Göta-landsbanan där Ulricehamn finns med som ett stationsläge för regional tågtrafik (Ulricehamns kommun, 2015).

Cykelvägnätet är i delar av kommunen väl utbyggt. Banvallar från den tidigare järnvägen har asfalterats och används som cykelväg som bland annat går igenom Ulricaparken. Banvallen används både för att cykla till arbete och skola och är ett viktigt cykelstråk för turister. Enligt Ulricehamns kommun (2015) är bristerna i cykelvägnätet att det på många håll saknas sammanhängande cykelvägar mellan målpunkter i samhället. En annan

brist är att utformningen inte är tillräckligt tydlig och attraktiv. Gångvägnätet sammanfaller delvis med cykelvägnätet och i stora delar av kommunens trafikmiljöer är trafikmängderna små och fotgängare kan röra sig tryggt. Fotgängarna får dock ofta röra sig i trafiken på de andra trafikslagens villkor. Där det är större trafikmängder och otydliga gångytor, blir det konflikter mellan de oskyddade trafikanterna och andra transportslag (Ulricehamns kommun, 2015).

KLIMAT

Ulricehamn har i genomsnitt 171 regndagar per år med en genomsnittlig nederbörd på 954 mm per år. Under december och januari har Ulricehamn i genomsnitt 1 soltimma per dag och är då som lägst under året. Under juni och juli har Ulricehamn som mest sol med ett genomsnitt på 8 soltimmar per dag (Mittresvader, 2018). Staden ligger på gränsen mellan växtzon 4 och 5 (Svensk trädgård, 2018).

VATTEN

Runt om i kommunen finns 46 st större sjöar större än 5 ha och utgör tillsammans 82% av den totala vattenarealen i kommunen. Strandlinjen är totalt 602 km där samtliga sjöar är inräknade inklusive åarna Ätran t.o.m. Löneren. De västsvenska åarna Viskan och Ätran men även Tidån och Lidån har sina källor i de höglänta delarna av landskapet och kommunen bedöms som tämligen sjörik (Ulricehamns kommun, 2015). Åsunden är rik på fisk och har skyddsvärda örings- och ål bestånd. Av mer skyddsvärd fågelfauna finner man bl.a. fiskgjuse, storlom och smålom med flera. Andra ovanliga arter av värde är rödlistade natearter, flodpärlmusslor och trollsländor (Ulricehamns kommun, 2015). Historiskt sett har Ätran utgjort en viktig transportväg och handelsplats under medeltiden. Vid Ätrons utlopp i Åsunden växte sig gränshandeln med kreatur stark i trakten (Yngström, 2002). Sjön Åsunden är också en plats som haft en historisk betydelse och påverkat hela den nordiska historien. Den 19 januari 1512 besegrar danskarna den svenska armén i ett slag på isen och fortsätter sedan in mot centrala Västergötland och vidare upp mot Stockholm där senare Stockholms blodbad bli kulmen i processen (Ulricehamn, 2016).

BEFOLKNING

Ulricehamn har en befolkningsökning trots negativt födelsenetto. Befolkningsökningen beror på inflyttningen till kommunen där en stor del

av de inflyttade kommer från andra länder men också från andra kommuner i Sverige (Ulricehamns kommun, 2015). Den senaste uppmätta folkmängden gjordes den 31 december 2017 vilket visade att Ulricehamns kommun hade 24 296 invånare. Befolkningen ökade med 409 stycken personer i kommunen år 2017 jämfört med 393 stycken år 2016, vilket är den största årliga befolkningsökningen som uppmätts genom tiderna (SCB, 2017), (Ulricehamns kommun, 2018). Ulricehamns kommun har som mål att bli 25 000 personer till år 2020 (Ulricehamns kommun, 2018).

En enkätundersökning gjord i samarbete med kommunen och polisen, visar att 78 % av ulricehamnsborna känner sig trygga. Det som oror ulricehamnsborna mest är nedskräpning och beteenden i trafiken där andelen som upplever stora problem med trafiken har ökat sedan 2006. Skadegörelsen i Ulricehamn går neråt men innebär trots detta ett bekymmer även om bara 4 % upplever att de är drabbade (Ulricehamns kommun, 2015).

TILLGÄNGLIGHET ENLIGT ULRICEHAMNS ÖP

Enligt Ulricehamns kommuns översiktsplan från år 2015 ska god tillgänglighet från bostäder till grönområden eftersträvas vid planläggning av ny bostadsbebyggelse och från befintlig bebyggelse enligt indikatormodell för grönområden. Enligt indikatormodellen ska det från bostaden vara 300 meter till tyst grönområde med lekplats, 500 m till naturlek och gräsplan, 1000 m till evenemangsp plats och bollplan och 2500 m till stort tyst naturområde och idrottsplats. Ulricehamn har idag en god tillgång till grönområden i förhållande till befolkningens mängd både när det gäller avstånd och områdets storlek. Modellen är extra viktig att tillämpa vid nyexploatering för att bevara kvaliteterna och så att de inte går förlorade samt vid förändring av befintliga miljöer, till exempel i stadens centrala delar, där ett grönområde kan vara det enda som finns i närområdet för dem som bor centralt (Ulricehamn, 2016). Ulricehamn (2016) understryker vägens betydelse till grönområdet som är avgörande för tillgängligheten och alltid behöver finnas med i planläggningen av ny bebyggelse, vilken även kan behöva förbättras i befintlig bebyggelse (Ulricehamn, 2016). Ulricehamns kommun främjar även initiativ för att skapa fler möjligheter till odling i tätorterna, till exempel i bostadsmiljöer eller på tätortsnära jordbruksmark (Ulricehamn, 2016).

För att skapa trygga, säkra och attraktiva miljöer, ska principerna i skriften "Trygg och välmående" användas vid nyexploatering och vid förändring av befintliga bebyggelsemiljöer i Ulricehamns kom-

mun vilket innebär följande (Ulricehamn, 2016):

- Underlätta förståelse, till exempel orienterbarhet (Ulricehamn, 2016).
- Underlätta för folkliv (Ulricehamn, 2016).
- Underlätta för möten (Ulricehamn, 2016).

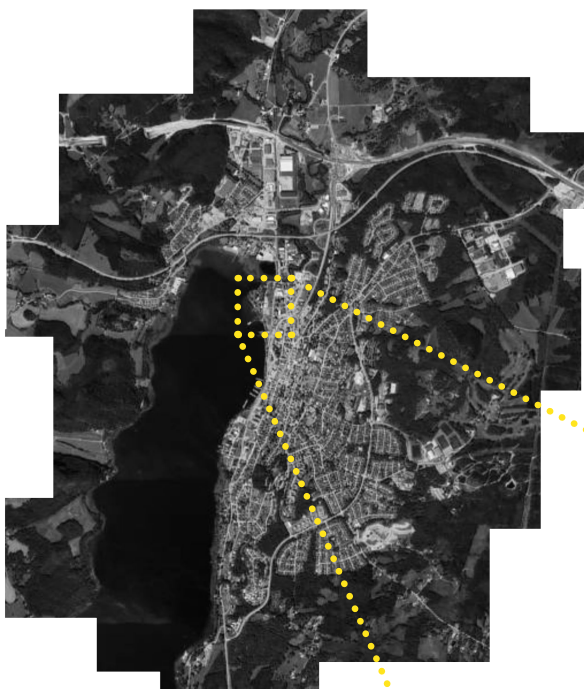
Figur 37: Norra delen av Sturebadet.

Figur 38: Banvallen gång- och cykelväg.

Figur 39: Sittplatser med bord på bryggan i södra delen av parken.

ULRICEHAMN CENTRUM

ULRICAPARKEN

ULRICAPARKEN

Idag används Ulricaparken dels för sin lekplats, restaurang Bryggan och som festivalområde för U-port festivalen under några dagar i augusti. Ulricaparken har också en gång- och cykelväg längs parkens östra del som går där tågspåret en gång gick. Stråket förbinder Ulricaparken i norr med det omkringliggande området och används flitigt av gång- och cykeltrafikanter. Tyvärr saknar Banval-len idag en tydlig fördelningen mellan gång- och cykeltrafikanter vilket skapar konflikt om ytan. Ulricaparken har även ett populärt kallbadhus med tillhörande restaurang. Den norra delen av parken har ett mer naturligt utseende med många träd i dungar samt en damm och bäck som rinner ut i Åsunden. Pumpen som pumpar in vatten i parkens bäck fungerar inte idag. Parken har stora oprogrammerade gräsytor och parkeringsplatser som tar upp en stor del av parkens yta.

Fasta bryggor längs med Åsunden finns i den södra och norra delen av parken. Vid Sturebadet finns flytbryggor som tas upp under vinterhalvåret. Mellan bryggorna och den västra gångvägen finns en gräsremsa vilket gör att tillgängligheten till bryggorna är begränsad. Gångvägen som går runt hela parken är längs med den västra delen av parken placerad med ett varierat avstånd från vattnet och i mellersta delen vid Sturebadet kommer man långt ifrån Åsunden då en stor gräsmatta kommer emellan.

Parken har två restauranger som är öppna året om och med uteserveringar öppet under sommarhalvåret. Restaurang Bryggan har många besökare och är ofta fullbokad.

Ulricaparken hör enligt Ulricehamns kommun (2001) till kategorin "Övrig park". Hit räknas parker som ofta är en mindre parkyta, mindre än en hektar. Dessa platser är viktiga små oaser i staden ofta innehållande gräsytor, träd, buskage och sittmiljöer. De större parkerna som räknas till övrig park genomkorsas ofta av gång- och cykelvägar, vilket det gör i Ulricaparken. På övrig park kan det även förekomma lekplatser och kvartersidrottsplatser (Ulricehamns kommun, 2001). I Ulricaparken finns Ulricehamns största lekplats och invigdes år 2014 (Ulricehamn, 2015b) (Sveriges Radio 2014). Lekparken erbjuder aktiviteter för hela familjen och innehåller hinderbana, klätternät, linbana, studsmatte och slänggunga är några av de aktiviteter som finns i Ulricaparken. För de lite äldre barnen finns ett DJ-bås där man kan spela musik från en smartphone eller surfplatta (Ulricehamn, 2015b). Bredvid lekplatsen finns handikappanpassad toalett samt en skyddad sitt och grillplats med tre väggar och tak.

Ulricaparken omfattas av Riksintresse för kulturmiljövård och delar av Åsunden av Riksintresse för naturvård enligt (Ulricehamns kommun, 2001). I Ulricaparken ligger ett påkostat vattenverk som har ett stort byggnadshistoriskt värde genom sin arkitektoniska utformning (Yngström, 2002). Vattenverket är ritat av civilingenjör PG Blidberg och uppfört år 1914. Vattenverket förändrade på ett genomgripande sätt vardagsvillkoren för stadens invånare, vilket ger byggnaden ett socialhistoriskt värde (Yngström, 2002).

Figur 40: Gångväg längs sjön.

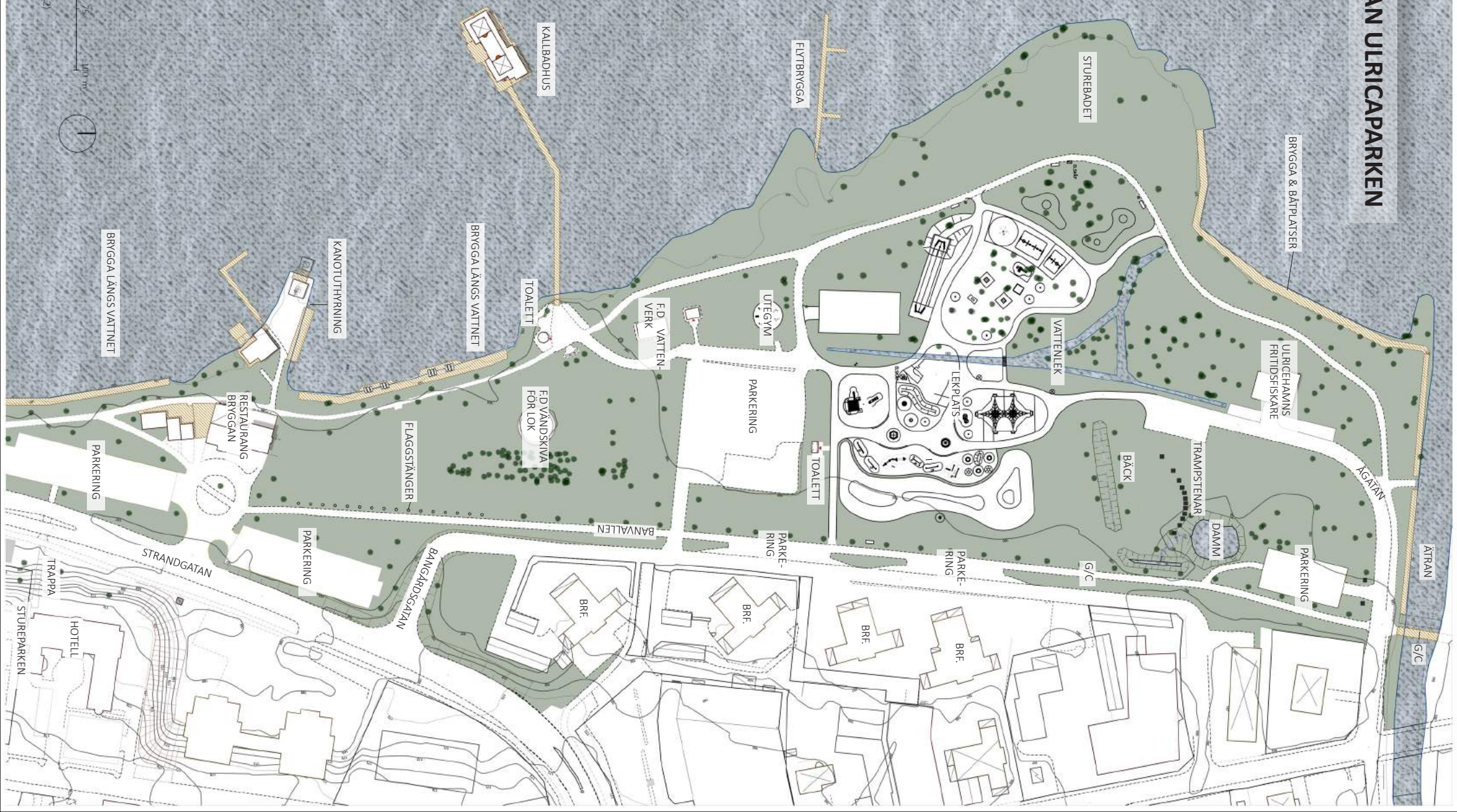
Figur 41: Kullar mellan träden.

Figur 42: Gräsmatta mellan gångväg och brygga.

NULÄGESPLAN ULRICAPARKEN

LEGEND

GRÄS

VATTEN

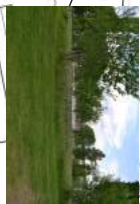
TRÄD

Skala 1:2000 (A4)

Original rating skala 1-1000 (42)

NULÄGESBILDER ULRICAPARKEN

LEGEND

GRÄS

VATTEN

TRÄD

Skala 1:2000 (A4)
Originalritning Skala 1:1000 (A2)

INTRODUKTION TILL ANALYSERNA AV ULRICAPARKEN

På följande sidor presenteras materialet från "Lynchanalysen", "Analys av tillgänglighet, siktlinjer och programmerad plats" samt "Analys av tillgänglighet och användbarhet" av Ulricaparken. Kommentarer och slutsatser av analyserna i Ulricaparken används i syfte att komma fram till vilka typer av möjliga åtgärder som kan användas i den nya gestaltningen av Ulricaparken.

LYNCHANALYSEN

LEGEND

KNUTPUNKTER

LANDMÄRKE

OMRÅDE

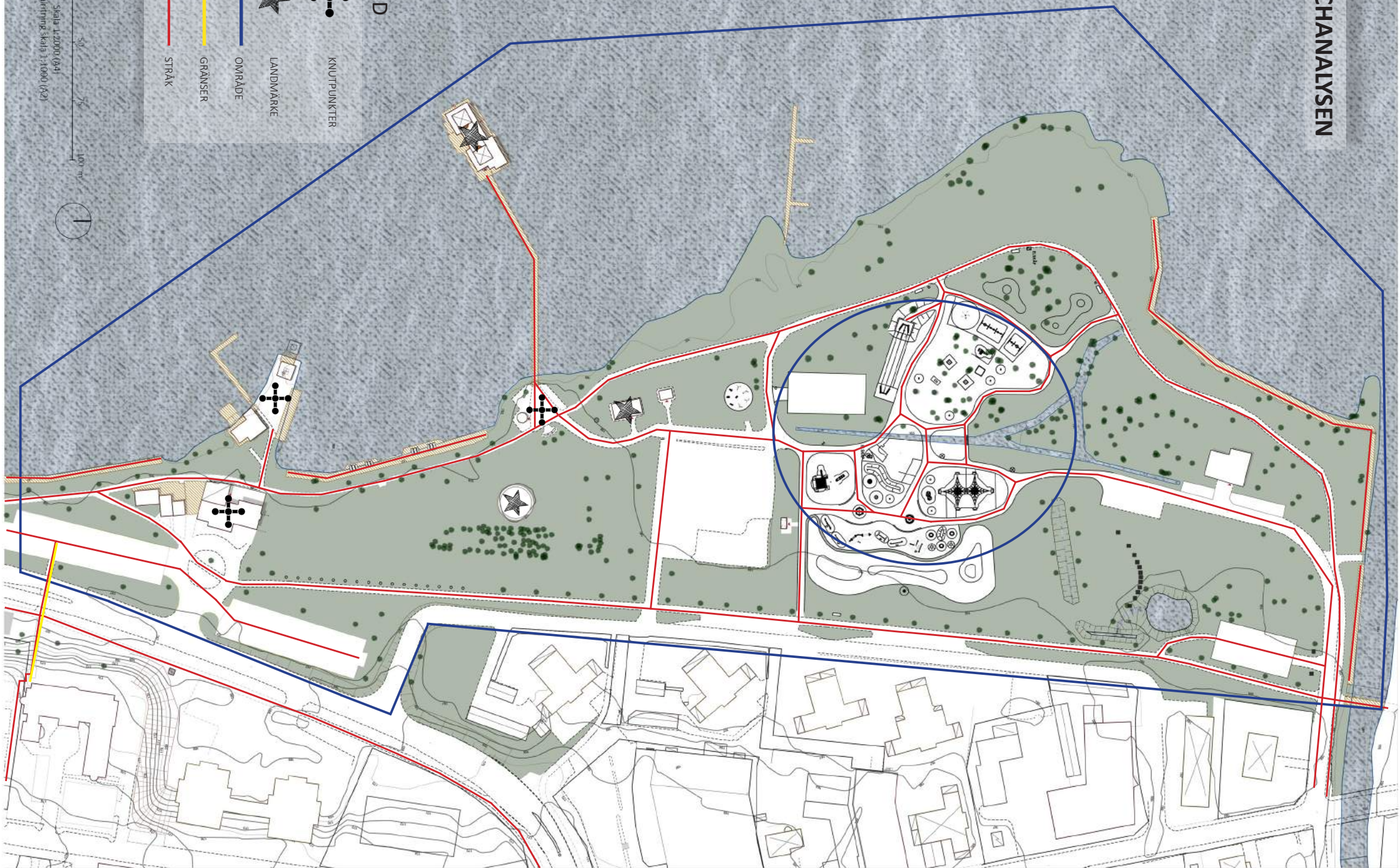
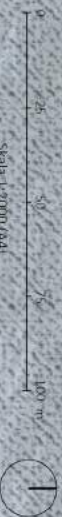

GRÄNSER

STRÅK

Skala 1:2000 (A4)
Orienteringsskala 1:1000 (A2)

LYNCHANALYSEN

KNUTPUNKTER

Lekplatsen är en stark knutpunkt dit många människor dras till tack vare lekplatsens karaktärsfulla objekt.

Platsen som ligger i anslutning till kallbadhusets brygga är en knutpunkt där flera stråk som möts. Platsen är också entrén till kallbadhuset och kopplingen mellan land och vatten.

Andra viktiga knutpunkter i parken är restaurang Bryggan och platsen för uthyrningen av kanoter.

Tydligare entréer i parken hade kunnat bidra till att skapa naturliga knutpunkter i parken men även genom att ge fler områden en mening eller syfte.

LANDMÄRKE

Kallbadhuset är ett landmärke som syns från många olika håll i parken. Kallbadhuset är en populär plats med en egen karaktär då den ligger placerad ute i vattnet.

Den f.d vändplattan för lok är historisk plats lokaliserad mitt på den stora gräsmattan. Vändplattan nås genom några trappsteg ner och har grill- och sittplatser men syns endast på nära håll.

Det gamla vattenverket är en historisk vacker byggnad och sticker ut från reseten av omgivningen med den tegelröda fasaden och fina detaljer.

Analysen visar att endast den södra delen av parken har landmärken. För att få en mer jämn fördelning av landmärken och göra den norra delen av parken mer intressant och levande skulle karaktärsfulla objekt eller strukturer vara ett positivt inslag i den norra delen av parken.

OMRÅDE

Ulricaparken sticker ut från resten av den omkringliggande omgivningen på grund av dess gröna karaktär med mycket växtlighet. Då Ulricaparken har relativt otydliga stråk som kopplar parken med resten av det omkringliggande området underlättar parkens utstickande karaktär orienteringen.

Tydligare stråk mellan Ulricaparken och omkringliggande områden hade underlättat orienteringen i parken.

Ett tydligt område som sticker ut inom parkens gränser är lekplatsområdet.

GRÄNSER

Trappan som leder ner mot Ulricaparken över Strandvägen från hotellet är en gräns mellan de två områdena, även om det idag är en svag sammanhållning av områdena.

STRÅK

Många av stråken i Ulricaparken är idag otydliga och otillgängliga. Det tydligaste stråket går längs med den östra delen av parken och kopplas samman med stråket som leder runt parkens västra del. De resterande stråken är kortare snuttar som saknar förbindelser eller tydlig målpunkt.

Genom att koppla samman stråken längs vattnet där vissa även fortsätter ut till vattnet och kopplas samman med stråk som går genom parkens kort-sida hade orienteringen på platsen förbättrats.

ANALYS AV TILLGÄNGLIGHET, SIKT- LINJER & PROGRAMMERAD PLATS

LEGEND

- GÅNG- OCH CYKELSTRAK
- SIKTLINJE
- ↔ GÅNGVÄG MED TRAPPOR
- ||||| BILAR OCH DRIFTFORDON
- PROGRAMMERAD PLATS

Skala 1:2000 (A4)
Orienteringsskala 1:1000 (A2)

ANALYS AV TILLGÄNGLIGHET, SIKTLINJER & PROGRAMMERAD PLATS

Ulricaparken har idag få programmerade platser och funktioner i parken. Idag lockar framförallt lekplatsen barn och barnfamiljer och kallbadhuset och restaurangerna en äldre målgrupp. Bilarna ges enligt mig ett väldigt stort utrymme i parken vilket jag tycker är synd då utrymmet där de befintliga parkeringsplatser är idag kan användas på bättre sätt och fylla andra funktioner. Parkeringsplatserna kan t.ex. flyttas till mindre attraktivt läge i anslutning till parken.

GÅNG- OCH CYKELSTRÅK

Gångstråken ligger placerade i parkens ytterkanter och några få går in mot parkens mitt, framförallt mot lekplatsen. Mönstret av gång- och cykelstråk tyder på att fler stråk skulle behövas genom parkens kortsida för att skapa bättre tillgänglighet och flöde till olika platser och målpunkter. Stråken upplevs som väldigt oplanerade och saknar en tydlig struktur vilket skulle behöva förbättras. Bryggorna längs vattnet tillgängliggör vattnet men hade kunnat utvecklas ännu mera.

SIKTLINJE

Banvallen är en tydlig siktlinje som sträcker sig längs en stor del av östra sidan av parken. Fler siktlinjer som sträcker sig längs parkens kortsidor skulle underlätta orienteringen på platsen och väcka nyfikenhet längs gångstråken.

GÅNGVÄG MED TRAPPOR

Koppling mellan Ulricaparken och centrumområdet består av en trappa som i dagsläget är avstängd på grund av dåligt underhåll. Höjdskillnaden mellan områdena är ca 7 meter. Här skulle en bättre koppling behövas mellan områdena för bättre tillgänglighet. Detta gör att det i dagsläget inte finns någon koppling mellan områdena.

BILAR OCH DRIFTFORDON

I parken ges stor utrymme för bilar och driftfordon vilket framförallt utgörs av parkeringsplatser för bilar och husbilar och vägar för att nå dessa. En möjlig åtgärd är att flytta parkeringsplatserna och placera dem i anslutning till parken för att frigöra utrymme.

PROGRAMMERAD PLATS

Kallbadhuset, restaurang Bryggan, lekplatsen, f.d vändplattan för lok, bryggorna längs vattnet och gymmet kan idag anses som programmerade

platser. Även parkeringarna och gång- och cykelvägarna samt Sturebadet. Fördelningen av aktiviteter är framförallt koncentrerade till parkens mellersta del men även till den södra där även restaurangerna finns. Mer aktiviteter skulle behövas i den norra delen men även någon restaurang för att göra den norra delen av parken mer levande. Parken lockar med lekplatsen, barnfamiljer och restaurangerna människor som vill äta/dricka eller fika längs någon av bryggorna, gymma eller bada i kallbadhuset. På vintern är det framförallt kallbadhuset och restaurangerna som drar folk till platsen. Parken skulle behöva en större variation av aktiviteter som lockar olika typer av personer att vistas där under olika årstider.

ANALYS AV TILLGÄNGLIGHET & ANVÄNDBARHET

Analysmetoden bygger på "Twelve Urban Quality Criteria" samt "Social Space Survey" av Gehl Institute (2018a) samt Gehl Institute (2018b).

SKYDD

SKYDD MOT TRAFIK OCH OLYCKOR

Kan grupper oavsett ålder och förmåga uppleva trafiksäkerhet i det offentliga rummet? Kan man säkert cykla och gå utan att behöva vara rädd för att bli påkörd av en bilist? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Delvis

Kommentar

Ulricaparken ligger i anslutning till Strandvägen som är en trafikerad genomfartsled med tung trafik. Övergångsstället har idag inga trafikljus utan endast skyltar. Resten av parken ligger skyddat från biltrafik.

Förslag till åtgärd

Genom en bro över att Strandvägen till Ulricaparken skulle övergången bli mycket säkrare och tillgängligare.

SKYDD MOT SKADOR AV ANDRA

Upplevs den offentliga platsen att vara trygg både dag och natt? Finns det människor och aktiviteter under alla dygnets timmar på grund av att platsen har till exempel både boende och kontor? Erbjuder belysningen säkerhet under natten och en bra atmosfär? Har platsen god belysning på natten? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Nej

Kommentar

Bostadsrätter finns i anslutning till den nord-östra delen av parken. Restaurangerna i parken gör att det rör sig folk där även senare på kvällen. Inga kontor finns i närheten. Endast gångvägarna är belysta i parken vilket gör att användningen av platsen blir begränsad. Längs gång- och cykelvägarna finns stolparmaturer uppsatta och i den södra delen av parken på bryggorna och längs gångvägen finns längre pollare. Parken är dåligt upplyst inne i parken.

Förslag till åtgärd

Skapa en mer jämt fördelad belysning i hela parken som gör det bekvämt att röra sig även de mörka timmarna på dygnet. Genom att tillföra mer restauranger i den norra delen blir hela området mer levande. Träd och annan vegetation kan belysas för att skapa mer djup och trygghet i parken men även olika landmärken etc.

SKYDD MOT OBEHAGLIGA KROPPSLIGA UPPLEVELSER

Finns det ljud, damm, lukter, eller andra föroreningar? Fungerar den offentliga platsen bra även när det är blåst? Finns det skydd från stark sol, regn eller mindre översvämningar? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Ja/nej

Kommentar

Platsen ligger i anslutning till Strandgatan som är en hårt trafikerad väg med tunga fordon som avger damm, buller och föroreningar. Den södra delen av parken blir vägen väldigt påtaglig då ingen vegetation finns mellan vägen och parken. Platsen är väldigt öppen och har få rumsindelningar vilket gör att det finns lite skydd för bläst, stark sol, regn och mindre översvämningar.

Förslag till åtgärd

Avskärma mot Strandgatan, skapa mer rumsindelning i parken och skydd mot bläst, regn och stark sol.

KOMFORT

ALTERNATIV FÖR RÖRLIGHET

Är platsen tillgänglig? Finns det fysiska element som kan hindra eller förbättra personlig rörlighet i form av gång, användandet av rullstol eller att framföra en barnvagn? Är det uppenbart hur man ska röra sig genom platsen utan att behöva ta en omväg? Finns det några extrema höjdskillnader, ojämn markbeläggning, eller andra barriärer för personer med begränsad rörlighet? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Nej/ Delvis

Kommentar

Kopplingen och tillgängligheten till Ulricaparken är idag begränsad på grund av stora höjdskillnader. Stora delar av parken saknar gångvägar och är gräsbelagd vilket gör det svårt för personer med begränsad rörlighet att ta sig fram och använda parken. Parken har få gångvägar och alla är asfalterade vilket innebär att om man vill ta sig utanför dessa behöver man beträda gräsmatta vilket kan vara svårt för personer i rullstol, med rullator eller barnvagn. Några få gångvägar gör det möjligt att korsa genom parkens kortsida (väst-öst), utan att behöva ta sig runt hela parken. Att ta sig till platsen från öster är svårare då stora omvägar krävs på grund av dåliga förbindelser mellan parken och omkringliggande område. I parken är det lätt att se hur man ska röra sig på grund av att den är öppen och lätt att överblicka.

Förslag till åtgärd

Skapa fler gångvägar för att öka rörelsemöjligheterna. Minska barriäreffekten från Strandvägen mellan Ulricaparken och centrum/Stureparken. Skapa fler gångvägar som gör det lättare för personer att kunna gena genom parken istället för att behöva gå runt hela parken eller ta sig över gräsmattan.

Har platsen en bra koppling och förbindelse till vattnet längs parken?

Svar: Nej

Kommentar

Vattnet är idag otillgängligt rent fysiskt. Bryggorna går till största delen längs med vattnet och ger ingen möjlighet att känna eller komma i kontakt med vattnet på grund av en för stor nivåskillnad. Flytbryggor finns utlagda under sommaren men tas in under hösten.

I söder är vyn mot vattnet tillgänglig men blir sämre i norr på grund av träd och annan växtlighet som skymmer sikten.

Förslag till åtgärd

Mer definierade utblickspunkter längs vattnet bör skapas samt permanenta bryggor som leder ut i vattnet som kan användas året om. Aktiviteter kopplade till vattnet bör möjliggöras. Trappsteg ner till vattnet för ökad tillgänglighet och användbarhet. Detta gäller längs hela strandpromenaden men det största behovet finns i den norra delen av parken.

MÖJLIGHET ATT STÅ OCH DRÖJA KVAR

Har platsen funktioner som du kan stanna och luta dig på, som en fasad som bjuder in en att spendera tid bredvid, en busshållplats, en bänk, ett träd eller en liten avsats eller nisch? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Delvis

Kommentar

Platsen har inga inbjudande fasader att luta sig på eller busshållplats. Däremot finns bänkar, många träd och bryggor möjligt att stanna till vid eller luta sig på om man vill.

Förslag till åtgärd

Skapa fler inbjudande platser i parken och vid vattnet att stanna till vid och luta sig på.

ALTERNATIV FÖR ATT SITTA

Finns det bra primära sittmöjligheter som bänkar eller stolar? Eller finns det bara sekundära sittplatser som en trappa, sittvägg, eller kanten av en fontän? Finns det tillräcklig icke-kommersiella sittplatser som innebär att sitta inte betyder att spendera pengar? Erbjuder platsen en mängd av olika platser att sitta och vila? Har platsen en sluttning eller steg som är trevligt att sitta på? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Ja/nej

Kommentar

Ulricaparken har trots sin storlek på ca 7,3 hektar bara runt 15 sittplatser i form av bänkar. Sex stycken av bänkarna har tillhörande bord. Några kullar finns vid lekplatsen som kan användas som sekundär sittplats. Även bryggornas kanter kan användas som sekundär sittplats. Mot betalning kan man sitta på restaurang Bryggans uteservering eller inne i restaurangen samt på kallbadhusets servering. De flesta av bänkarna är placerade med ett långt mellanrum och de flesta av sittplatserna står i ett öppet och utsatt läge utan skydd i ryggen eller för olika väderlekar. Merparten av sittplatserna är koncentrerade till parkens södra och mittersta del. I den norra delen av parken både längs vattnet samt inne i parken är det ont om sittplatser. Bänkar finns i parken som primära sittmöjligheter. Som sekundära sittplatser finns gräskullar vid lekplatsen men även bryggornas kanter längs vattnet. Parken har ingen fontän.

Ulricaparken har i anslutning till lekplatsen en

större variation i topografin i form av artificiella kullar av gräs som går att sitta på. Platsen är i övrigt väldigt platt och har ingen större variation av sekundära sittplatser. Det finns idag t.ex. inga trappsteg ner mot vattnet vid de fasta bryggorna. En trappa vid hotellet är idag enda kopplingen mellan Stureparken över Strandgatan till Ulricaparken men är för närvarande avstängd.

Förslag till åtgärd

Skapa en större variation i topografin genom att fortsätta med "temat" med kullarna som redan påbörjats vid lekplatsen för att skapa fler sittplatser men också rumslighet, avskildhet och vindskydd etc. Skapa fler trappor eller steg längs vattenlinjen. Steg kan även inkorporeras i kullarna etc.

Skapa fler sittmöjligheter jämt fördelade över parken, både primära och sekundära men framförallt fler i norra delen. Vissa av sittplatserna bör ha någon form av skydd för olika väderförhållanden som t.ex. regn. En större variation av sittplatser bör skapas, inte bara bänkar. De befintliga sittplatser som behålls som idag står öppet och oskyddat ska göras mer inbjudande och skyddade i form av förslagsvis buskage i ryggen. Sittplatserna ska även vara utformade och placerade med ett rimligt avstånd enligt Svensson, (2008) samt Boverket (2011).

ALTERNATIV FÖR ATT SE

Är sittplatser placerade så det finns intressanta saker att se på? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Delvis

Kommentar

Bänkarna i den västra delen av parken som är placerade mot vattnet och gångvägen har en mer intressant vy i jämförelse med sittplatserna i den östra delen.

Förslag till åtgärd

Förbättra de befintliga sittplatsernas vyer som behålls, framförallt i östra delen.

ALTERNATIV FÖR ATT PRATA & LYSSNA/ HÖRA

Är det möjligt att ha en konversation här? Är det uppenbart att man har möjlighet att sitta tillsammans och ha en konversation? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Ja

Kommentar

Ja det är möjligt att ha en konversation i parken. Bänkarna som finns gör det möjligt att sitta tillsammans och ha en konversation. De flesta bänkar står enskilt med undantag för bänkarna i södra delen av parken som står mittemot varandra med bord emellan.

Förslag till åtgärd

Skapa fler bänkar som gör det möjligt att sitta mitt emot varandra och ha en konversation.

ALTERNATIV FÖR LEK, MOTION & RÖRELSE

Finns det möjlighet att vara aktiv flera gånger under dagen och året? Erbjuder platsen formella områden för träning? (t.ex. chinsräcke eller löparbana) Har platsen en lekplats eller barnvänlig plats för lek? Har platsen en multifunktionell gräsmatta (t.ex. gräsmatta stor nog för frisbee eller picknick? Erbjuder platsen områden för lagsporter (t.ex. basketplan eller fotbollsplan)? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Nej/ja

Kommentar

Utegyms finns samt stora gräsmattor för aktivitet. För barn finns små kullar vid lekplatsen som möjliggör för pulkaåkning vid snö. Möjligheten att vara aktiv är främst anpassad till sommarhalvåret. Parken har idag ett formellt område för träning vilket är ett utomhusgym som ligger i anslutning till lekplatsen och anlades 2013. I övrigt är det möjligt att använda gång- och cykelvägen som sträcker sig runt parkens ytterkanter som löparunda.

Parken har en stor lekplats som invigdes år 2013. Parken har även öppna gräsytor för lek. Lekplatsen går att använda under årets alla årstider men lockar flest besökare under vår och sommarhalvåret på grund av att lekredskapen ligger helt öppet utan skydd för regn/ snö etc.

Ulricaparken har många stora öppna områden, till största delen gräsbelagda, som kan användas för festivaler, picknick, frisbee etc. Platsen har idag inga programmerade områden för lagsporter.

Förslag till åtgärd

Platsen har idag ingen formell plan för bollsporter eller andra sporter. Om detta skulle funnits hade det troligtvis lockat fler besökare och gjort platsen mer attraktiv. Möjlighet finns att skapa plats för ett område för lagsport som t.ex. basketplan

eller fotbollsplan. Skapa fler möjligheter i parken som erbjuder möjlighet att vara aktiv även under vinterhalvåret.

Då parken idag erbjuder en fin lekplats dock med en aningen säsongsbetonad användning under sommarhalvåret skulle möjlighet för t.ex. skridskoåkning kunna erbjudas. Platsen där skridskoåkning erbjuds skulle under sommarhalvåret kunna ha ett annat användningsområde, t.ex. någon form av vattenlek.

Problemet med de multifunktionella gräsmattorna som idag finns i parken är att de inte har någon form av skydd varken mot vägar, vind etc. vilket inte gör dem så inbjudande. Detta kan åtgärdas genom en mer definierad rumsindelning genom olika material, både vegetativa samt markmaterial etc.

Erbjuder platsen möjlighet till blandade aktiviteter kopplade till vattnet?

Svar: Ja/Nej

Kommentar

Trots att Åsunden är en stor del av Ulricaparkens identitet är vattnet väldigt otillgängligt. Idag finns ett kallbadhus som får nyttjas mot betalning samt kanotuthyrning. Badplats finns med flytbryggor men de är inte tillgänglighetsanpassade och för att nå bryggorna måste gräsmattan beträdas. Båtplatser finns i den norra delen av parken för den som vill hyra och båtturer med M/S Sylvia som erbjuder olika temperaturer och avgår från maj-september.

Förslag till åtgärd

Möjliggör för fler aktiviteter kopplade till vattnet där betalning för att nyttja platsen och vattnet inte är ett krav.

NÖJE

SKALA

Är det offentliga rummet och byggnaderna som omger det i mänsklig skala? Om människorna befinner sig vid kanterna av platsen, kan vi fortfarande relatera till dem som människor eller förloras de i deras omgivning? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Ja/Nej

Kommentar

Byggnaderna i- och omkring parken är i mänsk-

lig skala. De stora öppna grösytor i parken som saknar tydlig rumslighet bidrar till att parken saknar den mänskliga skalan där människan upplevs som liten i den öppna platsen.

Förslag till åtgärd

Nya byggnader som uppförs på platsen ska fortsättningsvis vara i mänsklig skala. Parken behöver mindre rum och tydligare rumsindelningar för att få en mer mänsklig skala.

MÖJLIGHET ATT NJUTA AV DE POSITIVA ASPEKTERNA AV KLIMATET

Är det lokala aspekterna av klimatet som till exempel vind och sol tagit i beräkning? Är det varierade förhållanden för att spendera tid i publika platser under olika tider på året? Med detta i åtanke, vart är sittplatserna placerade? Är de placerade helt i skugga eller sol? Och hur är de orienterade/placerade i relation till vinden? Är de skyddade? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Nej

Kommentar

Platsen är beläget i ett blåsigt och utsatt läge precis vid sjön. Platsen är väldigt öppen och ligger oskyddat. Restaurang Bryggan och Kallbadhuset är de enda byggnaderna man kan gå in och skydda sig för olika väderlekar. Det finns en skyddad plats med tak vid lekplatsen med sittmöjligheter. Sittplatserna i parken står öppet och oskyddat från vind. Alla sittplatser har någon gång under dagen sol eller skugga.

Förslag till åtgärd

Skapa fler platser och sittplatser som har ett skyddat läge från vind, sol och skugga genom att använda vegetation eller takkonstruktion.

Är vattnet tillgängligt och användbart under olika årstider samt för olika användargrupper?

Svar: Ja/Nej

Kommentar

Kallbadhuset bidrar till aktivitet och användbarhet av vattnet även vintertid. Under sommaren kan man bada, paddla kanot, fiska mm.

Förslag till åtgärd

Skapa möjligheter att komma i kontakt med vattnet på olika sätt utan att t.ex. behöva bada.

UPPLEVELSE AV ESTETISKA EGENSKAPER & POSITIVA SENSORISKA UPPLEVELSER

Är det offentliga rummet vackert? Är det uppenbart att det finns bra design både vad gäller hur sakerna formas, liksom deras hållbarhet? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Nej

Kommentar

Platsen där parken ligger är väldigt fin med Åsunden i väster. Parken har gjorts om i omgångar och gamla saker har bytts ut efter behov. Det finns ingen riktig genomtänkt design. Detaljplanerna som gjorts har inte följts vilket lett till att inget helhetsgrepp tagits om parken på väldigt länge. Den senaste stora förändringen var lekplatsen som invigdes år 2013. Platsen har idag ingen sammanhängande helhet och design utan upplevs som väldigt splittrad och osammanhängande.

Förslag till åtgärd

Skapa en bättre och genomtänkt design och utformning som framhäver platsens vackra läge och tar tillvara på platsens naturliga tillgångar. Utsikten och närheten till vattnet eftersträvas i den nya utformningen av platsen.

Erbjuder platsen saker att kolla på/ fina vyer? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Ja

Kommentar

Parken erbjuder längs hela den västra delen mot vattnet en fin vy. Parken har i övrigt främst i den norra delen av parken många olika träd, till största delen björkar och alar samt en allé med pilträd samt små dammar och bäckar som skapar fina blickpunkter. I den södra och mittersta delen av parken är ytorna mer öppna och monotona. Få målpunkter finns generellt på platsen att fästa blicken på eller för att underlätta orientering i parken. I den norra delen av parken blir den mer fattig på innehåll och inte lika variationsrik.

Förslag till åtgärd

Skapa ett mer upplevelserik och varierat stadsrum, vilka kan fungera som målpunkter eller landmärken som underlättar orientering och väcker intresse på långt håll. Detta kan göras framförallt längs strandpromenaden där fokusområdet för gestaltningen kommer att vara men även i vissa andra delar av parken.

Har platsen entréer som kan stängas av t.ex. en grind eller väldefinierade entréer? (Gehl Institu-

te, 2018a), (2018b).

Svar: Nej

Kommentar

Ulricaparken har idag inga definierade entréer då den är väldigt öppen och saknar rumslighet.

Förslag till åtgärd

Skapa en eller flera tydliga entréer för att ge ett mer välkomnande intryck och för att ge parken en tydligare definition. Entréerna ska även bidra till att skapa bättre orienteringsmöjligheter för människor som vistas där och besöker platsen för första gången.

FÖRTÄRING

Finns det fasta mat- och dryckesförsäljare (inräknat matvagnar)? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Ja

Kommentar

Ulricaparken har idag två verksamheter som erbjuder mat och dryck, restaurang Bryggan samt Kallbadhusets restaurang. Restaurangerna är koncentrerade till den södra delen av parken och restaurang Bryggan är ett populärt tillhåll under sommarhalvåret och ofta fullbokad vilket gör det svårt att komma dit spontant och få bord.

Förslag till åtgärd

Fler verksamheter hade med fördel kunnat ges plats längs med vattnet och gångstråket mot norra delen av parken för att skapa en pärlbandsstruktur för en bättre sammanhållning av stråket.

Finns det endast mat eller andra shoppingmöjligheter som är väldigt dyra och därmed inte tillgängliga för alla? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Ja/Nej

Kommentar

Restaurang Bryggan har priser tillgängliga för alla medan kallbadhusets restaurang är dyrare vilket gör att restaurangen inte är tillgängliga för alla i lika stor utsträckning.

Förslag till åtgärd

Skapa möjligheter för ett mat- och dryckesutbud med priser tillgängliga för alla.

Har platsen bord för att äta eller socialisera? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Ja

Kommentar

Platsen har ca sex stycken bord för att äta eller socialisera. Ett av borden har ett skyddande tak och ligger i anslutning till lekplatsen med möjlighet att grilla. Borden är koncentrerade till den södra delen av parken. Restaurangerna har även bord som dock kräver att man betalar där för att kunna nyttja borden.

Förslag till åtgärd

Fler bord skulle behövas i den norra delen av parken. Gärna några under tak för att kunna ha en bättre användbarhet.

FLEXIBILITET

Har platsen en ett multifunktionellt torg (t.ex. stort nog för marknader eller demonstrationer) (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Nej

Kommentar

Platsen har inget multifunktionellt torg. I en detaljplan för området är detta inplanerat men har aldrig blivit genomfört. Platsen där torget ska vara är idag en stor parkeringsplats som ofta står halvtom.

Förslag till åtgärd

Parken används idag som festivalområde för U-port festivalen 4 dagar under sommaren. Flera scener byggs då upp i varierad storlek på gräsmattorna vilket sliter hårt på ytan. Ett multifunktionellt torg med en permanent scen hade därför kunnat fungera för festivaler, olika evenemang, demonstrationer etc.

Finns det en blandning av aktiva verksamheter i bottenvåningen i anslutning till platsen, inräknat mat och dryckesförsäljare? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Nej

Kommentar

Fastigheterna i anslutning till parken är bostadsrätter med lägenheter på bottenvåningen. Platsen har även en byggnad som är ett gammalt vattenverk som är kulturminnesskyddat och ett

museum som därför inte får göras om till annan verksamhet. Resterande byggnader innehåller verksamheter i form av restauranger, kallbadhus eller olika typer av föreningar t.ex. Ulricehamns Fritidsfiskare.

Förslag till åtgärd

Skapa fler offentliga verksamheter i den mittersta norra delen av parken som allmänheten kan ta del av.

4

GESTALTNINGSFÖRSLAG

Här presenteras gestaltningsförslaget "Upplev Vattnet" med tillhörande beskrivningar. Kapitlet avslutas med analyser av den nya gestaltningen.

GESTALTNINGSFÖRSLAG

”UPPLEV VATTNET”

INTENTION

Förslaget ”Upplev vattnet” är en platsspecifik gestaltning där både platsens styrkor och svagheter tagits i beaktande. De huvudsakliga målen med förslaget är att förädla platsens tillgångar och göra dem tillgängliga och användbara under hela året, skapa ett sammanhängande och levande stadsrum med mer rumslighet, stärka kopplingen mellan parken och sjön som bidrar till att stärka invånarnas förbindelse till vattnet samt att använda vattnet som upplevelsehöjande element där vattnet har en central plats i gestaltningen.

Parken som i dagsläget är väldigt osammanhängande behandlas i det nya förslaget som en hel yta för att ge platsen ett mer enhetligt och sammanhängande uttryck. Intentionen med gestaltningen är vidare att ge platsen en tydlig identitet som ett centralt rekreationsområde vid vattnet. Många av parkeringsplatserna som i dagsläget tar upp en betydande del av parkens yta flyttas till parkens ytterkanter eller görs om på befintlig plats vilket bidragit till att mer yta frigjorts i stora delar av parken som kunnat nyttjas på andra sätt.

Svaga förbindelser i- och till parken och få aktiviteter och element som kopplar till vattnet gör att den fysiska kopplingen mellan centrum, Ulricaparken och sjön i dagsläget är begränsad. I det nya förslaget bidrar strukturer i parken- och mellan land och vatten till att skapa ett mer sammanhängande vattenrum. Rumsligheterna i parken förstärks genom vegetation, granitmurar, belysning och kullar. Kullarna och vegetationen bidrar till att dämpa buller längs Strandgatan och Bangårdsgatan.

IDÉ, FORM OCH KONCEPT

I förslaget ”Upplev Vattnet” har platsens vidsträckta vattenlandskap och den omkringliggande naturen influerat platsens utformning. Grundidén i förslaget är att forma ett stadsrum där vattnet ges en stor plats i gestaltningen under de olika årstiderna. Platsens vidsträckta karaktär återknyts i de storskaliga strukturerna, bron, rampen, piren, bryggorna och trappan som blir länkar mellan land och vatten. Mellan strukturerna formas mindre rumsligheter med hjälp av mjuka och hårda material integrerade i landskapet. Axlarna och siktlinjerna följer parkens kortsidor mot vattnet och skapar naturliga målpunkter och landmärken. Längs gång- och cykelvägarna finns pärlband av olika element som skapar en dynamisk plats med varierade upplevelser under hela året.

VATTNET

Vattnet är gestaltungsförslagets centrala element och kan upplevas på varierande sätt i parken under året. För att skapa en stor variation av olika vattenupplevelser har studierna av referensprojekten bidragit till inspiration för hur vattnet kan upplevas och tillgängliggöras på olika sätt. Markbeläggningens formspråk i parkens södra entré har influerats av vattnets vågrörelser.

DET FÖRÄNDERLIGA VATTNET

Snötäcket i Ulricehamn blir mellan 1/2-1 meter tjockt på vintern vilket bland annat lockar runt 45 000 besökare till Ulricehamns skicenter per säsong (Freeride, 2018), (SVT, 2010). För att parken skall vara tillgänglig och användbar även under vinterhalvåret kan isen och snön, precis som i skidbacken, fungera som en tillgång. Vattenspeglarna med fontänerna kan omvandlas från en plats med flytande vatten till dels en plats med is som används som skridskobana och dels till en plats där snön används och synliggörs genom ett årligt återkommande snöskulpteringsevenemang. Under vinterhalvåret ombildas volleybollplanen till en snövolleybollplan och blir en härlig vinteraktivitet.

LJUSSÄTTNING

Längs de tre pirerna i Sturebadet placeras stolparmaturer med nedåtriktat kallt ljus med stor spridning. Dessa belyser ytorna kring pirerna, gräsmattorna och kullarna. Vattnet reflekterar ljuset förstärker platsens identitet.

Längs gång- och cykelvägarna och bryggorna är stolparmaturer med varmt ljus ojämnt placerade vilket skapar en spännande rytm. Ljuset från stolparmaturerna faller mjukt på de omgivande ytorna och inte bara på gången vilket är en fördel enligt (Eliasson, 2013). I det naturlika området i norra delen av parken är träden belysta med markstrålkastare med kallt ljus på stammarna och varmt ljus på trädkronorna vilket skapar fina kontraster och rumskänsla. Belysningen gör att träspångerna bland träden blir en upplevelse att vandra på även när det är mörkt. Den stora statyn i betong är belyst och blir ett spännande landmärke bland träden.

Den tunna vattenytan med fontänerna har integrerad belysning underifrån som bidrar till att ge vattnet spännande effekter även när det är mörkt. Placeringen av armaturen i förhållande till vägen och omgivningen är en viktig faktor för att uppnå en upplevelse av säkerhet och trygghet enligt Energimyndigheten (2013). För att förstärka rumsligheterna och öka tryggheten i parkens olika delar har vissa av träden belysning på stammar och

trädkronor för att skapa ett djup inne i parken sett från gångvägarna.

Restaurangerna inne i parken förses med fasadmonterad belysning som belyser fasaderna samtidigt som det ger ett behagligt ljus på gångvägarna längs med byggnaderna.

Vid den södra entrén belyses bron och rampen samt torget och vissa av träden och ger ett välkomnande intryck. Cykelparkeringarna i form av pollare har integrerad led- belysning som lyser upp kring cykelparkeringarna och underlättar navigeringen på platsen.

BRON, RAMPEN & SÖDRA ENTRÉN

Bron och rampen i södra delen av parken fungerar som en länk mellan Ulricaparken och centrum. Den befintliga trappan breddas för att bli rymligare, tydligare och matcha den stora entrén till Ulricaparken samt för att koppla samman områdena och minska barriäreffekten. Bron avslutas i väster med en utsiktsplats 10 meter över vattnet som ger en fantastisk vy över Åsunden och det kuperade landskapet runt sjön.

Den södra entrén är ett torg med träd och har en markbeläggning som ger platsen ett enhetligt uttryck inspirerad av vågorna på sjön. Torget grönskar av prydnadskörbärsträd, fyra av dem har sittplatser runt stammarna. Mellan Strandvägen och torget växer en häck som markerar entrén och skärmar av mot vägen och ökar rumsligheten.

NORRA DELEN AV PARKEN & ENTRÉN

I den norra entrén har den andra delen den f.d järnvägsbron öppnats upp för att ge plats åt cykelvägen. Markbeläggning i en cirkel knyter samman de olika gång- och cykelvägarna som leder till olika delar av parken. För att öka spridningen av människor i parken har den norra delen fått en restaurang. Bryggan längs vattnet har bredats och fått sittplatser i olika sitthöjd med armstöd och tillhörande bord. Det finns även en rund sittplats av trä i vattnet som är öppen i mitten till vattnet. Bryggan fortsätter längs den västra delen och slutar vid Sturebadet.

Längre in i den norra delen har parken ett mer naturligt uttryck med träd, bäckar och damm. För att förstärka den naturlika parkdelen har fler träd av blandade arter tillförts som framhäver årstidsvariationerna. Kring bäckarna och damm är träspånger placerade på gräsmattan som underlättar förflyttningen och gör platsen mer tillgänglig och användbar. I östra delen leder en av träspångerna till ett utsiktstorn bland trädtopparna och en liten plattform över dammen.

STUREBADET

Sturebadets piler börjar ända från gång- och cykelvägen för att underlätta förflyttningen på gräsmattan och bildar tre tydliga axlar ut till vattnet. Den mittersta piren har i övergången mellan land och vatten ett tak av sedum med sittplatser. Pirerna avslutas med plattformar i vattnet försedda med trappsteg för underlätta förflyttning ner i vattnet. På sidorna av pirerna finns stegar för att underlätta förflyttning ner till vattnet samt badtrappa med lös trappall utformad enligt Svensson (2008), (2015). Mellan pirerna, där land möter vatten, finns två utsiktsplatser samt trappsteg ner till vattnet med möjlighet att sitta. Längre upp på Sturebadet är det gräsmatta med kullar som ger skydd för vind och sol samt skapar rumslighet. Sturebadet har blivit försett med rymligt omklädningsrum samt toalett.

GÅNG- & CYKELVÄGARNA

De befintliga gång- och cykelvägarna har i förslaget rätats upp för att underlätta navigering och öka tydligheten. Befintliga samt nya gång- och cykelvägar har även breddats från 2,5 meter till 3 meter och fått tydliga markeringar med symboler och mittlinjer som skiljer dem åt. Gångvägen har ledstråk i kontrasterande färg mot asfalten och informationsskyltar uppsatta vid entréerna och viktiga knutpunkter för att underlätta användandet av en platsen och området för personer med nedsatt funktionsförmåga. Skyltarna är utformade enligt Boverket (2011).

RELAX, LEK & MITTERSTA ENTRÉN

I delen relax och lek ingår lekplatsen, stor gräsyta kantad av kullar, volleybollplan, utomhusgym, vattenspegeln med fontänerna och bryggorna med hängmattor och sittplatser. I öster i denna delen av parken finns den mittersta entrén bestående av en allé av prydnadskörbär med sittplatser och gångväg under. I anslutning till lekplatsen och volleybollplanen finns en handikappanpassad toalett. Gångvägen i öster leder ända ner till relaxdelen med hängmattor och blir en fin siktlinje.

SÖDRA DELEN

Brygga samt gång- och cykelväg i samma nivå för att underlätta orienteringen för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga enligt Boverket (2011).

Cykelpollare med inbyggd led-lampa.

Informationsskylt utformad enligt Boverket (2011).

Häck mot vägen för avskärmning och ökad rumslighet.

Tydligt markerat övergångsställe med enhetlig markbeläggning.

Markbeläggning i vågmönster som markerar den södra entrén.

Bro över vägen med anslutande ramp.

Bred trappa i granit med ledstäng.

Siktlinje mot vattnet.

Ramp med ledstäng och avvägningsskydd. Rampen har 8,3 % lutning enligt (Boverket 2017). 2 m långa vilplan med 0,5 m höjdskillnad utformad enligt (Boverket, 2011)

Sittplatser i olika höjd med bord.

Cykelpollare med inbyggd led-lampa.

Skulptur.

Utsikt över vattnet med hårdat glasgolv i mitten av utsiktsplatsen, dimensionerat för en belastning på 8 000 N/m² för offentliga miljöer. Screentryckt för att bli halkfritt.

0 25 50 m

Skala 1:800 (A4)
Originalritning skala 1:400 (A3)

Bef. restaurang Bryggan

Knutpunkt

+169,5

167

168

169

170

171

172

173

MK+171

MK+173

MK+175

MK+176

MK+177

MK+178

MK+179

MK+180

MK+181

MK+182

MK+183

MK+184

MK+185

MK+186

MK+187

MK+188

MK+189

MK+190

MK+191

MK+192

MK+193

MK+194

MK+195

MK+196

MK+197

MK+198

MK+199

MK+200

MK+201

MK+202

MK+203

MK+204

MK+205

MK+206

MK+207

MK+208

MK+209

MK+210

MK+211

MK+212

MK+213

MK+214

MK+215

Hotell Bogesund

Terrass

MK+174

MK+175

MK+176

MK+177

MK+178

MK+179

MK+180

MK+181

MK+182

MK+183

MK+184

MK+185

MK+186

MK+187

MK+188

MK+189

MK+190

MK+191

MK+192

MK+193

MK+194

MK+195

MK+196

MK+197

MK+198

MK+199

RELAX & LEK

Perenn- & gräsplanering.

Breda sittplatser i gränt.

Tunn vattentyta med fontäner. Platsen kan användas som skridsko- och bana vintertid eller för att bygga snöskulpturer. Platsen kan även användas för olika ljusinstallationer.

Alle med körsbärsträd samt gång- & cykelväg under.

Fyrkantiga byggor ut i vattnet med hängmattor samt sittplatser för relax.

Städsegrön häck

Städsegrön häck

Granitmur

Städsegrön häck

Volleybollplan samt snövollyboll under vintern.

Granitmur Sittplats

Granitmur

Granitmur Cykelställ

Granitmur & sittplatser framför husen.

F.d vattenverket

Sittplatser med olika stithöjd samt plats för rullstol vid sidan utformad enligt Svensson (2008) samt Boverket (2011).

Tydliga, markerade ringar för gång- & cykelväg. Informationsskylt utformad enligt Boverket (2011).

Ledstak på gångvägen samt tydliga symboler & markeringar för gång- & cykelväg enligt Boverket (2011).

Knutpunkt med sittplatser i ytterkanterna

Granitmur som ramar in den cirkelformade platsen.

Grillplats i f.d vändplattanför lok.

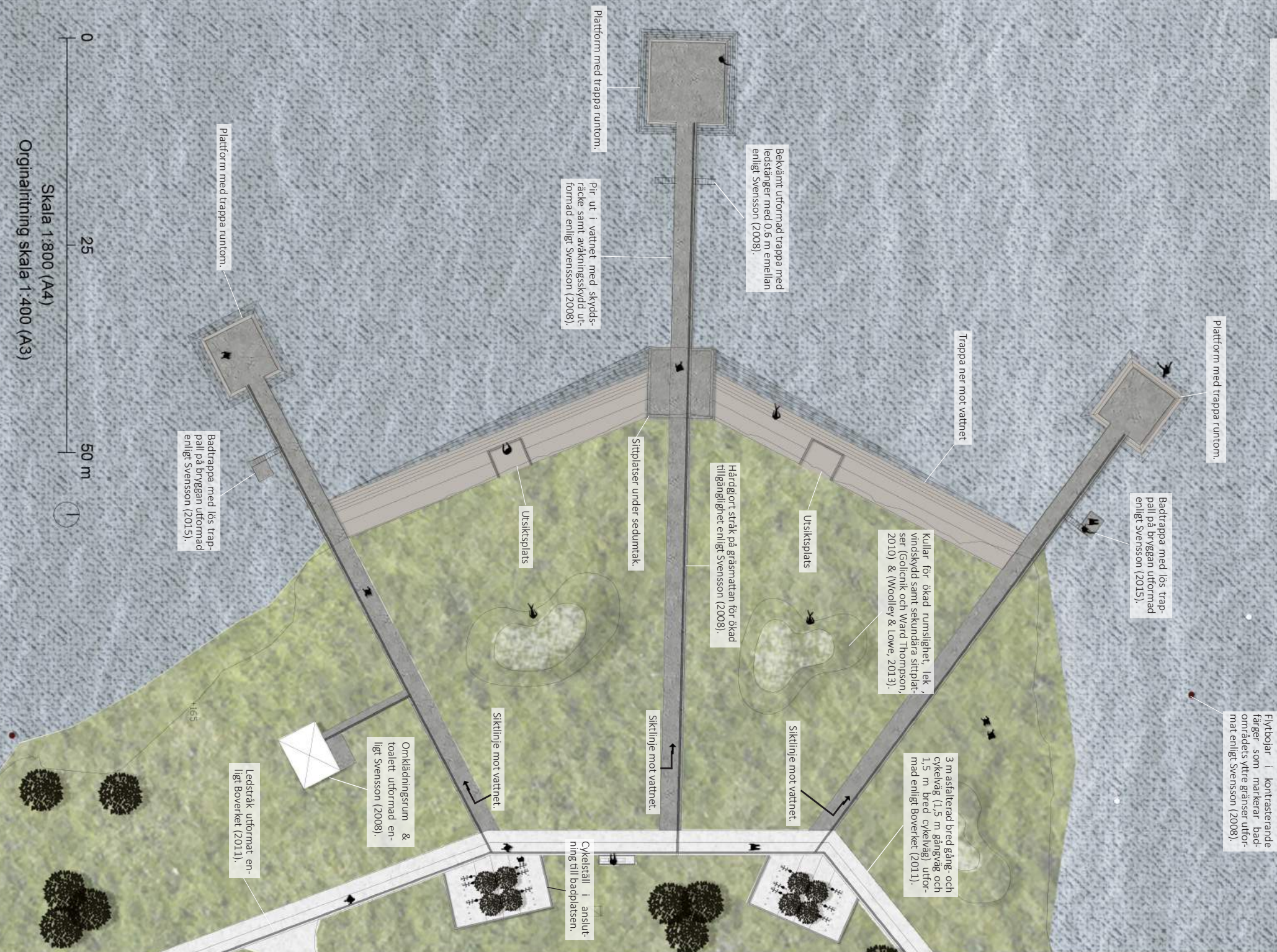
0 25 50 m

Skala 1:800 (A4)

Originalritning skala 1:400 (A3)

STUREBADET

NORRA DELEN

0 25 50 m

Skala 1:800 (A4)
Originalritning skala 1:400 (A3)

Vindskyddad sitt-
plats med öppning
mot vattnet i mitten.

Brygga med långgående plankor
utformat enligt Svensson (2008).

Sittplatser placerade
utanför gångytan en-
ligt Boverket (2011).

Granitmur

Städsegröna häckar

Ny restaurang

Granitmur

Parkeringsplatser
utformade enligt
Boverket (2011).

Sittplatser i olika
höjd med bord.

Båtplatser

Tydliga markeringar
för gång- & cykelväg.

Knutpunkt

Utsiktstorn bland
trädtopparna.

Ledstråk utformat en-
ligt Boverket (2011).

Sittplatser placerade
utanför gångytan en-
ligt Boverket (2011).

Mossbevuxna
betongplattor
på marken.

Träspänger 1,8 m breda i gräset för ökad
tillgänglighet & användbarhet samt upp-
levelse i den naturlika delen av parken.
Träspängerna är i marknivå.

Bäck

Stor skulptur i betong gömd
bland träden och gräset.

Liten brygga över dammen för
ökad kontakt med vattnet.

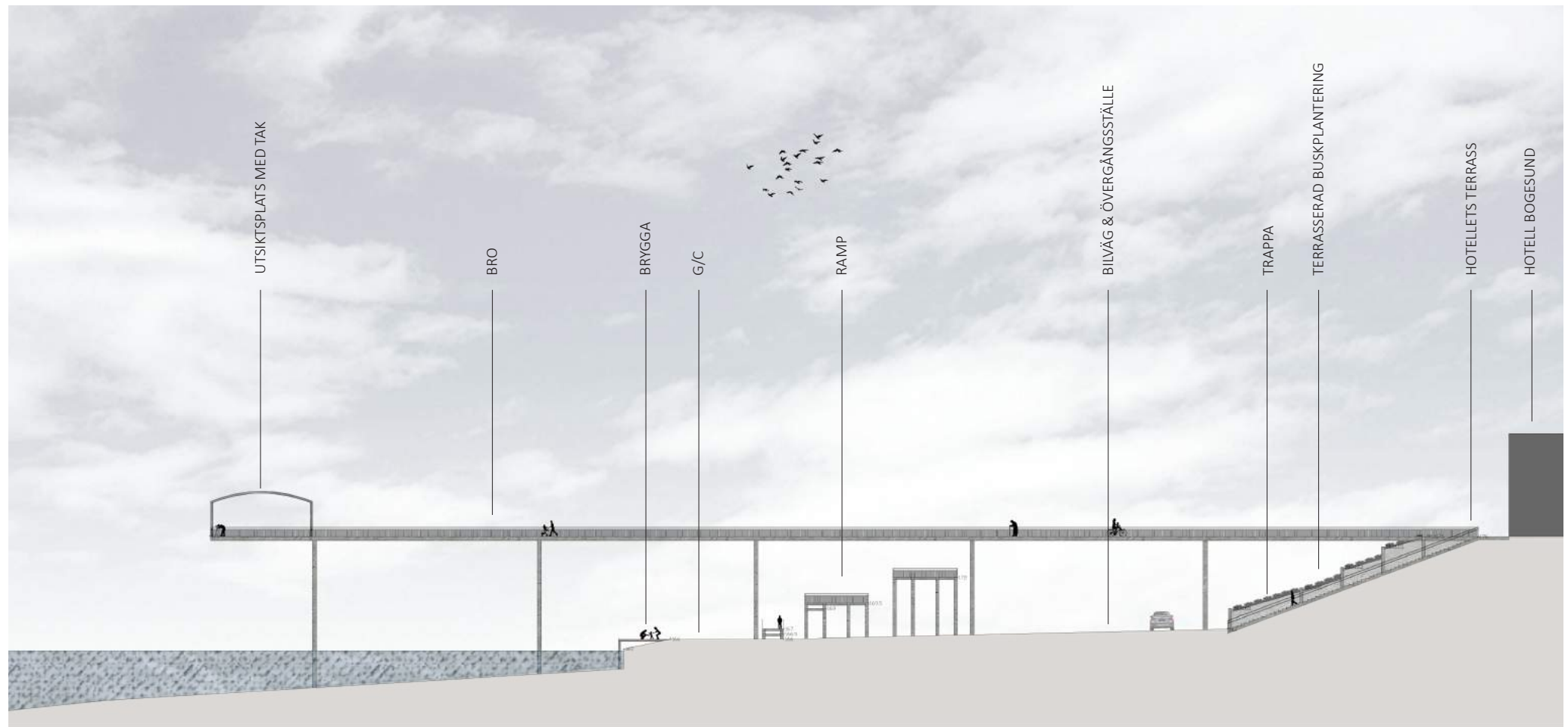
Bäck

3 m asfalterad bred gång- och
cykelväg (1,5 m gångväg och
1,5 m bred cykelväg) utfor-
mad enligt Boverket (2011).

SÖDRA ENTRÉN

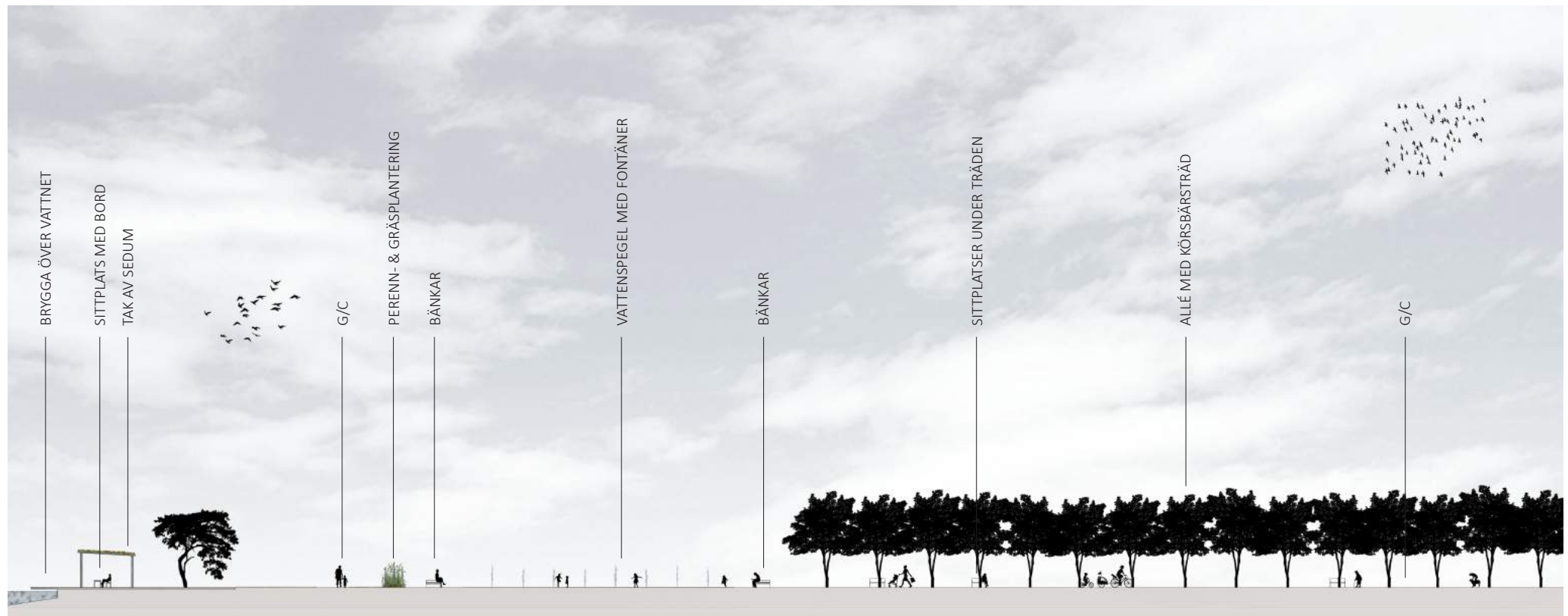
ELEVATION A-A

0 25 50 m
Skala 1:800 (A4)
Orginalritning skala 1:400 (A3)

RELAX & LEK

SNITT B-B

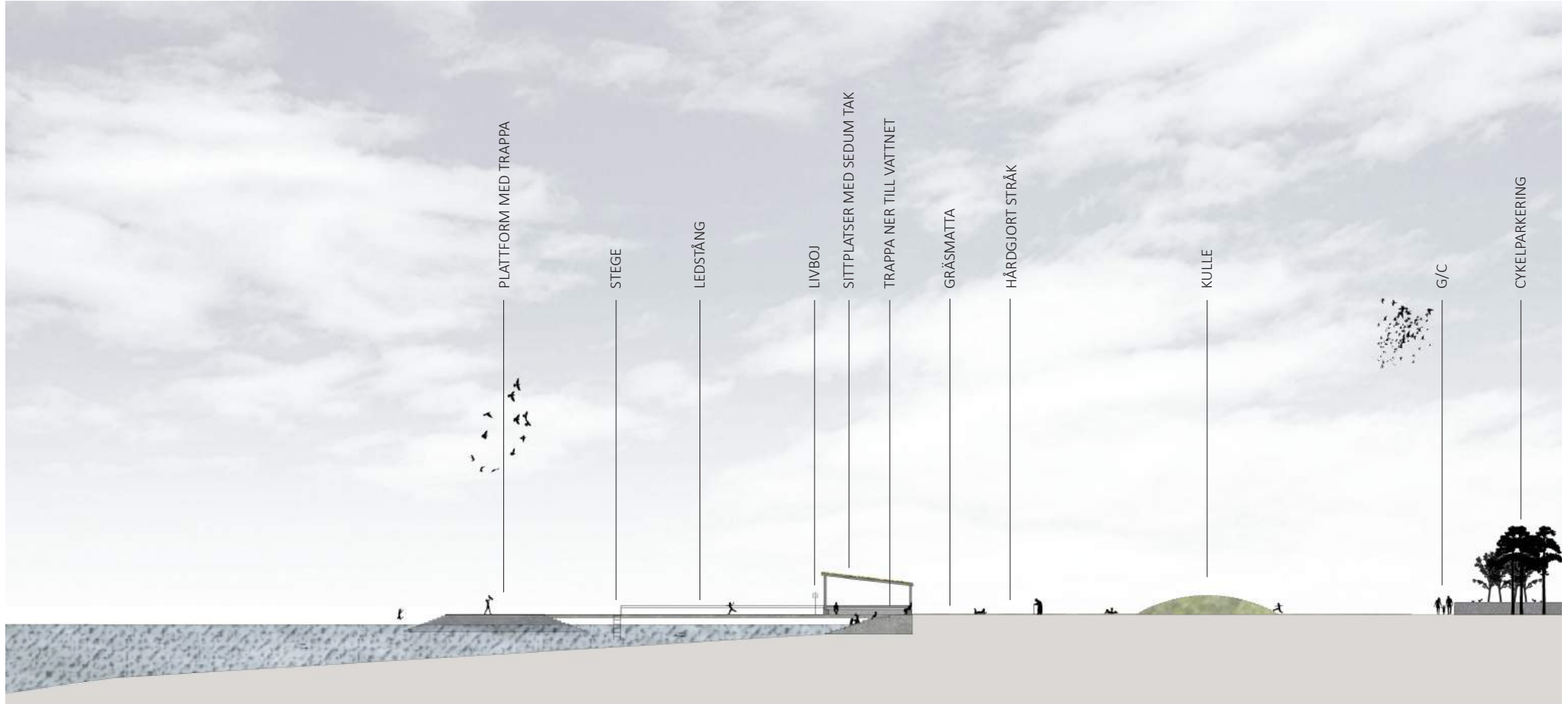
0 25 50 m

Skala 1:800 (A4)
Originalritning skala 1:400 (A3)

STUREBADET

ELEVATION C-C

A horizontal number line is shown with tick marks at 0, 25, and 50 m. To the right of the 50 m mark is a circle with a vertical line passing through its center.

Skala 1:800 (A4)
Originalritning skala 1:400 (A3)

LUSSÄTTNING

Högt placerade armaturer som lyser upp gångvägen och dess omgivningar är trygghetsin-
vande (Eliasson, 2013).

En blandning av kallt och varmt
ljus skapar fina kontraster,
där det kalla ljuset lyfter fram
björkstammar och stenar och
det varma ljuset framhäver
växtligheten (Eliasson, 2013).

Belysta knutpunkter
med strålkastare som
lyser upp i träden en-
ligt Eliasson (2013).

En blandning av kallt och
varmt ljus gör att det känns
mer ombonat tryggare en-
ligt Eliasson (2013).

Genom att belysa utvalda
träd skapas en rumskänsla
enligt Eliasson (2013).

Lekplatsen är belyst med
hög stolparmatur och
vissa träd är belysta för
att skapa en rumskänsla.

Cykelpollare med
inbyggd belysning.

Belysning längs alla gång
och cykelvägar.

Belysning som gör årstidsväxling-
arna mer markanta, ett högt visset
gräs som är grönt under sommaren
blir även en vacker silhuett året runt
när det blir belyst (Eliasson, 2013).

Fontänen är belyst
för att skapa effekt
när det är mörkt.

Belyst trädalé.

Ljuset faller mjukt på de
omgivande ytorna och
inte bara på gården (Eli-
asson, 2013).

Kallt ljus på gräs får
det att framstå som
friskt och grönt (Eli-
asson, 2013).

Jämn belysningsstyrka på akti-
vitetssytor och idrottsplaner en-
ligt Energimyndigheten (2013).

Cykelpollare med
inbyggd belysning.

Genom att placera lykt-
stolpar ojämnt längs en
gång skapas en spännan-
de rytm (Eliasson, 2013).

Cykelpollare med
inbyggd belysning.

Genom att belysa utvalda
träd skapas en rumskänsla
enligt Eliasson (2013).

Belyst knutpunkt
med strålkastare som
lyser upp i träden en-
ligt Eliasson (2013).

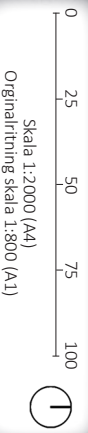
Ljuset faller mjukt på
de omgivande ytorna
och inte bara på gång-
en (Eliasson, 2013).

Cykelpollare med
inbyggd belysning.

Belysta träd.

Cykelpollare med
inbyggd belysning.

Belyst ramp
samt bro.

INTRODUKTION TILL ANALYS AV GESTALTNINGSFÖSLAGET

På följande sidor presenteras analyserna som gjorts på det nya gestaltningsförslaget. Analyserna görs i syfte att utvärdera förslaget av den nya utformningen av parken och kommer i följande ordning: "Lynchanalysen", "Analys av tillgänglighet, siklinjer och programmerad plats" samt "Analys av tillgänglighet och användbarhet".

LYNCHANALYSEN

KNOTPUNKTER

LANDMÄRKE

OMRÅDE

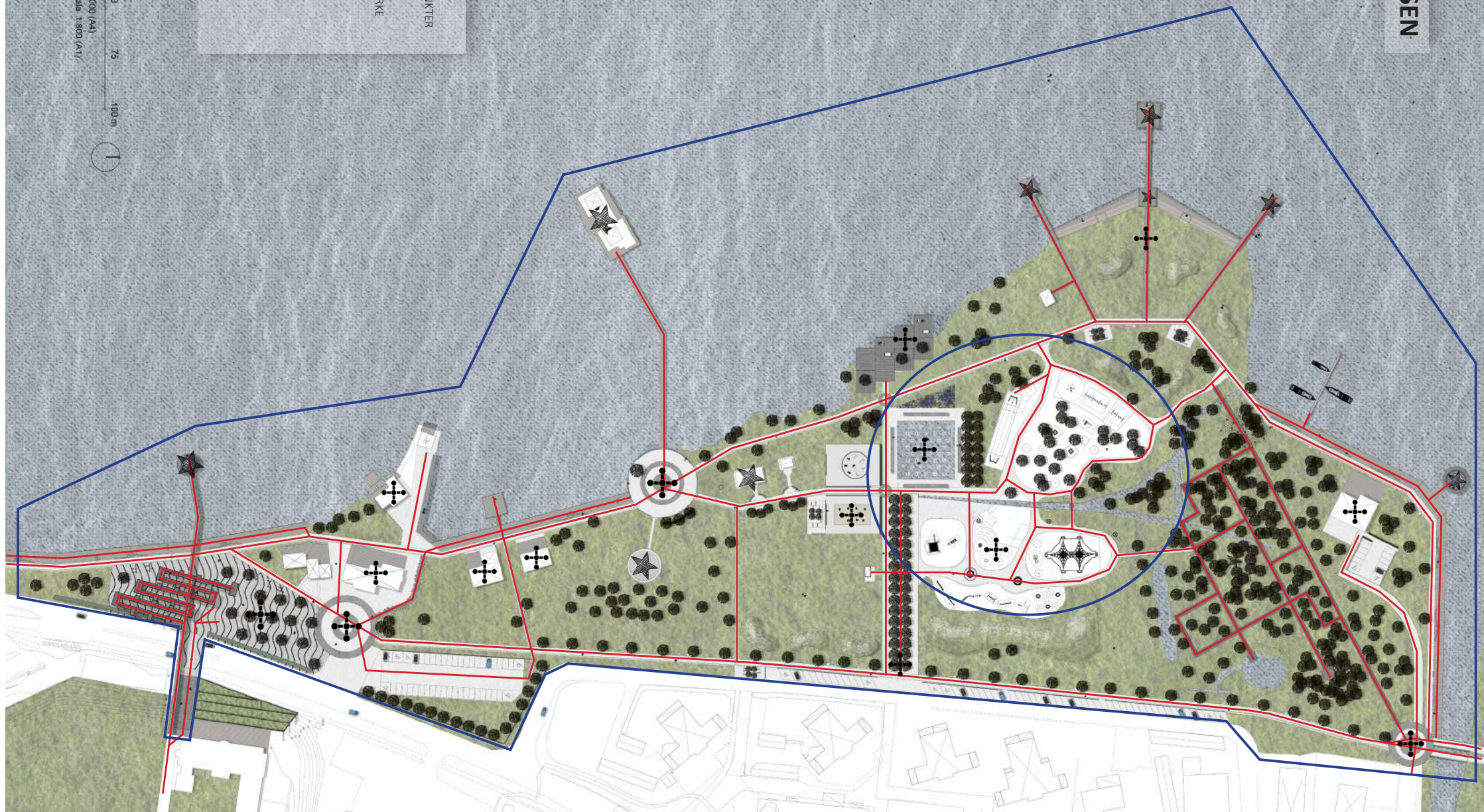

GRÄNSER

STRÄK

0 25 50 75 100 m

Skala 1:2000 (A4)

Originalskala 1:800 (A1)

LYNCHANALYSEN

KNUTPUNKTER

Ulricaparken har fått fler tydliga knutpunkter som kopplar ihop olika stråk och delar av parken. Tre entréer har skapats och utgör tydliga knutpunkter. Nya knutpunkter har bildats i och med nya aktiviteter i parken. Bland annat fontänen med vattenspegeln, relaxavdelningen med hängmattorna vid vattnet, Sturebadet, volleybollplanen och restaurangerna.

LANDMÄRKE

Kallbadhuset är ett landmärke som syns från många olika håll i parken på grund av sin placering ute i vattnet.

Den f.d vändplattan för lok är historisk plats lokaliserad mitt på den stora gräsmattan. Vändplattan har fått ett stråk kopplat till knutpunkten vid kallbadhuset för att skapa en tydligare förankring i parken.

Det gamla vattenverket sticker ut från resten av omgivningen med den äldre byggnadsstilen.

Pirerna har blivit tre tydliga landmärken men även utsiktsplatsen från bron samt den cirkelformade sittplatsen ute i vattnet i den norra delen av parken.

Den stora statyn i betong bland träden i den naturlika delen av parken har blivit ett nytt landmärke.

OMRÅDE

Ulricaparken sticker ut från resten av den omkringliggande omgivningen på grund av dess gröna karaktär med mycket växtlighet. Det nya gestaltungsförslaget gjorde att området i den södra delen för Ulricaparken fick utökas för att rampen skulle få plats. Lekplatsområdet behåller sin tydliga karaktär som även fått vattenspegeln med fontänerna som tillskott.

GRÄNSER

Barriären mellan Ulricaparken och Stureparken är nu borta på grund av en gång- och cykelbro samt ramp.

STRÅK

I utformningen av nya och befintliga stråk i parken har tonvikt lagts på tydlighet, funktion och rymlighet. Befintliga stråk har gjorts bredare samt rä-

tats upp för att underlätta orientering på platsen. Stråk som tillkommit har fått tydliga målpunkter och siktlinjer för att skapa tydlighet och underlätta orientering. De nytillkomna stråken ökar även möjligheten att förflytta sig i parken.

ANALYS AV TILGÄNGLIGHET, SIKTLINJER & PROGRAMMERAD PLATSBILDNING

LEGEND

GÄNG- OCH CYKELSTRÅK

SIKTLINJE

GÄNGVÄG MED TRAPPOR

BILAR OCH DRIFTFORDON

PROGRAMMERAD PLATS

0 25 50 75 100 m

Skala 1:2000 (A4)
Orienteringsskala 1:500 (A1)

A scale bar showing distances from 0 to 100 meters in increments of 25. Below the bar, it specifies 'Skala 1:2000 (A4)' and 'Orienteringsskala 1:500 (A1)'. To the right of the scale bar is a circular north arrow pointing upwards.

A detailed site plan map of a park or recreational area. The map features a network of red lines representing pedestrian and bicycle paths, some of which are marked with blue dots. Yellow circles and ovals of various sizes are placed throughout the landscape, indicating programmed spaces or points of interest. A red dashed line with arrows indicates a path with stairs. A red line with a wavy pattern indicates a path for cars and service vehicles. The map also shows a large body of water on the left, a road at the bottom, and various trees and buildings. A legend in the top left corner explains the symbols used. A scale bar and north arrow are located in the bottom left corner.

ANALYS AV TILLGÄNGLIGHET, SIKTLINJER & PROGRAMMERAD PLATS

GÅNG- OCH CYKELSTRÅK

Gång- och cykelstråken har gjorts rakare, bredare och fler har tillkommit. Gångstråket som går förbi Sturebadet har placerats närmare badplatsen för bättre kontakt med vattnet. Gångstråken har bidragit till en ökad tillgänglighet i hela parken.

SIKTLINJE

Nya siktlinjer har skapats med hjälp av nya målpunkter, programmerade platser och stråk.

GÅNGVÄG MED TRAPPOR

Gångvägen med trappor i parkens södra del finns kvar men har kompletterats med en bro och en ramp. Trappan har även breddats.

BILAR OCH DRIFTFORDON

Bilarna har getts mindre plats i parken för att öka säkerheten för cyklister och fotgängare men också för att ge plats åt andra funktioner i parken. Parkeringarna har flyttats till den östra delen av parkens långsida där parkeringarna går att komma åt båda hållen från vägen då vägen inte är enkelriktad. Några parkeringar finns kvar på ungefär samma plats men med en annan utformning för att passa bättre in i det nya förslaget.

PROGRAMMERAD PLATS

Parken har fått fler programmerade platser vilket även betyder att vissa platser fått en tydligare mening trots få funktioner på platsen. I den norra delen av parken har gräsmattan med träden fått träspänger för bättre tillgänglighet och användbarhet av platsen. Kopplat till träspängerna finns ett utsiktstorn bland trädtopparna samt en liten brygga över dammen och en stor skulptur i betong. Platsen har belysning som ökar användbarheten under hela året.

Den södra entrén har blivit ett torg med träd, cykelparkering och sittplatser. Bron har fått en utsiktsplats högt över sjön. Nya aktiviteter kopplade till vattnet har uppkommit och Sturebadet har fått ökad tillgänglighet och användbarhet genom pirerna och trapporna. Nya restauranger har tillkommit i parken längs det västra gångstråket och fler sittplatser har skapats längs gångstråket på bryggorna.

Volleybollplanen tillsammans med utomhusgymmet skapar en aktivitetsyta för sport och träning tillsammans med den intilliggande öppna gräsytan för olika sporter.

Vattenspegeln med fontäner inbjuder till lek och relax och under vintern kan platsen användas för skridskor eller att snöskulpteringsevenemang. Spännande ljusinstallationer kan även göras här kopplat till vattnets rörelser och ljud. I anslutning till fontänerna finns en relaxdel med sittplatser och hängmattor som tas in vintertid.

Den före detta vändplattan för lok har blivit en grillplats.

Vid restaurang bryggan finns en bred trappa som leder ner till vattnet och kan användas som sekundär sittplats.

I den norra delen av parken har en ny restaurang tillkommit för att göra hela gångstråket längs vattnet levande.

ANALYS AV TILLGÄNGLIGHET & ANVÄNDBARHET

Gehl listar och delar in kriterierna för en god gestaltning i analysen 12 urban quality criteria i grupperingarna skydd, komfort och nöje som i denna uppsats kombinerats med analysen Social Space Survey (från Gehl) som skapar förutsättningar att förstå hur designen och planeringen av en plats påverkar möjligheten för ett ställe att främja samexistens mellan olika typer av människor. Nedan följer en diskussion om hur de olika kriterierna i förslaget uppfylls eller inte uppfylls.

SKYDD

SKYDD MOT TRAFIK OCH OLYCKOR

Kan grupper oavsett ålder och förmåga uppleva trafiksäkerhet i det offentliga rummet? Kan man säkert cykla och gå utan att behöva vara rädd för att bli påkörd av en bilist? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *skydd mot trafik och olyckor* föreslås en gång- och cykelbro med ramp över Strandvägen från Stureparken till Ulricaparken som gör passagen över vägen säkrare och tillgängligare. Den rekommenderade lutningen som en ramp bör luta enligt (Boverket, 2011) är 1:20 (5 %) mellan minst 2 meter långa vilplan samt ha en höjdskillnad på högst 0,5 meter mellan vilplanen. Maxlutningen på rampen för att minimera risken för att någon ska välta är 1:12 (8,3 %) (Boverket 2017). Höjdskillnaden på 10 meter mellan Stureparken och Ulricaparken gjorde att jag valde att göra rampen med lutningen 1:12 då den annars hade varit svår att placera på platsen på grund av dess längd och för att den behövde samsas om platsen med den södra entrén på marknivå. Denna lutningen är inte den mest optimala ur tillgänglighetsaspekten men fick i detta fallet bli åtgärden för platsen. En nackdel med att använda rampsystem är att de tar mycket yta i anspråk, vilket detta förslag är ett bra exempel på, trots att den brantaste lutningen använts. Resultatet av denna lösningen är också ett exempel som visar att det inte alltid är möjligt att göra en plats tillgänglig på det mest optimala sättet utan ibland blir en kompromiss mellan olika intressen där flera funktioner ska fungera tillsammans.

Anledningen till att jag valde att inte göra en hiss istället för ramp från gång- och cykelbron är dels för att hissen rymmer färre människor vilket kan leda till köbildning under dagar då många människor är i rörelse mellan Ulricaparken och Stureparken. För cyklister kan även en hiss vara ett bökigt alternativ att ta med sin cykel och rampen blir därför ett smidigare alternativ i jämförelse. När en hiss används finns det även risk för vandalisering som gör att möjligheten att komma till Ulricaparken via bron helt stängs av under tiden hissen repareras. Trappan från Stureparken blir då enda möjliga vägen att ta sig ner till

Ulricaparken från Stureparken vilket försvårar framkomligheten avsevärt för personer med rörelsesvårigheter. För en rullstolsbunden person eller person med rörelsesvårigheter hade en hiss i jämförelse med ramp underlättat förflyttningen. Men ur ett större perspektiv anser jag att en ramp i längden är ett mer funktionellt och användbart alternativ än en hiss.

SKYDD MOT SKADOR AV ANDRA

Upplevs den offentliga platsen att vara trygg både dag och natt? Finns det människor och aktiviteter under alla dygnets timmar på grund av att platsen har till exempel både boende och kontor? Erbjuder belysningen säkerhet under natten och en bra atmosfär? Har platsen god belysning på natten? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *skydd mot skador av andra* föreslås en jämt fördelad belysning i hela parken som gör det bekvämt att röra sig även under de mörka timmarna på dygnet. Belysningen lyser upp trädkronor och stammar för att skapa rumslighet och varmt och kallt ljus kombineras på olika ställen i parken som Eliasson (2013) rekommenderar. Belysningen i parken skapar en bra atmosfär och trygghet på natten vilket lockar fler människor att röra sig och vistas där. Knutpunkter, landmärken, aktivitetsytor och vatten har belysts för att underlätta rörelse i parken. Både gymmet, lekplatsen, upptäcktsstigen med träspångarna, vattenspeglarna med fontänerna och volleybollplanen har genom sin goda belysning möjlighet att nyttjas även när det blivit mörkt vilket också lockar människor att använda platsen olika tider på dygnet och på så sätt gör platsen mer flexibel att använda. Parken har i förslaget inte fått kontor, däremot tre nya restauranger där tanken är att de ska bidra till ökad aktivitet i en större del av parken under en lägre tid på dygnet på grund av generösa öppettider och tillgängliga priser.

SKYDD MOT OBEHAGLIGA KROPPSLIGA UPPLEVELSER

Finns det ljud, damm, lukter, eller andra föroreningar? Fungerar den offentliga platsen bra även när det är blåsig? Finns det skydd från stark sol, regn eller mindre översvämningar?

(Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *skydd mot obehagliga kroppsliga upplevelser* föreslås att Strandgatan, som i dagsläget orsakar buller, damm och tråkig vy, skärmas av vid den södra entrén med häckar som tillför grönska till platsen samt lockar fåglar och andra små djur. Häcken tillför även insynsskydd mot vägen, minskar buller och damm samt bidrar till mer rumslighet och ökar säkerheten då det inte längre är möjligt för barn att springa rakt ut i vägen. Vidare har badplatsen och den stora gräsplanen fått kullar som fungerar som vindskydd när det är blåst samtidigt som de ger mer rumslighet i parken och ger möjlighet att vara mer avskild för dem som vill. Granitmurar är även ett återkommande inslag i parken och återfinns runt knutpunkten framför kallbadhuset, framför det f.d vattenverket och huset bredvid, runt vissa av cykelparkeringarna, volleybollplanen och utegymmet. För skydd mot stark sol och regn har sedumtak ovanför sittplatsen på bryggorna i relaxdelen föreslagits samt på den mellersta piren i Sturebadet. Taken ökar användbarheten av parken under olika årstider och väderförhållanden.

KOMFORT

ALTERNATIV FÖR RÖRLIGHET

Är platsen tillgänglig? Finns det fysiska element som kan hindra eller förbättra personlig rörlighet i form av gång, användandet av rullstol eller att framföra en barnvagn? Är det uppenbart hur man ska röra sig genom platsen utan att behöva ta en omväg? Finns det några extrema höjdskillnader, ojämn markbeläggning, eller andra barriärer för personer med begränsad rörlighet? Har platsen en bra koppling och förbindelse till vattnet längs parken? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *alternativ för rörlighet* föreslås fler asfalterade gångvägar för bästa bekvämlighet för de som har en nedsatt rörelsefunktion och för att i så stor mån som möjligt slippa beträda gräsmattan för att ta sig runt i området som tidigare behövdes. Befintliga gångvägar har rätats upp och fått tydligare målpunkter och siktlinjer för att underlätta orienteringen för personer med nedsatt funktionsförmåga. Bryggorna längs vattnet har långsgående trärader för bättre framkomlighet och gång- och cykelvägen är flyttad ända till bryggan för att få bort gräsremsan som finns där idag. Övergången mellan bryggan och gångvägen har ingen uppstickande kant vilket underlättar för personer

med rullstol, rullator eller likande att förflytta sig mellan områdena. Intentionen att underlätta för människor med nedsatt rörelsefunktion finns i arbetet, till exempel har alla sittplatser armstöd men dock inte alltid ryggstöd. Samtliga av sittplatserna längs gång- och cykelvägen och många av sittplatserna vid bryggorna erbjuder olika sitthöjd för ökad komfort samt plats för rullstol. Vattenytan är dock inte lika tillgänglig för alla även om förslaget ger betydligt bättre möjligheter än dagslägets utformning av platsen. Bland annat kunde en ramp i vattnet som gick ner under vattenytans nivå möjliggjort ytkontakt för personer i rullstol. Istället finns två bryggor med ledstång och lös trappall med i förslaget vid badplatsen. Ett annat exempel i förslaget där det kan vara svårt för rörelsehindrade personer att vistas är trappan som leder ner till vattnet i den södra delen av parken mitt emot restaurang Bryggan.

Genom den nya bron över Strandvägen mellan Stureparken och Ulricaparken med tillhörande ramp har den stora höjdskillnaden som försvårar rörligheten förminskats och därmed har barriären avtagit vilket underlättar förflyttningen för personer med rörelsesvårigheter. Då rampen inte har något skyddande tak är beläggningen uppvärmd under vintern för att undvika isbeläggning som därmed minskar halkrisken. Det hårdgjorda markmaterialet på samtliga ytor i parken har utformats så att alla övergångar mellan olika ytor inte har några besvärande kanter eller ojämnheter som försvårar förflyttningen för personer med rörelsesvårigheter. Markmaterialet är av asfalt, betong, betongplattor eller träplankor.

Permanent bryggor och pিরer har ersatt flytbryggorna för att underlätta för personer med rörelsesvårigheter men också för att göra platserna vid vattnet tillgängliga året om då flytbryggorna tas upp från vattnet under vinterhalvåret. Mellan pирerna i Sturebadet finns trappsteg samt ledstänger som underlättar förflyttning ner i vattnet vilket även plattformarna ute i vattnet är utrustade med.

MÖJLIGHET ATT STÅ OCH DRÖJA KVAR & ALTERNATIV FÖR ATT SITTA

Har platsen funktioner som du kan stanna och luta dig på, som en fasad som bjuder in en att spendera tid bredvid, en busshållplats, en bänk, ett träd eller en liten avsats eller nisch? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Finns det bra primära sittmöjligheter som bänkar eller stolar? Eller finns det bara sekundära sittplatser som en trappa, sittvägg, eller kanten av en fontän? Finns det tillräckligt med icke-kommersiella sittplatser som innebär att

sitta inte betyder att spendera pengar? Erbjuder platsen en mängd av olika platser att sitta och vila? Har platsen en sluttning eller steg som är trevligt att sitta på? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *möjlighet att stå och dröja kvar* föreslås platsens nya byggnader och dess fasader som ett alternativ för att stanna och luta sig mot. Utöver detta fungerar de 1,2 m höga granitmurarna placerade vid knutpunkter, runt cykelställ och andra platsbildningar utmärkt att luta sig mot. Bron med utsiktsplatsen ger även bra möjligheter till en storslagen utsikt över vattnet där möjligheten finns att stå och dröja kvar. För *möjlighet att sitta* är förutsättningarna avsevärt förbättrade i hela parken. Många nya bänkar har tillkommit i parken som ger möjlighet att stanna upp och spendera tid på platsen. Även trapporna mot vattnet, gräskullarna och fler träd där vissa av dem har sittplatser runt stammen är nya tillskott i parken som möjliggör detta. Intentionen med de primära sittplatserna vilket är bänkarna i olika material och sitthöjd är att de ska finnas med jämna mellanrum i hela parken och vara tillgängliga och användbara för alla personer genom en tillgänglig placering längs gångvägar utformade enligt Svensson (2008) och Boverket (2011). Sittplatserna står både mer öppet med en granitmur, häck, träd runt omkring eller med ett tak över för att skydda från vind, regn och sol etc. De sekundära sittplatserna, kullarna och trapporna, är ur tillgänglighetssynpunkt inte lika användbara för personer med rörelsesvårigheter. Kullarna hade kunnat bli mer sittvänliga genom t.ex. integrerade granitblock.

ALTERNATIV FÖR ATT SE

Är sittplatser placerade så det finns intressanta saker att se på? (Gehl Institute, 2018a), (2018b).

Vald åtgärd

För *alternativ för att se* föreslås att sittplatserna placeras mot sjön längs den västra delen av parken. Vyn över vattnet erbjuder både obehindrade och rogivande siktlinjer ut över Åsunden samtidigt som möjligheten att iakttä andra människor som passerar eller tar sig upp från vattnet ökat. Sittplatser placeras också vid aktivitetsytor och vid knutpunkter där många folk rör sig. Intentionen i förslaget har alltid varit, att i den mån det går, placera sittplatserna där intressanta saker finns att se på. Detta har inte alltid varit möjligt, bland annat längs den östra långsidan av parken vid gång- och cykelvägen där utsikten inte är lika intressant på grund av bostadsrätter, parkering-

ar och vissa kontor som ligger mittemot på andra sidan vägen. Sittplatserna har någon form av skydd, antingen ett träd eller en skyddande häck eller mur runtomkring som gör sittplatsen mer ombonad och förankrar den bättre på platsen.

ALTERNATIV FÖR ATT PRATA & LYSSNA/ HÖRA

Är det möjligt att ha en konversation här? Är det uppenbart att man har möjlighet att sitta tillsammans och ha en konversation? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *alternativ för att prata & lyssna/höra* föreslås vinklade bänkar som underlättar konversation. På badplatsen är bänkarna under taket placerade mitt emot varandra. Restaurangerna erbjuder bord där sittplatser mittemot varandra finns. Parken kunde fått fler bänkar och sittplatser som var placerade mitt emot varandra än vad som finns i förslaget vilket jag i efterhand insåg och tar med mig till nästa projekt.

ALTERNATIV FÖR LEK, MOTION & RÖRELSE

Finns det möjlighet att vara aktiv flera gånger under dagen och året? Erbjuder platsen formella områden för träning? (t.ex. chinsrække eller löparbana) Har platsen en lekplats eller barnvänlig plats för lek? Har platsen en multifunktionell gräsmatta (t.ex. gräsmatta stor nog för frisbee eller picknick? Erbjuder platsen områden för lagsporter (t.ex. basketplan eller fotbollsplan)? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *alternativ för lek, motion & rörelse* föreslås en gräsplan för bollsporter, kubb, frisbee eller andra spel och lekar. En volleybollplan har föreslagits där möjlighet att spela volleyboll på vintrarna finns. Vattenspegeln kan under vintern användas som skridskobana eller för snöskulpteringsevenemang. Parken har sedan tidigare ett utomhusgym vilket ramats in och fått en mer definierad plats i parken tillsammans med volleybollplanen. Parkens stora lekplats kan också användas året runt. I den norra delen av parken ger träspångerna möjlighet för rörelse bland träden och utsikt från tornet bland trädtopparna. Blandningen av de olika aktiviteterna bidrar till att platsen kan utnyttjas under hela året. I detta avsnitt var tillgängligheten för personer med rörelsesvårigheter svårare att tillgodose då vissa av aktiviteterna är anpassade för människor med en god vital förmåga. Upptäcktsvandringen på träspångerna möjliggör att röra sig på platsen året runt även för personer med rörelsesvårigheter.

Erbjuder platsen möjlighet till blandade aktiviteter kopplade till vattnet?

Vald åtgärd

För *aktiviteter kopplade till vattnet* föreslås tre stycken pিরer med trappor vid Sturebadet. Pیرerna har olika längd ut i vattnet och har tillgänglighetsanpassade trappor samt badtrappa med lös trap-pall som under lättar förflyttning ner i vattnet. Mellan pیرerna finns trappor som kan användas som sekundära sittplatser. I trapporna finns två stycken inkorporerade utsiktsplatser med möjlighet att luta sig mot. Badplatsen har en tillgänglighetsanpassad toalett och omklädningsrum som nås genom en betonglagd gång i anslutning till den södra pیرen.

Dammen och bäckarna i den norra naturlika delen av parken har gjorts tillgängliga genom träspänger som går över dammen och vissa av bäckarna som rinner mellan träden vilket förhöjer upplevelsen av vattnet. Fontänerna i den låga vattenspegeln inbjuder till lek och aktivitet i vattnet och används under vintern som skridskobana. Relaxdelen har hängmattor på bryggorna där man kan koppla av till ljudet av vattnet.

Nya utblickspunkter har skapats. Bron har fått en utsiktsplats 10 meter över vattnet. De flesta av de nya siktlinjerna leder till vattnet. I den norra delen av parken finns en rund utsiktsplats i vattnet där det går att meta fisk ifrån eller bara koppla av. Bryggorna längs vattnet ger möjlighet att promenera utmed sjön eller sitta på någon av bänkarna. Vid restaurang Bryggan finns en trappa ner till vattnet samt en utblicksplatser. Möjligheten finns att hyra kanot och paddla en tur eller ta en tematur med M/S Sylvia samt ta ett bad i kallbadhuset.

Aktiviteter i förslaget kopplade till vattnet har avsevärt förbättrats jämfört med nuvarande situation. Mina lärdomar från att tillgängliggöra och öka användbarheten av vattnet är att det är svårt att tillgodose allas behov där alla personer kan vara delaktiga. Detta blir framförallt tydligt vid badplatsen där t.ex. rullstolsbundna personer kan ha svårt att ta sig ner i vattnet då endast en badtrappa finns.

NÖJE

SKALA

Är det offentliga rummet och byggnaderna som omger det i mänsklig skala? Om människorna befinner sig vid kanterna av platsen, kan vi fortfarande relatera till dem som människor eller förloras de i deras omgivning? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

Längs Ulricaparkens kanter är det främst mot Strandgatan och stråket längs Bangårdsgatan som har en *skala* mer anpassad för bilister än de gående. Strandgatan kommer fortsättningsvis vara trafikerad men har genom granitmurar och häckar skärmats av och gjorts mindre påtaglig. *Den mänskliga skalan* handlar även om byggnaderna i parken som i förslaget håller en låg höjd för att inte ta så mycket plats i det offentliga rummet och skymma utsikten till vattnet som för mig var viktiga aspekter att ta hänsyn till i förslaget.

MÖJLIGHET ATT NJUTA AV DE POSITIVA ASPEKTERNA AV KLIMATET

Är det lokala aspekterna av klimatet som till exempel vind och sol tagit i beräkning? Är det varierade förhållanden för att spendera tid i publika platser under olika tider på året? Med detta i åtanke, vart är sittplatserna placerade? Är de placerade helt i skugga eller sol? Och hur är de orienterade/placerade i relation till vinden? Är de skyddade? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *möjlighet att njuta av de positiva aspekterna av klimatet* föreslås att vissa av sittplatserna som i parken förses med ett sedumtak som skyddar mot regn och sol. Många av de nytillkomna sittplatserna längs gång- och cykelvägen har ett träd som ger skugga på viss del av sittplatsen någon gång under dagen. Sittplatserna har även gjorts mer skyddade och ombonade med granitmurar eller häckar. Gräskullar har tillkommit i vissa delar av parken som ger vindskydd, avskildhet och ökad rumslighet. Då det inte fanns mer än en skyddad sittplats i parken var detta en viktig del att få med i det nya förslaget för att tillgängliggöra och öka användbarheten av platsen året runt i olika väder.

Är vattnet tillgängligt och användbart under olika årstider samt för olika användargrupper?

Vald åtgärd

För *vattnets tillgänglighet och användbarhet under olika årstider samt för olika användargrupper* föreslås vattenspegeln med fontäner som är till för olika användargrupper. Vattnet kan under sommarhalvåret upplevas både taktilt, syn och hörsel. Under vintern blir vattnet till is och snö och platsen kan upplevas genom skridskor eller snöskulpturevenemanget. Tillgängligheten av siktlinjer och vyn över vattnet under alla årstider kan upplevas på gångvägar eller genom utsiktsplatserna vid Sturebadet. På utsiktsplatsen på gång- och cykelbron kan en stor del av vatt-

net och omgivningen beskådas. Sturebadet har tillgänglighetsanpassats på olika sätt vilket gjort användandet av den möjligt för fler personer än tidigare. Dammarna och bäckarna har kompletterats med träspänger som ökar kontakten med vattnet genom att komma närmare. Kallbadhuset möjliggör kontakt med vattnet året runt. Kontakten med vattnet har ökat jämfört med tidigare. Under sommarhalvåret blir vattnet mer en naturlig del som aktivitet jämfört med på vinterhalvåret då upplevelsen av vattnet får andra former.

UPPLEVELSE AV ESTETISKA EGENSKAPER & POSITIVA SENSORISKA UPPLEVELSER

Är det offentliga rummet vackert? Är det uppenbart att det finns bra design både vad gäller hur sakerna formas, liksom deras hållbarhet? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *upplevelse av estetiska egenskaper & positiva sensoriska upplevelser* var intentionen med förslaget att få en bättre sammanhållen park som tydligt kopplar platsen till vattnet. Vidare föreslås återkommande och hållbara material i parken som granit, betong och asfalt för ett enhetligt uttryck och en stor perennrabatt som ger doft och färg. Knutpunkter och stråk som möts har utformats med en rund form som bryter av mot de raka gångarna. Större strukturer blir landmärken och tydliga målpunkter i parken.

Erbjuder platsen saker att kolla på/ fina vyer? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

Flera nya landmärken har tillkommit längs vattnet. För *möjlighet att ta del av fina vyer och saker att kolla på* finns nya landmärken som utmärker platsen men även en stor perenn- och gräsplantering med växtlighet som framhäver årstidsvariationer. Dels bron med utsiktsplatsen, pirerna och statyn bland träden i norra delen av parken. På kvällarna skapas intressanta vyer och rumsligheter av belysningen på träden men även på landmärkena och fontänerna.

Har platsen entréer som kan stängas av t.ex. en grind eller väldefinierade entréer? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Svar: Ja/Nej

Vald åtgärd

För att skapa mer *väldefinierade entréer på platsen* föreslås tre nya tydliga entréer längs den öst-

ra sidan av parken, en i norr, en i mitten och en i söder. Den södra entrén utmärker sig med ett vågmönstrat markmaterial som symbolisera vågorna på sjön. Entrén ramar in med häckar som också ger skydd mot Strandvägen. Vid entrén finns en skylt över parkens uppbyggnad för lättare orientering, anpassad för syn- och hörselskadade. Den mellersta entrén ligger i anslutning till lekplatsen. Entrén har en allé av körsbärsträd med gång- och cykelväg under samt sittplatser. Bredvid allén finns en gång- och cykelväg jämsides som leder rakt ner till relaxdelen av parken och har en tydlig siktlinje mot vattnet. Den norra entrén fungerar även som knutpunkt mellan många olika vägar som möts. En av gångvägarna är träspängerna som leder rakt in i parken till den naturlika delen av parken. I den norra entrén har den andra delen av bron öppnats upp för ett bättre flöde mellan gång- och cykeltrafikanter och en anslutande brygga längs vattnet finns intill den norra entrén. Intentionen med entrén till Ulricaparken var att underlätta orienteringen på platsen, skapa tydliga målpunkter och mötesplatser samt tydligare rumslighet. Parkens långsmala utformning gjorde att jag övervägde att skapa tre entréer istället för en då människor som kommer från olika håll tydligt ska uppfatta Ulricaparken.

FÖRTÄRING

Finns det fasta mat- och dryckesförsäljare? (inräknat matvagnar) Finns det endast mat eller andra shoppingmöjligheter som är väldigt dyra och därmed inte tillgängliga för alla? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För att *skapa fasta mat- och dryckesförsäljare med tillgängliga priser* föreslås tre nya restauranger i parken med tillgängliga priser. Det finns även plats för matvagnar att stå längs gång- och cykelvägarna i parken, antingen några permanenta eller vid evenemang av olika slag. I förslaget har den norra delen av parken fått en restaurang vilket lockar fler människor till den sidan av parken.

Har platsen bord för att äta eller socialisera? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

För *att skapa bord för att äta och socialisera* har sittplatserna längs strandstråket med bord utökats och även tillkommit i den norra delen av parken. Vissa av sittplatserna med bord har tak för bättre komfort och användbarhet i olika väderlekar.

FLEXIBILITET

Har platsen en ett multifunktionellt torg (t.ex. stort nog för marknader eller demonstrationer). (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

Platsen har i förslaget inget *multifunktionellt torg för marknader eller demonstrationer*. Denna funktionen valdes bort på grund av att en lämplig plats inte hittades samt att mycket hårdgjord yta hade behövts. Grönytan ansågs i detta fallet mer betydelsefull och användbar i parken. Den södra entrén har en står hårdgjord yta som skulle kunna användas för marknad.

Finns det en blandning av aktiva verksamheter i bottenvåningen i anslutning till platsen, inräknat mat och dryckesförsäljare? (Gehl Institute, 2018a, 2018b).

Vald åtgärd

En blandning av aktiva verksamheter i bottenvåningen i anslutning till platsen, inräknat mat och dryckesförsäljare föreslås genom restaurangerna på platsen som har öppet under hela året och även under kvällar. Detta bidrar till liv och rörelse på platsen och lockar många olika människor.

5

DISKUSSION

Här diskuteras frågeställningen i förhållande till syfte, mål & gestaltningsförslag. Reflektioner över metod & teorier tas också upp samt gestaltningsprocessen. Därefter nämns nya frågeställningar som kommit upp under arbetets gång. Kapitlet avslutas med slutord.

ATT TILLGÄNGLIGGÖRA & ÖKA ANVÄNDBARHETEN AV STADSNÄRA VATTENRUM

Syftet med examensarbetet är att öka kontakten mellan land och vatten med fokus på tillgänglighet och användbarhet genom ett platsspecifik gestaltning som bidrar till att stärka invånarnas förbindelse till vattnet. Målet med uppsatsen var att undersöka och visa, genom valda metoder, på vilka sätt tillgängligheten och användbarheten kan höjas av stadsnära vattenrum. Frågeställningen jag arbetat efter är:

På vilka sätt kan tillgängligheten och användbarheten höjas av stadsnära vattenrum?

För att svara på frågeställningen undersöktes begreppen tillgänglighet och användbarhet. Då många olika aspekter av tillgänglighet och användbarhet finns var det svårt att avgränsa ämnet och förstå vilka begrepp som var relevanta för mitt syfte. Jag insåg efter ett tag att begreppens bredd gör att tillgänglighet och användbarhet kan appliceras både på en storskalig och övergripande nivå i ett landskap, som ett fungerande gångvägnät mellan områden, till en väldigt detaljerad nivå som övergången mellan två markmaterial. Jag insåg också att det finns många aspekter som spelar in gällande vad som gör ett område eller en plats tillgänglig och användbar. En bra helhet kräver att alla detaljeringsgrader är planerade och genomtänkta för att kunna samspela i landskapet. Tillgänglighet måste ses i ett större perspektiv än ledstråk och lutningar när en plats eller ett område ska utformas vilket konkretiserats i denna uppsats.

Människans komplexitet gör att en plats kan utformas på oändligt många olika sätt för att vara tillgänglig och användbar för olika människor. Boverkets föreskrifter är ett exempel på riktlinjer som tagits fram för att underlätta utformningen av en plats och få med det grundläggande aspekterna som krävs för att en plats ska vara tillgänglig och användbar för en så stor del av befolkningen som möjligt. Dessa riktlinjer kan i sin tur utvecklas åt många olika håll där varje utformning görs platsspecifik och ändamålsenlig för att kunna användas till en tänkt funktion eller syfte. På grund av människans komplexitet och mångfald av olika individer är det därför svårt att tillgodose allas behov på en och samma plats. Studierna av referensplatserna visade att alla platser har sina brister vilket kan bero på att en viss funktion inte passar för platsens ändamål och syfte eller på grund av begränsningar i ekonomin. Det kan även handla om att en plats har en ogenomtänkt planering och därför får funktioner som inte är användbara i samma uträkning som det skulle kunna vara.

Något som tydligt utmärkte de undersökta referensplatserna var bristen på lekplatser eller tillgång till specifika platser där barn gavs möjlighet att influera miljön. Trots att FN:s barnkonvention hävdar barns rätt till vila och fritid, lek och rekreation anpassad till barnets ålder i utemiljön enligt (Olsson, 2010) syns tydligt denna brist i de studerade utemiljöerna. Janssons (2013) argument om att barns behov av tillgång till den lokala omgivningen inte är belyst på samma sätt som den var för några årtionden verkar genomsyra både nyare och äldre utemiljöer. Bristen på barns perspektiv i utemiljön indikerar därför behovet av att tillgängliggöra och öka användbarheten av utemiljön för barn där tillgängligheten till dessa miljöer inte bör begränsas till någon årtid utan har något att erbjuda för barn året runt. Detta visas i det nya förslaget där vattenspegeln med fontänerna kan användas för lek under sommaren och som skridskobana eller för att bygga snöskulpturer på under vintern. Volleybollplanen är även en plats för sport och lek under både sommar och vinter.

I de flesta fall finns en budget att förhålla sig till när en plats ska utformas vilket innebär att olika alternativ måste vägas mot varandra och väljas efter vad som anses vara mest nödvändigt eller av störst behov. I mitt fall hade jag ingen budget att förhålla mig till vilket gjorde att många funktioner kunde tillkomma i förslaget av Ulricaparken. När en budget finns att förhålla sig till eller andra anledningar som gör att det måste prioriteras vissa aspekter eller lösningar på en plats skulle jag rekommendera en god belysning. Belysningen förlänger användbarheten av en plats under dygnet och hela året och underlättar orienteringen. Belysningen bidrar också till ökad trygghet vilket gör att människor även känner sig trygga på platsen när det är mörkt ute. Belysningen kan också användas för att rikta uppmärksamhet till speciella platser eller objekt som på dagen är mindre framträdande och på så sätt gör platsen mer dynamisk.

Att göra en plats tillgänglig och användbar handlar också till stor del om upplevd trygghet. Trygghet är också komplext precis som människan. Därför kan en plats som upplevs trygg för en människa framkalla obehag för en annan. Även här är det därför svårt att utforma en plats som upplevs totalt trygg för alla då människor bär med sig olika upplevelser och känslor som associeras med trygghet eller otrygghet. Om en plats känns trygg blir den tillgängligare och mer använd då människor annars undviker att vistas på ställen som upplevs otrygga ur olika aspekter.

Ett stadsrum med blandad befolkning och mycket människor upplevs enligt Boverket (2010) ofta som trygga. Att skapa stadsrum som lockar olika människor är därför en aspekt jag tycker bör prioriteras i en gestaltning vilket bland annat kan uppnås genom flexibla ytor som kan användas på olika sätt under olika tidpunkter och årstider. Samtidigt varnar Andersson et al. (2013) för att platser anpassade för total flexibilitet blir tömda på nästan allt sitt innehåll och stilmässigt blir väldigt sparsmakade med få material, ofta minimal färgsättning och med så få objekt som möjligt för maximal flexibilitet. Enligt mig är detta en svår balansgång då andelen grönytor i tätorter enligt Boverket (2007) och SCB (1994) hela tiden minskar, på grund av bland annat bostadsbyggandet som sker i centrala lägen i staden. Konsekvensen av detta blir att fler funktioner måste samsas på mindre och färre grönytor och samtidigt klara av ett större besöksstryck på grund av att en stor inflyttning till tätorter där mer än 80 % av Sveriges befolkning bor. Samtidigt ska grönområdena vara av god kvalitet innehållsmässigt och vara tillgängliga och användbara under hela året. En lösning är att någon eller några ytor eller platser i ett stadsrum kan vara anpassade för ett flexibelt användande för att kunna användas av olika målgrupper och därmed "spara" yta. Samtidigt tror jag också det är viktigt att skapa stadsrum med tydliga funktioner och ändamål för skapa en värdefull platsidentitet.

En annan aspekt av trygghet och som även den är en viktig del av tillgängligheten och användbarheten av stadsnära vattenrum är växtlighet och växtval och hur den placeras, utformas och sköts. Växtlighet kan både bidra till rumslighet, att synliggöra årstidsväxlingar, grönska och färg, dofter och struktur. Samtidigt kan grönskan skapa otrygghet om placeringen försvårar möjligheten att överblicka och kontrollera miljön, är placerad för nära gångstråk, är för tät eller har en för vild och oordnad karaktär eller om vegetationens samspel med belysningen inte är bra. Rädslan för att skapa en otrygg miljö kan leda till att växtlighet inte används i samma utsträckning som det skulle kunna göras. Växtlighetens många fördelar tror jag ibland kan frånses och bortprioriteras då den minskade skötseln under 90-talet på grund av försämrad ekonomi gjort att samma standard inte kan hållas i utemiljön som tidigare. Samtidigt skapar stora öppna rum med få växtmaterial ett livlöst intryck som i sig kan skapa otrygghet där den mänskliga skalan glömts bort. Genom att ha kunskap om växtmaterial men också veta vilken skötselintensitet som är möjlig på platsen kan växtligheten användas på bästa möjliga sätt för att kunna skapa trygghet och verka som ett upplevelsehöjande element i stadsrummet.

Vattenrum kan utformas på olika sätt så att

människor med olika förmågor och ålder kan nyttja utrymmet. Enligt Dee (2001) förser däck och plattformar över vattnet människor med en intim kontakt med vatten utan att behöva bada eller paddla. Däck tillåter också enligt Dee (2001) människor att fiska eller ockupera en plats bland vilda djur och vattenlevande växter eller bara omges av det kraftfulla ljuset som vattnet reflekterar och ljudet av vatten som slår mot strand, stenar och strukturer. Genom att skapa en variation av händelser och vägrelationer mellan vatten och gångväg undviks ett enformigt intryck (Dee, 2001). En prioritering som bör göras för att komma till vattnet är enligt mig att fokusera på kopplingar mellan olika material och nivåer. För att bryggorna ska bli tillgängliga för alla är det viktigt med övergången mellan bryggan och det mötande materialet. Ulricaparken har idag en gräns mellan bryggan och gångvägen vilket ur tillgänglighetssynpunkt inte är optimalt. Genom att placera gångväg eller annat hårdgjort material intill bryggan blir tillgängligheten bättre och därför också användbar för personer i rullstol eller personer med rörelsesvårigheter. Detta tycker jag är en viktig aspekt av tillgänglighet som bör prioriteras. Om bryggorna placeras i olika nivå eller har trappsteg emellan nivåerna bör även någon form av ramp eller ledstång finnas för att göra alla plan tillgängliga i den mån det går.

Tillgången på blåtor varierar väldigt mycket i jämförelse med grönytor enligt Lundgren (2015) där en större andel människor i åldersgruppen 65 år och äldre har tillgång till blåområden inom 300 meter jämfört med åldersgruppen 0 – 6 år. Trots tätorternas närhet till sjöar och hav var det låga andelen av de boende som nådde blåområden inom 300 meter. Då tillgången på blåtor framförallt beror på att det i många fall är det rena naturgeografiska förutsättningar som avgör lägen för vatten då få vattenytor är anlagda bland annat på grund av att vattenanläggningar är dyrt är det därför viktigt att tillgängliggöra och öka användbarheten av befintliga blåområden. Fokus bör också med tanke på den låga andelen barn i åldern 0-6 år som inte har tillgång till blåområden i samma utsträckning att väl på platsen planera för denna målgrupp också. Som Whyte (2009) skriver skapar utbudet av bra platser en efterfrågan vilket leder människor till nya vanor, därför tror jag det är viktigt att skapa tätorter med tillgängliga och attraktiva gröna- och blåområden som lockar människor att använda utemiljön eller till och med väljer att flytta till tätorter och städer som erbjuder detta.

Betydelsen av att ha tillgång till den bostadsnära naturen, både gröna- och blå områden, som uppnår en viss kvalitet sett till den bostadsnära naturens storlek, innehåll och värden och har en god faktisk och upplevd tillgänglighet är enligt Bover-

ket (2007), Faskunger (2008) och (2007) avgörande för människans välbefinnande och utveckling på lång sikt. Trots detta minskar andelen grönyta i tätorter enligt Boverket (2007) och SCB (1994). I kombination med den ökade upplevda otryggheten bland befolkningen enligt Brå (2018), framförallt hos kvinnor, och det starka sambandet mellan miljöns egenskaper och trygghetsupplevelsen enligt Gunnarsson et al., (2012) visar vilken stor påverkan utemiljön har på oss människor. Där en dålig planerad och skött utemiljö kan få oss att må väldigt dåligt och inte vilja vistas ute till att ge oss många positiva hälsofördelar i vardagen. Det blir därför alltmer viktigare att ta tillvara på de gröna och blåområden som finns kvar samtidigt som vi måste bli bättre på att nå ut med informationen om den ovärderliga betydelsen som bostadsnära natur utgör till privata aktörer som har hand om förvaltningen av grönytor men också byggherrarna, för att förhindra att städer och tätorter byggs ut med stadsdelar som saknar stadselement av allmän karaktär.

Sammanfattningsvis kan det sägas att prioriteringar som bör göras för att tillgängliggöra och öka användbarheten av stadsnära vattenrum är:

- En god belysning som förlänger användbarheten, förbättrar tillgängligheten och ökar tryggheten på platsen.
- Tillgängliggöra och öka användbarheten för barn i utemiljön.
- Använda växtlighet i gestaltningen med god placering för att skapa dynamik och rumslighet och belysa årstidsväxlingar i stadsrummet.
- Skapa välplanerade övergångar mellan olika material som bidrar till en god tillgänglighet för personer med rörelsesvårigheter och rullstolsbunda personer etc.

METOD & TEORIER

Nedan följer en diskussion om lärdomar kring val av ämne, avgränsning, metodval, platsval och skala/omfattning.

Metoderna för att analysera den befintliga platsen och förslaget i uppsatsen är en kombination av visuella och skriftliga metoder. I och med det gestaltande arbetet som varit en stor del av uppsatsen har de visuella metoderna "Lynchmetoden" och "Analys av tillgänglighet, siktlinjer och programmerad plats" visat ett tydligt resultat som gått att jämföra mellan nulägesplanen och den färdiga gestaltningen. Dessa analyser hade dock inte kunna stå för sig själva för att besvara frågeställningen då de bara berör en del av aspekterna

tillgänglighet och användbarhet. Kombinationen av metoderna från Gehl Institute (2018a) och (2018b) blev tillsammans mer heltäckande för att kunna besvara frågeställningen. De två metoderna från Gehl Institute kombinerades då vissa utav frågorna var väldigt lika. Vissa av frågorna togs bort då de inte ansågs ha någon relevans för att kunna besvara frågeställningen. Analyserna användes i kombination med litteraturstudien och referensprojekten för att ge en underbyggd grund till gestaltungsförslaget och för att besvara frågeställningen.

I och med områdets storlek på ca 7,3 hektar var det möjligt att skapa en plats med många olika funktioner, men i en mindre park hade vissa av delarna som är med i detta förslaget fått prioriteras bort för att passa i just den parkens kontext och ändamål. Att tillgodose allas behov på en och samma plats kan också vara svårt, även i detta fallet där parkens yta varit väldigt stor. I analysen av tillgänglighet och användbarhet var en möjlig åtgärd att i förslaget ha med en scen för evenemang. Detta var något som prioriterades bort på grund av att andra funktioner som ansågs viktigare fick plats i parken i stället.

Bedömningen av den upplevda tryggheten samt hur bra belysningen var på platsen under natten var för mig svår att göra då jag endast var där dagtid. Istället fokuserade jag under min observation på belysningens placering i parken och vilken typ av armatur som fanns där för att försöka bilda mig en uppfattning. För att få ett säkert svar på denna frågan hade det därför varit en fördel att besöka platsen på natten men valdes bort på grund av andra prioriteringar.

Ulricaparkens storlek på 7,3 hektar gjorde att jag inom tidsramen för arbetet inte hann att gå in på detaljnivå i den mån jag önskat med undantag på vissa utvalda platser där det var nödvändigt, t.ex. bron och rampen där höjdsättningen var en viktig del. I efterhand hade jag kanske valt att arbeta med ett mindre område för att få tid till att fokusera mer på detaljer av gestaltningen och planeringen av området som mer specifika materialval, övergången mellan olika ytor och material på platsen, armaturer och växtval etc.

Det positiva aspekterna med att arbeta med ett stort område var att koppla samman olika områden i anslutning till parken för att förbättra tillgängligheten till parken. I ett fungerande och användbart stadsrum behöver det finnas ett helhetstänk där både den större skalan ska fungera i samklang med detaljerna på en plats för att skapa en bra helhet. En tillgänglig och användbar plats handlar både om ett logiskt och lättanvänt gångvägnät i staden som underlättar förflyttningen mellan olika platser till de mindre detaljerna

som tydliga markeringar mellan gång- och cykelväg eller avåkningsskydd på bryggan.

GESTALTNINGSPROCESSEN

Den intensiva uppsatsperioden, framförallt den senare halvan på terminen, gjorde att min skissandeprocess tyvärr hamnade i kläm på grund av tidsbrist. Som Krupinska (2016) skriver kan skissandet ske på olika sätt genom olika tekniker och hon belyser vikten av att känna sig trygg med vald teknik för att inte hämma den kreativa processen. Skissandet används för att utveckla sina tankar och söka kunskap. Om idéer som skissas på papper eller görs i digital eller fysisk form kan för och nackdelar enklare upptäckas i den tilltänkta lösningen (Krupinska, 2016).

Utforskandet av olika lösningar på skisspapper övergick till att prova lösningar direkt i AutoCAD. Detta var något jag inte provat förut på samma sätt då jag tidigare i de flesta fall skissat fram en lösning på papper för att sedan rita upp det i AutoCAD. Jag hade gärna sett att jag haft mer tid att lägga på själva skissandeprocessen för att bättre hinna bearbeta alla tankar och få mer tid att prova olika lösningar. Gestaltningsprocessen fanns hela tiden med under arbetet och var snarare ett virrvarr än en linjär process vilket också är charmen med ett kreativt skapande yrke.

De sex studiebesöken som gjordes till referensprojekt för att få lärdomar och inspiration till arbetet påverkade resultatet. Dels med gestaltningsidéer för hur olika övergångar mellan land och vatten kan göras och dels hur tillgänglighet och användbarhet av vattenrum kan uppfyllas på olika sätt. Framförallt förslaget Älvbrinken i Skellefteå kommun visade många olika alternativ men även Daniaparken i Malmö.

NYA FRÅGESTÄLLNINGAR

Under arbetets gång kom nya funderingar upp som kan vara lämpliga frågeställningar eller fokus för framtida studier.

REKOMMENDERAT AVSTÅND TILL VATTENRUM

Boverkets rekommenderade avstånd på 300 meter mellan hem och grönområde, fick mig att fundera över om man kan föreskriva ett rekommenderat avstånd mellan hem och vattenrum, där ytkontakt eller möjlighet att ta sig ut på vattenytan finns. Frågan kan både vara både relevant i kuststäder och samhällen med sjöar och vattendrag och kan bland annat vara en aktuell fråga nästa gång Ulricehamns kommun ska anta en ny översiktsplan.

UTFORMNING AV STADSNÄRA VATTENRUM MED HAVSNIVÅHÖJNING

Vad skulle resultatet av utformningen av stadsnära vatten rum bli där hänsyn togs till havsnivåhöjningen? Vad skulle vara möjligt att genomföra jämfört med att inte ta det i beaktan? Skulle utformningen bli mer flexibel för att kunna anpassas efter vattennivån eller kanske behöva vara mer temporär? Vad skulle detta innebära ut tillgänglighets- och användbarhetsperspektiv för platsen?

SLUTORD

Resultatet av uppsatsens olika delar visar på vilka sätt tillgängligheten och användbarheten kan höjas i ett stadsnära vattenrum. Tillgänglighet och användbarhet av en plats är ett brett ämne och berör många olika områden. I detta arbete har några av aspekterna tagits upp. Genom detta examensarbete hoppas jag att resultatet kan vara till hjälp och bidra till inspiration för framtida gestaltningsprojekt av stadsnära vattenrum.

6

REFERENSER

REFERENSER

- Alltidgot (2010). *Parker och sevärigheter*. Tillgänglig: <http://www.alltidgot.com/avenyn/> [2018-03-12]
- Andersson, T., Berglund, J., Romanus Haas, H., Hallemar, D., Hallemar, D., Hansen, H., Hoff, v., Jakobsson, A., Jeschke Henriksson, K., Kling, A., Nolin, C., Setterby Modeus, Å., Shevchenko Sandin, M., Strömquist, A., Wærn, K. (2013). *Guide till svensk landskapsarkitektur*. Stockholm: Arkitektur
- Boverket (2007). *Bostadsnära natur- inspiration och vägledning*. Upplaga: 1 Antal ex: 1 500 Tryck: Davidsons Tryckeri AB ISBN: 978-91-85751-35-8
- Boverket (2011). *Boverkets författningssamling BFS 2011:5 - ALM 2*. Tillgänglig: <https://rinfo.boverket.se/ALM/PDF/BFS2011-5-ALM2.pdf> [2018-01-29]
- Boverket (2017a). *Beräkning av behovet av nya bostäder*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2017/berakning-av-behovet-av-nya-bostader-till-2025/> [2018-02-19]
- Boverket (2017b). *Ramper*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/boverkets-byggregler/tillganglighet/ramper/> [2018-04-18]
- Boverket (2016). *Rätt tätt – en idéskrift om tätning av städer och orter*. Upplaga: 500 ex. Elanders. ISBN pdf: 978-91-7563-358-9 Tillgänglig: <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskraft-om-fortatning-av-stader-orter.pdf> [2018-01-16]
- Brå (2018). *Nationella trygghetsundersökningen*. Tillgänglig: <https://www.bra.se/brott-och-statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html> [2018-02-16]
- Cele, S (2005). *On Foot in the City of Children*. Nordisk Arkitekturforskning, vol 18, No.1. pp. 85-98.
- Certec (2017). *Universal design*. Tillgänglig: <http://www.certec.lth.se/ud/> [2018-01-18]
- Dee, C (2001). *Form and fabric in landscape architecture: a visual introduction*. London: Spon
- Dock, M. (2007). *Trygg och välmående- utformning av den Goda staden*. Helsingborg: Exakta tryckeri (2007:1)
- Eliasson, T. (2013). *Belysningsboken: så ljussätter du utomhus*. Malmö: Roos & Tegnér
- Energimyndigheten (2013). *Belysning i offentliga miljöer: råd till beställare, upphandlare och projektansvariga*. [Broschyr]. Eskilstuna: Energimyndigheten. Tillgänglig: <http://belysningsbranschen.se/files/2013/01/Broschyr-Belysning-i-offentliga-milj%C3%B6er.pdf> [2018-02-26]
- Faskunger, J. (2007). *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut (Rapport 2007:3). Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bd4c8de3a04b4d20ac7e0f0385193663/byggda-miljons-paverkan-fysisk-aktivitet.pdf> [2018-04-25]
- Faskunger, J. (2008). *Samhällsplanering för ett aktivt liv – fysisk aktivitet, byggd miljö och folkhälsa*. Kalmar: Statens folkhälsoinstitut Östersund (Rapport 2008:30). Tillgänglig: http://www.norskfriluftsliv.no/wp-content/uploads/2016/03/R200830_samhallsplanering_08111.pdf [2018-04-25]
- Ferrer, S., Ruiz, T., Mars, L. (2015). A qualitative study on the role of the built environment for short walking trips. *Transportation Research Part F*, vol. 33 ss. 141–160. Tillgänglig: <http://dx.doi.org/10.1016/j.trf.2015.07.014>
- Freeride (2018) *Snödjup i Ulricehamn*. Tillgänglig: <https://www.freeride.se/snodjup/ulricehamn/> [2018-04-23]
- Gehl Institute (2018a). *Social Space Survey*. Tillgänglig: <https://gehl.institute.org/tool/social-space-survey/> [2018-02-02]
- Gehl Institute (2018b). *12 Quality Criteria*. <https://gehl.institute.org/tool/quality-criteria/> [2018-03-22]
- Gehl, J. (2006). *Life between buildings: using public space*. 6. ed. København: The Danish Architectural Press
- Golicnik G., Ward Thompson, C. (2010) *Emerging relationships between design and use of urban park spaces*. Landscape and Urban Planning 94, 38-53
- Gunnarsson, A., Jansson, M., Fors, H., Kristensson, E. (2012). *Vegetationsstyrning för ökad trygghet*. Alnarp: (Sveriges Lantbruksuniversitet, Rapport 2012:13)

- Göteborgs stad (2018). *Enhetskatalogen, Kungsparken*. Tillgänglig: http://goteborg.se/wps/portal/enhetskatalogen/!ut/p/z1/hU5NT4MwGP4tO3DxwPtWkFZvxQMKJm-q2ZdDLAvqua8KAtBXifr2QnZZofE7PZ_KAg-hJUV49G1970Xd3OulLJ_o3l7yJlEl8zJvB5g4m-MnwqWrSPY_VdQc4x_QCJU857v49sMWR6z-QiQpR_ISPEZJwbfp9g7WoECZT6jie84X7siO5o-P890BQ3SzOaGhaaA5Kt31zuS27JhlaIKUD-WbLh153to_eDewgwwGmaQt33uqXQUYC_LY-6981BeFWE4lecNNefDaSecXK1-AEiAMdM!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ [2018-03-12]
- ilovegoteborg (2007b). *Röda Sten Konsthall*. Tillgänglig: http://www.ilovegoteborg.se/gbg_guide_rodasten.asp [2018-03-06]
- Jansson, M. (2010) *Attractive Playgrounds: Some Factors Affecting User Interest and Visiting Patterns*. Landscape Research, 35:1, pp. 63-81, DOI: 10.1080/01426390903414950
- Jansson, M. (2013). *Utveckla de offentliga lekplat-serna*. Movium fakta, No. 5, pp. 1-8.
- Kompan (2016). Elektroniska lekredskap. Tillgänglig: <http://www.kompan.se/lekplatsutrustning/elektroniska-lekredskap> [2018-03-23]
- JM (2015). *Allt fler drömmer om att bo vid vattenet*. Tillgänglig: <https://www.jm.se/bostader/inspiration/artiklar/2015/oktober/bo-vid-vatten/> [2018-03-27]
- Kaplan, R., Kaplan, S. & Ryan, R. L. (1998). With people in mind: design and management of everyday nature. Washington D.C.: Island Press
- Krupinska, J. (2016). *Att skapa det tänkta: en bok för arkitekturintresserade*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Lundgren, S. (2015). *Grönytor och grönområden i tätorter 2010*. Stockholm: SCB (MI12- Grönytor 2015:01) Tillgänglig: https://www.scb.se/contentassets/4ea958dbe21a45deacbd2d47f87d3ef3/mi0805_2010a01_sm_mi12sm1501.pdf [2018-04-25]
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. 1 uppl. Cambridge, Massachusetts, and London, England: The M.I.T. Press
- Malmö Stad (2017a). *Scaniaparken*. Tillgänglig: <https://malmo.se/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Utbbyggnadsomraden/Vastra-Hamnen-/Utemiljoer--parker/Parker-i-Vastra-Hamnen/Scaniaparken.html> [2018-03-27]
- Malmö Stad (2017b). *Daniaparken*. Tillgänglig: <https://malmo.se/Stadsplanering--trafik/>
- Stadsplanering--visioner/Utbbyggnadsomraden/Vastra-Hamnen-/Utemiljoer--parker/Parker-i-Vastra-Hamnen/Daniaparken.html [2018-03-31]
- Mittresvader (2018). *Ulricehamn: Klimat och historiskt väder*. Tillgänglig: <http://www.mittresvader.se/l/sverige/klimat-ulricehamn-temperaturer-vattentemperatur.php> [2018-03-07]
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) (2012). *Guide till ökad vattensäkerhet – för kommuner och andra anläggningsägare*. Tillgänglig: <http://www.svenskalivraddningssallskapet.se/media/dokument/2012/guide-till-okad-vattensakerhet.pdf> [2018-03-26]
- Olsson, T. (2010). Lekens Natur. Alnarp: Movium (Gröna Fakta, 2010:7)
- SCB (1994). *Grönytor och deras tillgänglighet kring de 10 största tätorterna*. Örebro: SCB-Tryck (Statistiska Centralbyrån NA 12 SM 94:01)
- SCB (2017). *Kvartals- och halvårsstatistik- Kommun, län och riket*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/> [2018-03-22]
- Schibbye, B., & Pålstam, Y. (2001). *Landskap i fokus – utvärdering av metoder för landskapsanalys*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet
- Skellefteå kommun (2014). *Älvbrinken sista etappen Skellefteå*. Tillgänglig: http://www.skelleftea.se/Samhallsbyggnad/Sidor/Bifogat/Gestaltningssf%C3%B6rlag%20%C3%84lvsbrinken_2014-03-07.pdf [2018-03-27]
- Skellefteå kommun (2018). *Älvbrinken- stadens livsnern*. Tillgänglig: <http://vaxer.skelleftea.se/project/alvbrinken/> [2018-03-27]
- Svensk trädgård (2018). *Svensk trädgårds zonkarta över Sverige*. Tillgänglig: http://www.tradgard.org/svensk_tradgard/zonkarta/zonkarta_stor.html [2018-03-07]
- Svensson, E. (2008). *Bygg ikapp: för ökad tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning*. 4. utg. Stockholm: Svensk byggtjänst
- Svensson, E. (2015). *Bygg ikapp: för ökad tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning*. 6. [uppdaterade] utg. Stockholm: Svensk byggtjänst
- Sveriges Radio (2014). *Folkfest när Ulricaparken invigdes*. Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/>

artikel.aspx?programid=95&artikel=5875934 [2018-03-07]

SVT (2010). *Fakta: Skidbackar*. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/fakta-skidbackar> [2018-05-07]

Sweco (2018a). *Stenpiren Resecentrum Göteborg*. Tillgänglig: <http://www.sweco.se/vart-erbjudande/arkitektur/stadsbyggnad/stenpiren/> [2018-03-12]

Sweco (2018b). *Daniaparken Malmö*. Tillgänglig: <http://www.sweco.se/vart-erbjudande/arkitektur/landskap/daniaparken-malmo/> [2018-03-31]

Talay, L., Akpinar, N., Belkayali, N. (2010). *Barriers to playground use for children with disabilities: A case from Ankara, Turkey*. African Journal of Agricultural Research, vol. 5(9), pp. 848-855. DOI: 10.5897/AJAR09.779

Thatsup (2018). *Restaurang Röda Sten*. Tillgänglig: <https://thatsup.se/goteborg/guide/guiden-till-g%C3%B6teborgs-b%C3%A4sta-uteserveringar/> [2018-03-12]

The noun project (2018). *Icons for everything*. Tillgänglig: <https://thenounproject.com/> [2018-03-19]

Ulricehamn (2015a). *Sevärdheter och historia*. Tillgänglig: <https://www.ulricehamn.se/uppleva/sevardabyggnader/> [2018-03-07]

Ulricehamn (2015b). *Lekplatser*. Tillgänglig: <https://www.ulricehamn.se/uppleva/lekplatser-badplatser-och-batplatser/lekplatser/> [2018-03-07]

Ulricehamn (2018). *Invånare och kommunfakta*. Tillgänglig: <https://www.ulricehamn.se/omkommunen/samhalle-och-befolkning/kommunfakta/> [2018-03-07]

Ulricehamn (2016). *1500-1700-tal*. Tillgänglig: <https://www.ulricehamn.se/uppleva/bibliotek/ulricehamnsbygdens-forskarrum/1500-1700-tal/> [2018-03-07]

Ulricehamns kommun (2017). *Planprogram för Brunnsbo- Fiskebacken*. Tillgänglig: <https://www.ulricehamn.se/innehall/2017/06/Planprogram-samr%C3%A5d-Brunnsbo-Fiskebacken.pdf> [2018-02-02]

Ulricehamns kommun (2015). *Översiktsplan för Ulricehamns kommun*. Ulricehamn: Ulricehamns kommun. (2015:01)

Ulricehamns kommun (2001). *Grönplan 2001, Ulricehamns Stad*. Ulricehamn: Ulricehamns kommun. (2001:01)

Universal design (2014). *Building for everyone: A universal design approach- External environment and approach 1*. Tillgänglig: <http://universal-design.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/1-External-Environment.pdf> [2018-02-20]

Vårt Göteborg (2013). *Nu börjar upprustningen av Bältesspännarparken*. Tillgänglig: http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/kultur_o_fritid_nu_borjar_upprustningen_av_baltesspannarparken [2018-03-12]

Röda Sten (2018). *Platsen*. Tillgänglig: <https://www.rodasten.com/index.php/sv/om/platsen> [2018-03-06]

Woolley, H. & Lowe, A. (2013). *Exploring the Relationship between Design Approach and Play Value of Outdoor Play Spaces*. Landscape Research, vol. 38(1) pp. 53-74. DOI:10.1080/01426397.2011.640432

Yngström, J. (2002). *Kulturmiljövårdsprogram*. Ulricehamn: Ulricehamns kommun (2002:02)

Åkerblom, P., Åkerlund, Y., Normann Bjarsell, E. (2016). *Building cities for children and young people. Alnarp*: SLU (Movium Fakta 2016:1)

Whyte, W.H. (2009) *City, rediscovering the center*. University of Pennsylvania Press: Philadelphia

FIGURFÖRTECKNING

Figur 13

Hansson, M. (2014). Perspektivbild över hela området. I Skellefteå kommun. *Älvbrinken sista etappen Skellefteå*. Tillgänglig: http://www.skelleftea.se/Samhallsbyggnad/Sidor/Bifogat/Gestaltningss%C3%B6rslag%20%C3%84lvbrinken_2014-03-07.pdf [2018-03-27]

Figur 14

Hansson, M. (2014). Perspektiv över vattentorget i mittaxeln. I Skellefteå kommun. *Älvbrinken sista etappen Skellefteå*. Tillgänglig: http://www.skelleftea.se/Samhallsbyggnad/Sidor/Bifogat/Gestaltningss%C3%B6rslag%20%C3%84lvbrinken_2014-03-07.pdf [2018-03-27]

Figur 15

Hansson, M. (2014). Plan över entréplatsen och beachvolleyn. I Skellefteå kommun. *Älvbrinken sista etappen Skellefteå*. Tillgänglig: http://www.skelleftea.se/Samhallsbyggnad/Sidor/Bifogat/Gestaltningssf%C3%B6rslag%20%C3%84lvbrinken_2014-03-07.pdf [2018-03-27]

Figur 16

Hansson, M. (2014). Vinterperspektiv över mittaxeln. I Skellefteå kommun. *Älvbrinken sista etappen Skellefteå*. Tillgänglig: http://www.skelleftea.se/Samhallsbyggnad/Sidor/Bifogat/Gestaltningssf%C3%B6rslag%20%C3%84lvbrinken_2014-03-07.pdf [2018-03-27]

Figur 17

Hansson, M. (2014). Plan över badplatsen med anslutande sandhav och trädäck. I Skellefteå kommun. *Älvbrinken sista etappen Skellefteå*. Tillgänglig: http://www.skelleftea.se/Samhallsbyggnad/Sidor/Bifogat/Gestaltningssf%C3%B6rslag%20%C3%84lvbrinken_2014-03-07.pdf [2018-03-27]

Figur 18

Hansson, M. (2014). Perspektiv över relaxdelen med mittaxeln i bakgrunden. I Skellefteå kommun. *Älvbrinken sista etappen Skellefteå*. Tillgänglig: http://www.skelleftea.se/Samhallsbyggnad/Sidor/Bifogat/Gestaltningssf%C3%B6rslag%20%C3%84lvbrinken_2014-03-07.pdf [2018-03-27]

7

BILAGOR

BOVERKETS FÖRESKRIFTER & ALLMÄNNA RÅD

GÅNGYTOR

Enligt Boverket (2011) ska gångytor ska utformas så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan ta sig fram och så att personer med rullstol kan förflytta sig utan hjälp. Gångytorna ska därmed vara jämna fasta och halkfria och på öppna ytor ska särskilda ledstråk finnas. Gångytor avser bland annat gångvägar, gångbanor, ramper, trappor och kommunikationsytor på lekplatser medan öppna ytor kan vara torg eller parkeringsplatser och bör utformas utan nivåskillnader. En gångyta bör vara så horisontell som möjligt eftersom en längslutning brantare än 1:50 kan vara svår att använda för personer med nedsatt rörelseförmåga och inte luta mer än 1:50 i sidled. Gångytan bör vara 2,00 meter bred eller vara minst 1,80 meter bred och ha vändzoner med jämna mellanrum. Vid öppningar i till exempel staket, häckar och liknande ska bredden på öppningen vara minst 0,90 meter bred och vara fri från hinder och väl åtskild från cykelbana, körbana och särskiljas från möbleringszon med exempelvis avvikande markbeläggning. När släta gångytor kombineras med ojämna gångytor som har en annan beläggning bör den släta gångytan ha mötesplatser och vändzoner samt vara minst 0,90 meter bred för att fungera t.ex. för personer med rollator (Boverket, 2011).

UTJÄMNING MELLAN GÅNGYTOR

Platser som ansluter till gångytor och platser med passage mellan olika typer av gångytor ska utformas, placeras och markeras så att de inte orsakar hinder för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Nivåskillnaderna bör på dessa platser utjämnas med en ramp till 0-nivå så att personer med nedsatt rörelseförmåga kan ta sig fram. En utjämning till 0-nivå bör inte ha en större lutning än 1:12 och bredden bör vara 90-100 cm. Vid sidan av en utjämning vid övergångsställen och andra ställen som är avsedda för gående att korsa gatan bör kantsten finnas kvar så att synskadade kan ta ut riktningen över gatan (Boverket, 2011).

RAMPER & TRAPPOR

På platser där det inte är möjligt att undvika att anordna en trappa ska denna kompletteras med en ramp eller en alternativ väg. Trappor och ramper ska utformas så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan förflytta sig säkert. En ramp bör luta 1:20 (5 %) mellan minst 2 meter långa vilplan samt ha en höjdskillnad på högst 0,5 meter mellan vilplanen (Boverket, 2011). Maxlut-

ning på rampen för att minimera risken för att någon ska välta är 1:12 (8,3 %) (Boverket 2017). Rampen bör ha en fri bredd på 1,5 meter, vara fri från hinder samt ha ett minst 40 mm högt avåkningsskydd om det finns höjdskillnader mot omgivningen. Fler än två ramper bör inte användas efter varandra eftersom det kan vara svårt för personer med nedsatt rörelseförmåga att använda. När en trappa utformas är det viktigt att tänka på trappans lutning och längd samt måttförhållandet mellan trappstegens höjd och djup. Enstaka trappsteg med avvikande höjd bör inte förekomma och trappans lutning i gånglinjen bör inte ändras inom samma trapplopp. Trappstegets djup bör vara minst 0,30 meter, mätt i gånglinjen och för att minimera snubbelrisken bör en trappa ha fler än två steg (Boverket, 2011).

Trappor och ramper ska på båda sidorna ha ledstänger som är möjliga att greppa om. En ledstång bör utformas ergonomiskt, löpa oavbrutet samt gå förbi översta och nedersta stegframkanten respektive rampens början och slut med minst 300 mm då det bör vara möjligt att hålla ledstången även förbi infästningarna. Ledstångerna bör ha kontrasterande ljushet gentemot omgivande ytor, ha en höjd av 0,90 meter, samt i ramper även finnas på en höjd av 0,70 meter (Boverket, 2011).

HISSAR

Nivåskillnader som inrättas eller anläggs och som motsvarar mer än ett våningsplan, ska överbryggas med hiss och trappa där det inte är möjligt eller lämpligt att göra överbryggningen med ramp och trappa. En hiss eller annan lyftanordning ska vara utformad så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga självständigt kan använda den. Hissen eller anordningen ska rymma en person i större utomhusrullstol och en medhjälpare. Stora nivåskillnader motsvarande mer än ett våningsplan bör vid viktiga målpunkter som t.ex. terminaler eller mellan en gata och en bro utjämnas såväl med trappa som med hiss (Boverket, 2011).

KONTRASTER & MARKERINGAR

Viktiga målpunkter, gångytor, trappor och ramper ska vara lätta att upptäcka för synsvaga personer och personer med andra orienteringssvårigheter därför ska trappor ska förse med kontrastmarkeringar för att indikera nivåskillnaden. Utformning på busshållplatser, hissdörrar, övergångsställen och andra viktiga målpunkter samt gångytor, trappor och ramper bör väl synliga så att de tydligt framträder mot omgivningen för att bl.a. synsva-

ga, blinda, personer med utvecklingsstörning eller personer med andra orienteringssvårigheter för att dessa lätt ska kunna användas. För att skapa kontrast mot omgivningen kan till exempel material med avvikande struktur och ljushet fällas in i markbeläggningen, t.ex. tydligt kännbara plattor i asfaltsytor. Ledstråk bör kontrastera mot omgivningen både visuellt och taktilt och naturliga avgränsningar som gräskanter, murar, staket, kanter och fasader är kan underlätta orienteringen för synsvaga och personer med andra orienteringssvårigheter (Boverket, 2011). Enligt Boverket (2011) bör gångytor med kontrastmarkering utformas så att de inte medför risk att snubbla. Logiska färgsystem och ljushetskontraster underlättar orienteringen för personer med utvecklingsstörning, synsvaga personer eller andra orienteringssvårigheter. En trappas nedersta plansteg och motsvarande del av framkanten på trappavsatsen vid översta sättsteget i varje trappa bör därför ha en ljushetskontrast på minst 0,40 enligt NCS, dessa markeringarna bör göras på ett konsekvent sätt inom området (Boverket, 2011).

VARNINGSMARKERINGAR

Fasta objekt och byggnadsdelar som kan utgöra fara eller hinder ska placeras och utformas så att risken för ofrivilliga kollisioner begränsas i så stor utsträckning som möjligt. I de fall där detta inte går att undvikas ska hindren varningsmarkeras. Byggnadsdelar som är utstickande, t.ex. trappor, skyltar och balkonger, placerade lägre än 2,20 m över marken ska tydligt varningsmarkeras eller åtgärdas på annat sätt, för att inte utgöra fara för blinda och synsvaga och för personer med andra orienteringssvårigheter. Varningsmarkeringar ska vara placerade och utformade så att de lätt kan uppmärksammas och placeras så att de inte kan förväxlas med vägmärken eller vägmarkeringar. Oskyddade glasytor ska varningsmarkeras och bör varningsmarkeras för både stående som sittande, genom exempelvis avvikande ljushet mot bakgrunden. För att inte utgöra en risk för personer med nedsatt orienterings- eller rörelseförmåga bör både tillfälliga och permanenta fasta objekt som kan utgöra hinder, t.ex. uteserveringar, bänkar, cykelställ, skyltar, stolpar och blommor placeras i möbleringszoner eller på ett sådant sätt som inte hindrar framkomligheten. Även fasta hinder, t.ex. bänkar och stolpar, bör placeras i möbleringszoner, utformas så att de kan upptäckas med teknikläpp och tydligt markeras visuellt. Ytterligare områden som bör kontrastmarkeras är perronger och likande platser och vid nivåskillnader som kan medföra fallrisk bör det finnas räcke eller något annat fallskydd (Boverket, 2011).

SKYLTAR

För att underlätta användandet av en plats eller område för personer med nedsatt rörelse eller orienteringsförmåga ska det finnas nödvändiga informationsskyltar uppsatta. Informationsskyltarna ska vara utformade på ett sådant sätt så att de kan uppfattas och förstås av personer med nedsatt orienteringsförmåga. För att bland annat personer med nedsatt syn eller hörsel och personer med utvecklingsstörning, lässvårigheter eller andra orienteringssvårigheter är en tydlig och väl belyst skyltning av stor betydelse för att kunna orientera sig. Skyltarna ska vara placerade i lämplig höjd för god läsbarhet så att de kan läsas/höras såväl av personer i rullstol som av stående personer med nedsatt syn. De bör ha en sådan placering där man förväntar sig att de ska finnas och vara belägna så att man kan komma tätt intill. För bästa möjliga orientering bör informationsskyltar vara lättbegripliga, lättlästa och ha en ljushetskontrast. Ytmaterialet på skylten bör inte ge upphov till reflexer och textstorleken bör utformas efter läsavståndet. Skyltar bör i vissa fall vara kompletterade med talad information, tydliga, lättförståeliga och välkända symboler samt ha ett tillägg med bokstäver i upphöjd relief och/eller punktskrift. Elektronisk skyltning bör utformas för att kunna användas av personer med exempelvis nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga (Boverket, 2011).

BELYSNING

Belysningen på gångytor och vid viktiga målpunkter som busshållplatser, perronger, övergångsställen och entréer ska enligt Boverket (2011) vara utformad och ha sådan ljusstyrka att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan använda dessa. Den är mycket viktigt att den fasta belysningen inte är bländande samt att ljuskällan är avskärmad. Det är viktigt att belysningen på dessa platser är jämn och anordnad för att synsvaga, personer med andra orienteringssvårigheter och personer med nedsatt rörelseförmåga ska kunna uppfatta hur underlaget ser ut, och för att hörselskadade eller döva ska kunna uppfatta teckenspråk och läsa på läppar (Boverket, 2011).

SITTPLATSER

I anslutning till gångytor och vid viktiga målpunkter som på torg, vid hållplatser, på perronger, vid trappor och med jämna mellanrum längs gångvägar och i parker ska sittplatser finnas som kan användas av personer med nedsatt rörelseförmåga. Sittplatser bör placeras vid sidan av gångytan och ha ryggstöd och armstöd med en sitthöjd på 0,45–0,50 meter och en armstödhöjd på 0,70 meter. Armstödet bör nå förbi sittytans framkant

och ha en framkant som går att greppa om. Vid sidan om sittplatsen bör det även finnas utrymme för en rullstol (Boverket, 2011).

Enligt Svensson (2008) är sittplatser före och efter branta backar och trappor, på vilplan samt vid träffpunkter som torg etc. mycket viktigt. Vid gångvägar bör det finnas sittplatser var 25:e meter i närheten av bostadsentré i övrigt som regel var 100:e meter, i större park och friluftsområden var 250:e meter. Det är bra om man kan välja att sitta i sol eller skugga och om det finns sittbänkar i olika sitthöjd (Svensson, 2008).

PARKERINGSPLATSER FÖR RÖRELSEHINDRADE MED SÄRSKILT TILLSTÅND

Parkeringsplatser för rörelsehindrade med särskilt tillstånd ska utformas så att de blir användbara för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga och anordnas vid viktiga målpunkter, som t.ex. parker, fritidsområden, campingplatser och friluftsbad. Markbeläggningen på sådana parkeringsplatser ska vara fast, jämn och halkfri. Där parkeringsplatser för rörelsehindrade med särskilt tillstånd finns ska minst en plats utformas så att den tillåter att rullstolen, med ramp eller lift, tas in från sidan av ett fordon och bör ha ett breddmått på 5,0 meter. Om gångytan bredvid kan tas i anspråk eller om parkeringsplatser för rörelsehindrade finns bredvid varandra kan breddmättet minskas (Boverket, 2011).

Twelve Quality Criteria

**Gehl
Institute**

1 Cover
2 Directions
3 Survey
4 Notes

HOW-TO GUIDE

DESCRIPTION

The Twelve Quality Criteria worksheet is structured around three main themes: Protection, Comfort, and Enjoyment.

First, without basic protection from cars, noise, rain, and wind, people will generally avoid spending time in a space. Protection from these things is critical for a space to be regularly used.

Second, without elements that make walking, standing, sitting, seeing, and conversing comfortable, a place generally won't invite anyone to spend time there. Options for play and exercise can also make the space more inviting to people of all ages.

Finally, great public spaces tend to offer positive aesthetic and sensory experiences, take advantage of local climate conditions (for example, offering shade in warmer cities), and provide human-scale elements so visitors don't feel lost in their surroundings.

DIRECTIONS

Select your site: This tool works in a variety of public space types: plazas, parks, squares, and streets. You cannot expect that there is robust public life everywhere in a city, so choose a site where you think it is fair to conduct this assessment. When you are picking your space, consider it within a public space network. Spaces with low activity are not necessarily uninteresting to assess with this tool. Be aware that ground floor activities can be important for good public space.

Plan your trip: This survey will be most useful during an active time of day with good weather. But, it could also occur at any time of the day, on

any day of the week, since it looks at elements that do not change very much.

Get ready: Bring a clipboard, a writing utensil, and clothes for the weather.

When you get to the site: Take about five minutes to simply observe. This survey is not timed, but it is important that you take time to understand the space before you do the survey itself. Depending on where you stand in a given space, you may find a different Quality Criteria outcome. Start where most people spend time in this place, and add other locations as you see fit.

If you are in groups be sure to perform the survey on your own and then convene at the end for a conversation and comparison of evaluations.

The person observing assesses and takes note of the individual public space and whether it lives up to the criteria. For every criterion, give it a score: 3, 2, or 1 (meaning yes, in between, or no, respectively).

TWELVE URBAN QUALITY CRITERIA

LOCATION:

3 = YES
2 = IN BETWEEN
1 = NO

Protection	<p>Protection against traffic and accidents.</p> <ul style="list-style-type: none"> Do groups across age and ability experience traffic safety in the public space? Can one safely bike and walk without fear of being hit by a driver? 	<p>Protection against harm by others.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is the public space perceived to be safe both day and night? Are there people and activities at all hours of the day because the area has, for example, both residents and offices? Does the lighting provide safety at night as well as a good atmosphere? 	<p>Protection against unpleasant sensory experience.</p> <ul style="list-style-type: none"> Are there noises, dust, smells, or other pollution? Does the public space function well when it's windy? Is there shelter from strong sun, rain, or minor flooding?
	<p>Options for mobility.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is this space accessible? Are there physical elements that might limit or enhance personal mobility in the forms of walking, using of a wheelchair, or pushing a stroller? Is it evident how to move through the space without having to take an illogical detour? 	<p>Options to stand and linger.</p> <ul style="list-style-type: none"> Does the place have features you can stay and lean on, like a façade that invites one to spend time next to it, a bus stop, a bench, a tree, or a small ledge or niche? 	<p>Options for sitting.</p> <ul style="list-style-type: none"> Are there good primary seating options such as benches or chairs? Or is there only secondary seating such as a stair, seat wall, or the edge of a fountain? Are there adequate non-commercial seating options so that sitting does not require spending money?
	<p>Options for seeing.</p> <ul style="list-style-type: none"> Are seating options placed so there are interesting things to look at? 	<p>Options for talking and listening/hearing.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is it possible to have a conversation here? Is it evident that you have the option to sit together and have a conversation? 	<p>Options for play, exercise, and activities.</p> <ul style="list-style-type: none"> Are there options to be active at multiple times of the day and year?
	<p>Scale.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is the public space and the building that surrounds it at a human scale? If people are at the edges of the space, can we still relate to them as people or are they lost in their surroundings? 	<p>Opportunities to enjoy the positive aspects of climate.</p> <ul style="list-style-type: none"> Are local climatic aspects such as wind and sun taken into account? Are there varied conditions for spending time in public spaces at different times of year? With this in mind, where are the seating options placed? Are they located entirely in the shadows or the sun? And how are they oriented/ placed in relation to wind? Are they protected? 	<p>Experience of aesthetic qualities and positive sensory experiences.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is the public space beautiful? Is it evident that there is good design both in terms of how things are shaped, as well as their durability?
Comfort			
Enjoyment			

NOTES:

Social Space Survey

**Gehl
Institute**

- 1 Cover
- 2 Instructions
- 3 Inventory
- 4 Map
- 5 Notes

SOCIAL SPACE SURVEY

This tool helps you look at how public space design and programming catalyze or hinder social interaction and inclusivity. The survey is intended to be used as an engagement and evaluation tool for communities and design professionals to understand how design and programming impact the ability of a place to foster coexistence between different types of people. Users note the presence or absence of key design and programming elements in a space and then diagram how these elements work in relation to one another.

Diversity, inclusivity, and social interaction are complex topics. Elements of peoples' background and identity are not always visible to others. A diverse place doesn't necessarily mean it is inclusive, or that people are interacting with each other. Nevertheless, this tool helps users focus on the role public space plays in shaping these issues.

As more people use these tools to assess different contexts, data will become available for researchers to generate insights into how public space design and programming can do a better job of fostering spaces of diversity and interaction.

Use this tool if you want to:

Understand the catalysts and barriers to an inclusive space that invites social interaction.

Plan an intervention to enhance the ability of a space to invite interaction and attract a diversity of users.

Lead a group in a workshop to raise awareness of this topic.

DIRECTIONS

- **SELECT YOUR SITE.** This tool works best in places we think of as 'public places' like parks and plazas. It can also be useful on streets but it was designed with defined public spaces in mind.
- **PLAN YOUR TRIP.** This survey will be most useful during an active time of day. But it could also occur at any time of the day, on any day of the week, since it looks at elements that do not change very much.
- **GET READY.** Bring a clipboard, a manila envelope, a thick pen and a thin pen, and clothes for the weather.
- **WHEN YOU GET TO THE SITE** take about five minutes to simply observe. This survey is not timed, but it is important that you take time to understand the space before you use the survey tool itself.
- **IF YOU ARE IN GROUPS** be sure to perform the survey on your own and then convene at the end for a conversation and comparison of evaluations.

INVENTORY THE SITE

Investigate whether the space has design elements or program elements that are likely to invite diverse publics and foster social interaction. These features may not be obvious during your first visit. Use your best judgment or ask someone who uses the space frequently. Also note any spatial elements that might hinder interaction.

PHYSICAL FEATURES OR PROGRAMMING THAT INVITE INTERACTION + DIFFERENT TYPES OF USERS

- 1 Does the place offer a variety of places to sit and rest?

☐ No ☐ Yes   How many?

- 2 Does the place offer things to look at / nice views?

☐ No ☐ Yes

- 3 Does the place have a slope or steps that are nice for sitting?

☐ No ☐ Yes

- 4 Does the place have gateways or well-defined entrances?

☐ No ☐ Yes

- 5 Does the place offer formal areas for exercise? (e.g., pullup bars or running track)

☐ No ☐ Yes

- 12 Does the place offer areas for team sports? (e.g., basketball court or soccer field)

☐ No ☐ Yes

- 6 Does the place have a playground or kid-friendly play space?

☐ No ☐ Yes

- 7 Does the place have a multipurpose lawn? (i.e., a lawn big enough for frisbee or picnics)

☐ No ☐ Yes

- 8 Does the place have a multipurpose plaza? (i.e., a plaza big enough for markets or demonstrations)

☐ No ☐ Yes   How many?

- 9 Are there fixed food and drink vendors in the place? (Including food carts)

☐ No ☐ Yes

- 10 Are there a variety of active ground floor businesses adjacent to the place - including food and drink vendors?

☐ No ☐ Yes   How many?

- 11 Does the place have tables for eating and socializing?

☐ No ☐ Yes

- 13 Does the place have public restrooms?

☐ No ☐ Yes

- 14 Does the place have good lighting at night?

☐ No ☐ Yes ☐ Not sure

PHYSICAL FEATURES THAT HINDER INTERACTION

- 15 Are there any unnecessary permanent fences / barriers?

☐ No ☐ Yes

- 16 Are there any off-limits areas?

☐ No ☐ Yes

- 17 Are there any extreme grade changes, uneven paving, or other barriers for people with limited mobility?

☐ No ☐ Yes

- 18 Are the only food or shopping options very expensive or only accessible to high-income people?

☐ No ☐ Yes

SKETCH THE “PATTERN” OF THE SITE

This tool focuses on three patterns which, when working together, usually facilitate social interaction. Use the three symbols provided and diagram the key elements of the site and their relationships to one another. In architecture, this type of drawing is called a parti. Use your thick pen for symbols and your thin pen for labels and notes. You can make up your own diagrams if you feel they are necessary. The diagram does not have to be to scale.

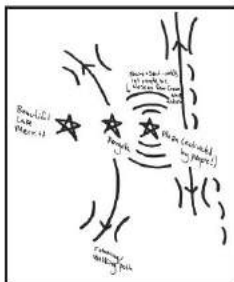
MAGNET

Attraction / magnet (can be people). Increase size of symbol for stronger magnets. Label each magnet.

- Active storefront
- Event
- Great view
- Water feature
- Art
- Food / drink vendor
- Play area

USE THE SYMBOLS ABOVE TO MAP THE PHYSICAL ELEMENTS THAT ARE IMPORTANT FOR THE SOCIAL LIFE OF THIS SPACE.

Pay attention to overlapping patterns. Add entries and exits, and a general boundary line.

Example: Lake Merritt

RANGE OF PARTICIPATION

Ability to be at different levels of remove from magnet. Draw actual physical features like benches, seatwalls, or other 'occupiable edges.'

- Slope
- Prospect / refuge
- Nice things to lean against
- Places to stay
- Places to people watch

COMPRESSION

Design feature that brings people closer together. A feature that allows casual closeness to a stranger without being perceived as rude.

- Gateway
- Path
- Alley

ADD MAP HERE (OPTIONAL)

THOUGHTS + NOTES

Is this place good for...

People-watching / coexisting with people you don't know?

☐ — ☐ — ☐ — ☐

Not at all   Maybe   Yes   Totally

Doing different types of activities?

☐ — ☐ — ☐ — ☐

Not at all   Maybe   Yes   Totally

Being social / being with friends / family?

☐ — ☐ — ☐ — ☐

Not at all   Maybe   Yes   Totally

Inviting people with different interests / backgrounds?

☐ — ☐ — ☐ — ☐

Not at all   Maybe   Yes   Totally

- 1 **Observe who is here. In what ways are the people here diverse? In what ways are they homogeneous?** Identity is complex. It is not always visible to others. Nevertheless, think about age, race, gender, physical ability, profession, perceived income, education, diversity, etc.

- 2 **Describe the big design and program elements that help or hinder this place to be diverse and foster interaction:**

- 3 **Look at where people are and what they are doing. Is social activity happening where you thought it might happen? Why or why not?** (Reference Stationary Activity Mapping tool if you can)

